

1984
BIRŽELIS - LIEPOS
JUNE
Nr. 6

KARYS

KARYS

1984
Nr. 6 (1603)

Redaktorius — ZIGMAS RAULINAITIS; SKYRIAI: Karinės Žinios, Mokslas ir Technika,
Spaudoje Pasižvalgius, Kronika. Administratorius — ALFONSAS SAMUŠIS.

Tremties Trimitas: Redaguoja — STEFA KAUNELIENĖ
Leidžia — L.K.V.S. RAMOVĖS NEW YORKO SKYRIUS

TURINYS

Dail. Al. Šepetys — D. L. K. Kęstutis	Viršelis
J. Mikštas — Trėmimų siaubo Birželiui	241
J. Žygas — Spaudos draudimas	242
A. Budreckis — Apie D.L.K. Kęstučio mirtį	244
R. Vilkas — Lietuvos laivynas ir jo likimas	248
A. Ž. — Lietuvos kunigaikščių antspaudai	251
A. Kutka — Neprikl. Lietuvos karo aviacijos lakūnų prisiminimai, nuotykių ir aukos	252
J. Rūtenis — Žalasis Velnias	257
M. Tytuvenis — Lietuvos karininko keliai	263
B. B. — Specialūs daliniai sov. ginkl. jėgose	267
TREMTIES TRIMITAS	271
K. Pautienis — Marienburgo pilis ir Žalgirio mūšio vėliavos	272
Šaulių kronika	279
KARINĖS ŽINIOS	280
Mokslas ir Technika	283
Mūsų spaudoje pasižvalgius	285
Kronika	286

ATSTOVAI:

Baltimore — K. Česonis, Chicago — K. Juškaitis, Cleveland — J. Citulis, Australija — V. Šalkūnas

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

BOSTON, MA — S. J. Minkus
CHICAGO, IL — "Gifts International",
"Parama", Baly's Radio & Television
DETROIT, MI — V. Čizauskas (Šv.
Antano Parapijos Spaudos Kioskas),
V. Perminas
OMAHA, NB — Jonas Smailys
WATERBURY, CT — "Spauda"
WOODHAVEN, NY — "Romuva"

PLATINTOJAI

KANADOJE
TORONTO, ONT. — V.A. Aušrotas,
St. Prakapas.

SPAUSDINA
Franciscan Press,
341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207.

V. VOKIETIJOJE

Juozas Nevulis, 6793 Bruchmuehlbach-
Miesau 2 Bahnhofstr. 11

AUSTRALIJOJE

Albertas Žvirblis, 65 Walscott St., North
Geelong, Vic. 3215
W. Paluk, 1 Brentnall Ave., Blair Athol
5084, SA
S. Pačėsa, 7/31 Valentine Street, Yagoona,
NSW, 2199

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams U.S. \$17.00, pusmečiui U.S. 9.00, atskiro nr. U.S. \$2.00.

Pinigus šįštį šiuo adresu: KARYS 341 Highland Blvd., Brooklyn, NY 11207, USA

KARYS (ISSN 0022-9199) is published monthly except July and August by Lithuanian Veterans Assoc. RAMOVĖ
341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207. Subscription \$17.00 per year (single copy \$2.00). Second class postage paid
at Brooklyn, N.Y. POSTMASTER: Send Address changes to KARYS, 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207

Isteigtas Lietuvoje 1919 —
Nepriklausomybės kovų —
metais.

KARYS

Atgautintas Jungtinėse
Amerikos Valstybėse 1950
metais.

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 6 (1603)

BIRŽELIS — LIEPA — JUNE

1984

JUOZAS MIKŠTAS

TRĖMIMŲ SIAUBO BIRŽELIUI

*Birželi, niekad neužmirštamas birželi,
Trėmimų ašarom aplaistą mūsų šalį,
Barbarai komunistai, kruvini sadistai,
Dar ir dabar vaduotojais vadintis drįsta.*

*O tu kančios birželi, tolimas birželi,
Dar tebekankini tą mūsų gimtą šalį,
Kurį dažnai apraudam, apkalbam, apgailim,
Iš ten bailiai išnešę sveiką savo kailį.*

*Birželi, ak, birželi mūsų mielas, žalias,
Jau per toli mus nuvedė išeivių kelias,
Kad jau, kažin, ar ir išlaisvintoj tėvynėj,
Mes pralinksmetum, tavo siaubą prisiminę.*

*Bet junk tu mus, gaivink tu mus, tu grūdink mus,
Kadais grubiai išardęs tėviškės namus.*

SIELVARTO ŠAUKSMAS

*Kaip kraujuje sumintos, trapios gėlės,
Pakilkit, kankinių nekaltos, šventos vėlės!
Iš Rainių, Pravieniškių, Petrašiūnų,
Tegu pakyla kankinių nemarūs kūnai!
Iš Sibiro, Altajaus, iš Červenės, iš Kolymos,
Širdies rauda, nepakeliamu sielvartu užkimus,
Lai perspėja pasaulį išprotėjusį,
Kad atsiskaitymo jam valanda atėjusi:
Tegu pravirksta mėnuo, saulė ir planetos,
Kad ir lavonam Žemėje nėra jau vietos.*

Dail. V. Raulinaičio piešinys.

SPAUDOS DRAUDIMAS

JUOZAS ŽYGAS

Šiomet turime pasižiūrėti atgal į tuos laikus, kai lietuviai valstietis vos spėjęs atsikratyti baudžiamos jungo, stojo į kovą už lietuvišką spausdintą žodį. Po nesėkmingo sukilimo gen. gubernatorius Muravjovas — korikas, pasiryžo lietuvių klausimą visiems amžiams išspręsti. Jo supratimu, tereikėjo dar tik šiek tiek papildomai paspausti. Tauta buvo beveik be savos literatūros, be vadų ir beveik be inteligentijos. Kas galėjo jo planams ir sumanymams pasipriešinti?

Jo manymu, lietuvių liaudžiai tereikėjo tik maldaknygių ir kalendorių. Todėl tereikėjo šiuos leidinius pradėti spausdinti graždanka, ir žmonės turėjo be didelio pasipriešinimo priimti slavišką raštą, o vėliau ir kalbą. Tuo reikalu jis 1864.V.14 kreipėsi į carą ir gavo jo pritarimą uždrausti lotynišką rašybą. Tokiu būdu šiomet sueina 120 metų nuo to gėdingo potvarkio paskelbimo. Toks spaudos draudimas yra didžiausia dėmė pasaulio kultūros raidoje. Bet Rusija niekuomet negalėjo pretenduoti į Europos kultūros avangardą (tik Stalinas panoro sau mokytojo ir švietėjo aureolę prisiimti), pačioje Rusijoje švaistėsi kazoko bizūnas!

Bizūnas visuomet Rusijoje buvo valdžios ir tvarkos simbolis. Ir tą savo tvarkos simbolį jie nešė į užimtus kraštus. Pats uždraudimas net nebuvo pravestas įstatymų forma, o tik pasiremiant kariniu stoviu. Nejaugi liaudis galėjo išdrįsti ir pasipriešinti!

Kaip su tuo pasipriešinimu būtų išėję šiandien sunku pasakyti, jeigu Žemaičių vyskupų soste nebūtų sėdėjęs vysk. Motiejus Valančius. Į tą Žemaičių vyskupų sostą sudužo Muravjovo žandarų ir kazokų pastangos ir puolimai. Jis nemobilizavo pulkų ir jiems nevadovavo, taip pat nerašė revoliucinių atsišaukimų. Jis pats vykdė ir kitus mokė vykdyti pasyvų pasipriešinimą, reiškia, ne kovoti prieš valdžią, bet nevykdyti jos potvarkių. Iš pradžių jis bandė legaliu būdu gauti leidimą, kai kuriems spausdinimams išleisti. Rusų administracijai užsispyrus ir leidimų nedavus, Valančius pradėjo organizuoti lietuviškų knygų spausdinimą Prūsų Lietuvoje. Tam reikalui per Jurgį Bielinį jis pasiuntė 5000 rublių.

Pradėjus knygų spausdinimą, teko ieškoti būdų jų per sieną pernešimui ir išplatimui. Į lietuvių istorijos areną atėjo knygnešiai. Kitoms tautoms tokia knygnešių sąvoka yra visai nesupran-

tama ir jiems labai sunkiai išaiškinama. Ta knygnešių kova su žandarų ir šnipų pulkais, buvo labai sunki ir nuostolinga. Daug žuvo ant sienos ir dar daugiau buvo ištremta į Rusijos šiaurę. Tikslų davinių kiek knygnešių nukentėjo nėra, yra minimas 2200 skaičius, bet galima daleisti tą skaičių buvus žymiai didesnį. Pirmoji auka buvo knygnešė ir knygų platintoja Karolina Lačiauskaitė, areštuota 1869 m. Gruzdžiuose. Po to sekė jau žymiai didesnė byla, 1870-71 m. buvo teisiami 9 kunigai, vienas valstietis ir vienas bajoras. Iš šių teisiamųjų 8-ni buvo išsiųsti į Sibirą ar Rusijos šiaurę. Vyskupui vadovaujant šiam pasipriešinimui, į jį įsijungė daug lietuviškai nusistačiusių kunigų. Reikia atsiminti, kad tik ką nelaimingai pasibaigęs sukilimas, gerokai praretino kunigų eiles. Todėl kiekvienas naujas areštas buvo labai didelis nuostolis. Spaudos draudimo pradžioje prasidėjęs pasipriešinimo sąjūdis, buvo beveik grynai religinio pobūdžio.

Rusų administracija rusinimo veik neskyrė nuo

Atsakas Relektorius ir Administratorius
Jurgis Lapinas, Tilsit, Germany.

Žinyčia

Kvartalinis laikraštis.

paskirtas apšviestiesiems Lietuviams.

„Viešpačiam nesaugojant miesto,
veltui jaučia, kurs sergsti jį“
Ps. 126.

№ 1.

Prekė Numerių 50 feningų.

Tilsite 1900 m.
Kaita „Tovynės Sargai“.

pravoslavijos. Visur per prievartą buvo bruka-
ma pravoslavija ir graždanka (dabartinėje okupa-
cijoje partija pakeitė pravoslaviją), šiaip jau rusų
metodai daug nepasikeitė. Kaip jau buvo minėta,
pradžioje to pasipriešinimo dar beveik nebuvo tau-
tinių aspiracijų. Kuomet pradėjo formotis lietu-
viška tautinė sąmonė, beveik neįmanoma tiksliai
nustatyti. Tai vyko palaipsniui ir labai pamažu.
Vis tik tautinės sąmonės išsivystimo perijodu, rei-
kėtų laikyti spaudos draudimo laikotarpį. „Auš-
roje“ jau pradėjo rodytis pirmieji tautinės sąmo-
nės daigai. Žinoma, dar net drąsiai aušrinin-
kai apie kokią nors nepriklausomybę ar net
autonomiją nedrįso nei rašyti. Ta idėja dar buvo la-
bai tolimesnė ir dirva jai dar nebuvo parengta.

Pats pasipriešinimo pobūdis tebuvo tik gyni-
mas savo religijos ir maldaknygių, bet nebuvo
kovoje prieš okupaciją ar caro režimą. Kova prieš
režimą dar buvo ateities dalykas. Į tą kovą už sa-
vo spaudą įsijungė ir lietuvių emigracija, akty-
viau pasireiškė Prancūzijos (ten buvo pasitrauku-
sių sukilimo dalyvių) ir Amerikos lietuviai. Ame-
rikos lietuviai jau turėjo savo spaudą ir 1875 m.
pradėjo spausdinti knygas, kurių didelę dalį įvai-
riais keliais siųsdavo į Lietuvą. Tenka šia proga
nurodyti, kad Amerikoje spausdinamos knygos ne-
buvo jau vien religinio pobūdžio. Taip pat Ame-
rikos lietuvių spauda pradėjo atvirai išstoti prieš
patį caro režimą. Žymesnis posūkis toje kovoje
ir jos siekimuose galime sieti su Kražių pasiprie-

šinimu. Galima teigti, kad Kražių gynime jau pa-
sireiškė ir tautinis elementas. Nuo čia jau prasi-
dėjo ir tautinė kova, lietuviška spauda pradėjo
kelti caro administracijos šunybes ir nusikalti-
mus. Taip pat pradėjo nurodyti būdus kaip pasi-
priešinti ir kovoti.

Kova pradėjo įgauti jau daugiau atvirą for-
mą, jau nebuvo pasitenkinama kovoti vien už
lietuvišką žodį, bet drąsiai buvo išstojama prieš
pačią rusiškąją mešką. „Apžvalga“ vienoje ko-
respondencijoje net parašė: „Eina gandas, būk
daugumas matė, kaip negeros dvasios cypdamos
ir kaukdamos nešė per Kražius neseniai numiru-
sį carą“. Tokie reiškiniai labai neigiamai veikė
rusų administraciją, jie pamatė spaudos draudi-
mo beprasmiškumą. Ne tik pamatė beprasmišku-
mą, bet ir pajuto braškėjimą po savo kojomis.
Vis dažniau ir dažniau lietuviai pradėjo rodyti
atvirą pasipriešinimą, žandarai pradėjo jaustis ne-
saugiai. Pasitaikydavo, ypač per atlaidus ir dides-
nius žmonių susibūrimus, savivaliaujančius žan-
darus minia apmušdavo. O žandaras buvo atsto-
vas ir simbolis caro režimo. Reiškia režimo pagrin-
dai pradėjo braškėti!

Ir pačioje Rusijoje prasidėjo braškėjimas, re-
žimas norom — nenorom turėjo daryti nuolaidas.
Tas ir privedė prie spaudos draudimo atšaukimo.
Tas atšaukimas neatėjo caro malonės ar kokio
liberalėjimo dėka, bet buvo paseka ilgų ir kruvinių
kovų! □

IŠVEŽTŲJŲ KARIŲ SĄRAŠAS 1940 - 1941 M. LAIKOTARPYJE

PAPILDYMAI IR PATAISYMAI

V. Biveinis, Australija, atsiuntė šį pataisymą:

23. Augutis, Jonas, gim. 1914 m., ltn. Nuo išvežimo į
Sibirą buvo išgelbėtas atkabinant vagoną nuo iš-
vežimui paruošto traukinio. Jis mirė Australijoje
1983 m. IV.18 d. (Žiūr. 1983 m. KARIO 6 Nr.,
286 psl.).

T. Kalibaitienė - Vasiliauskienė, JAV, praneša:

267. Kalibatas, Kazys, gim. 1904 m. ltn. Gimimo metai
klaidingi, turi būti 1909 m.

Jonas Riauba, Kanada, papildo:

810. Augaitis Pranas, ats. ltn., gyvenęs Padraustinės
kaime, Valakbūdžio parap., Sintautų vlsš., Šakių
apskr., išvežtas iš savo tėviškės.

Gauta nuotrauka iš okupuotos Lietuvos:

473. Papečkys Juozas, gim. 1890 m., plk. ltn. Nuo-
traukoje jo žmonos kapas Sibire; prie kryžiaus jų
dukros Daina ir Jūra ir viduryje šeimos draugė.

APIE DIDŽIOJO LIETUVOS KUNIGAİKŠČIO KĘSTUČIO MIRTĮ

ALGIRDAS BUDRECKIS

(Pabaiga)

8. Pinklės ir išdavimas.

Pagal Lietuvos metraščius, lenkų istoriko Dluogošo ir Vytauto nupasakojimus, derybas pradėjo Jogaila. Jo pasiuntiniams buvo pareikšta, kad turįs atvykti pats Skirgaila, kuris buvo paskirtas Trakų valdovu.

„...Ir atėjo mūsų tėvas su žemaičiais prie Trakų, aš pats ten buvau su savo tėvu kunigaikščiu Kęstučiu,” rašė vėliau Vytautas. „Kunigaikštis Jogaila pasitiko mus su savo kariuomene. Su juo buvo Livonijos ponai (kariuomenė). Ir mes su mūsų tėvu stovėjome ant vieno kalno, o kunigaikštis Jogaila ant kito kalno, priešais mus. Tada kunigaikštis Skirgaila davė žodį mano tėvui kunigaikščio Jogailos vardu ir davė jam savo ranką ir savo vardu taip pat davė žodį ir savo ranką. Ir man pačiam jis taip pat davė žodį kunigaikščio Jogailos vardu ir savo vardu, ir (davė) savo ranką. Ir mūsų tėvas tikėjo jiems, ir aš taip pat, ir mes tarėmės kartu, pasitikėdami jo žodžiais ir ranka, su kunigaikščiu Jogaila”.¹⁸

Bychovco kronika panašiai aprašo priešininkų susitikimą ties Trakais:¹⁹

Kai abi kariuomenės dar nesuėjo per tris ar keturis šūvius, atjoja kunigaikščiai ir bajorai nuo didžiojo kunigaikščio Jogailos į didžiojo kunigaikščio Kęstučio kariuomenę. Ima klausinėti didžiojo kunigaikščio Vytauto, norėdami su juo pakalbėti. Ima sakyti didžiajam kunigaikščiui Vytautui: „Didysis kunigaikštis Jogaila mus atsiuntė pas tave, kad mes sutaikintumei su savo tėvu, kad mes pasilaikytume savo, o jūs savo, ir kad tarp mūsų neįvyktų mūšio ir kraujo praliejimo, ir kad tu atvyktumei pas savo brolių, didįjį kunigaikštį Jogailą. O mes prisiekiamo, kad tau nebus kliūčių sugrįžti atgal į savo kariuomenę, kad tarp jūsų viskas gerai baigtųsi.

Didysis kunigaikštis Vytautas atsakė: „Jūsų priesaiką priimu, bet tegu kunigaikštis Skirgaila taip pat čia atvyksta ir prisiekia, ir aš atvyksiu.” Ir jie pasiuntė (kviesti) kunigaikščio Skirgailos. Kunigaikštis Skirgaila taip pat davė priesaiką didžiajam kunigaikščiui Vytautui, kaip jie buvo davę, ir didysis kunigaikštis Vytautas nuvyko pas didįjį kunigaikštį Jogailą ir jo kariuomenę. O abiejų šalių pulkai stovi, nieko nepradėdami.

Ir didysis kunigaikštis Jogaila ima prašyti Vytautą, kad juos sutaikintų ir nebūtų kraujo praliejimo. Didysis kunigaikštis Vytautas priėmė priesaiką iš didžiojo kunigaikščio Jogailos savo tėvui, kad jo tėvas, didysis

kunigaikštis Kęstutis, po susitikimo vėl galės saugiai grįžti. Didysis kunigaikštis Vytautas dar tarė didžiajam kunigaikščiui Jogailai: „Pasiųsk, brole, dar Skirgailą, kad jis atvažiuotų ir abu drauge prisiektume mano tėvui, kad galės saugiai atvykti ir vėl išvykti. O kunigaikštis Skirgaila duotų priesaiką tavo vardu.”

Ir didysis kunigaikštis Vytautas su didžiuoju kunigaikščiu Skirgaila vyksta pas savo tėvą, didįjį kunigaikštį, prie kariuomenės, ir didysis kunigaikštis Skirgaila duoda priesaiką didžiojo kunigaikščio (Jogailos) ir savo vardu. Didysis kunigaikštis Vytautas su savo tėvu, didžiuoju kunigaikščiu Kęstučiu, abu išvyksta į Jogailos kariuomenę, pasitikėdami tomis priesaikomis.

Taigi, Jogailos ir Skirgailos priesaikomis Kęstučiui buvo užtikrinta neliečiamybė ir laisvė grįžti atgal iš Trakų. Kęstutis su Vytautu nuvyko į Trakų pilį. Tuo tarpu, jiems nežinant, pavakaryje Skirgaila juodviejų vardu davė Kęstučio ir Vytauto kariuomenei įsakymą išsiskirstyti. Jogaila savo žodžio nei priesaikos nesilaikė. Jis tarė Kęstučiui: „Vykime į Vilnių ir ten susitarsime.”²⁰ Vilniuje Kęstutis ir Vytautas buvo suimti. Vytautas buvo paliktas Vilniuje, o sukaustyta geležiniais pančiais Kęstutį Skirgaila nulydėjo į Krėvos pilį. Rugpiučio 10 d. jis buvo užrakintas pilies bokšte kalėjime. Vygandas Marburgietis rašo, jog po 4 dienų Skirgaila grįžo į Krėvą, norėdamas matyti savo surakintą dėdę, ir jį rado jau mirusį.²¹

Oficialiai buvo pranešta, kad Kęstutis pats pasismaugęs — šitą versiją labai platino kryžiuočiai. Yra daug įtarimų, kad kryžiuočiai kaip tik naudojosi proga pašalinti kiečiausią savo priešą. Amžininkai, tačiau kaltino Jogailą ir per ištisus šimtmečius jis liko užanspauduotas šio nusižengimo dėme.²² Tačiau, XX amžiuje linkstama manyti, kad ne Jogailos įsakymu Kęstutis buvo nužudytas.

9. Kas nužudė Kęstutį?

Daugumas ordino metraštininkų teigė, kad Kęstutis Krėvos kalėjime esą nusižudęs. Jonas Posilgė rašė: „Mūsų Švenčiausios dieną Kęstutis pats nusižudė pilyje, kaip sakoma”.²³ Torunės metraštininkas pastebėjo: „Kinstut postea circa festum assumptionis Marie, ut dicebatur, se ipsum interemit”.²⁴ Vygantas Marburgietis rašo, kad „Kęstutis nelaisvėje pasmaugtas”²⁵ ir dar priduria:

Kęstučio nužudymas
V. K. Jonyno medžio
raižinys

“Ir kokiū būdu žuvo, niekas niekada nesužinojo”.²⁶ Detmaras rašo paprastai, jog Kęstutis mirė kalėjime.²⁷ Tik vėliau, Konstanzos bažnytiniame suvažiavime, atsakydami į apkaltinimus, kryžiuočių atstovai pripažino, kad Kęstutis buvo nužudytas.²⁸

Kas jį nužudė? Įvairūs Lietuvos šaltiniai nurodo Kęstučio nužudymą vykdytojus. Tai buvo didžiojo kunigaikščio Jogailos kambariniai tarnai: “Prokša što vodu jemu daval. Moster brat i Lisica Žebentij.”²⁹ Yra žinoma, kad minimas Prokša turėjęs kažkokių nesusipratimų su Kęstučiu, gal tad ir pasinaudojęs proga atkeršyti savo ponui. Gal tie tarnai, žinodami, kad Kęstutis stovi ant kelio Jogailai ir Skirgailai, norėjo jiems išsiteigti pasmaugdami valdovą. Bychovo kronikoje užrašyta: “... penktąją naktį didijį kunigaikštį Kęstutį pasmaugė didžiojo kunigaikščio Jogailos kambariniai tarnai: Prokša, kuris jam vandenį paduodavo, ir kiti: Masčio brolis (Bilgenis, Gedka Krėviškis,³⁰) ir Kučiukas, ir Lisica žibintojas. Taip pabaigė savo gyvenimą didysis kunigaikštis Kęstutis”.³¹

Pačiame įvykio įkarštyje, tuojau po išbėgimo į Prūsus pats Vytautas apkaltino Jogailą ir Skirgailą

tėvo nužudymu, nes jam kalėjant Krevoje jis prieidavo prie Jogailos be keršto jausmų ir vėliau darniai sugyveno su pusbroliu.³²

Vienintelis metraštininkas, kuris tiesiai meta kaltę į Jogailą, buvo lenkų istorikas Jonas Długošas.³³ Tačiau, istorikas Ignas Jonynas aiškino, kad kanauninkas Długošas buvo kardinolo Zbignievo Olesnickio įrankis. Gimęs 30 metų po įvykio (1415 m.), Długošas nekenė Jogailos ir jo giminės, ir pataikaudamas kardinolui Olesnickiui, visuomet buvo pasiruošęs šmeižti Jogailą.³⁴ Anot Jonyno, Jogaila buvo lėto būdo, atsargus, visad ramiai savo poelgius apsvarstydavo ir niekad žiaurumu nepasižymėjo. Jis neturėjo tvirto nusistatymo ar ryžto. Reikia atminti, kad Jogaila buvo beraštis, motina Julijona ir brolis Skirgaila jo vardu visokius slaptus raštus pasirašydavo. Tačiau, kiek vėliau, priimdamas katalikišką krikštą, jis nutraukė visus ryšius su motina. Kunigaikštienė Julijona pasimirė 1392 m. Vitebske. Jogaila jos laidotuvėse nedalyvavo.³⁵

Bet, kiek kaltas čia buvo pats Jogaila, sunku pasakyti. “Greičiausiai tai buvo kitų darbas, nes ir visuose kituose įvykiuose veikdavo ne tiek Jogaila, kiek kiti jo vardu, — ypač Skirgaila. Jogaila

dažniausiai tebūdavo tik brolių ir dvariškių dingstė.”³⁶

Ypač galima įtarti Kęstutį nužudžius tai Skirgailą, nes jisai buvo pirmasis, kuris nuvažiavęs į Krėvą pranešė radęs Kęstutį negyvą. Prof. Antanas Kučinskas daro užuominą, kad turbūt kai tik Skirgaila atvažiavo iš Vilniaus į Krėvą, jau nusprendė Kęstutį nudėti.³⁷ Kitas lietuvis istorikas, Zenonas Ivinskis, betarpiškai apkaltina Skirgailą: “Ir iš tolimesnės Skirgailos neapykantos Kęstutaičiui (Vytautui) atrodo, jog šis Algirdaitis buvo labiausiai kaltas dėl savo dėdės mirties.”³⁸

DLK Jogaila gal tik tiek tegalėjo būti kaltas, kad pasistengė paslėpti žudikus ir jų nebaudė. Užtat Lietuvos metraštinis tik išvardino žudikus, bet napaminėjo nužudymo pradininko.

10. Epochos galas.

Kunigaikštis Skirgaila buvo pirmas, kuris apie Kęstučio mirtį pranešė Vilniaus dvarui, ir jis pats iškėlė savo dėdei iškilmingas laidotuves Vilniuje. Galima sakyti, kad tai buvo paskutinės pagoniškos apeigos Vilniuje.

“Kęstučio kūną Skirgaila, Jogailos brolis, kunigaikščių papročiu garbingai perkėlė į Vilnių. Liepęs sudėti didelį laužą iš sausų medžių Vilniaus klonyje, tėvų žemės pagonių papročiu, kunigaikštis parengė visa kas reikalinga kūnui deginti. Ten pat mirusįjį apdegė kunigaikščio drabužiais ir pašarvojo su ginklais, su kardu, rago tine ir saidoku, uždėjo kūną ant laužo, taip pat drauge gyvą jo ištikimiausią, geriausią tarną, puikiai išpuoštą žirgą, porą kurtų, sakalus ir šunis, barsuko ir meškos nagus ir medžioklės trimištą; paskui, sudėjo dievams aukas ir apraudoję velionį, padegė dervuotą laužą ir taip visus kūnus sudegino; paskui pelenus ir apdegusius kaulus surinkę įdėjo į karstą ir palaidojo. Tokios buvo garsaus Kęstučio laidotuvės”.³⁹

Vienuolis, kuris tą gaudų vaizdą aprašė, matyt, taip buvo įspūdžio pagautas, kad pridėjo, jog jo akyse žemė prasivėrusi ir priėmusi kunigaikščio pelenus.

Visuomenei buvo paskelbta, kad Kęstutis pats nusižudė. Niekas dėl jo suėmimo nei nužudymo nebuvo kaltinamas, bet Kęstučio šalininkai buvo persekiojami, suimtinėjami ir žudomi. Vytautas liudija, kad ir jo motina Birutė buvusi nužudyta:⁴⁰

Ir mūsų tėvas patikėjo jais, ir aš, ir nujojome su kunigaikščiu Jogaila, pasitikėdami jų duotu žodžiu ir ranka. Ir po duoto žodžio suėmė jie mūsų tėvą ir jį nužudė. Ir mano motiną taip pat nužudė.

Po DLK Kęstučio mirties, Jogaila nusiuntė Vy-

tautą su žmona Ona į Krėvą ir liepė jį griežtai saugoti kambaryje. “Keršydamas už svainį Vaidylą, Jogaila įsako du rate nukankinti: vieną — Vidmantą, DK Vytauto motinos dėdę, jos tėvo tikrą brolių, o antrą — Butrimą, tikrą jo motinos vaikaitį... ir nukirto galvas daugeliui kitų bajorų, keršydamas už Vaidylos mirtį”.⁴¹

Vytauto kalėjimą ir pabėgimą šitaip aprašo Bychovco kronika:⁴²

Didysis kunigaikštis Vytautas kalėjo Krėvoje, o pas jį vaikščiojo dvi moteriškos kloti kambaryje patalo jam ir kunigaikštieni. Paguldžiusios jos išeidavo. Aplinkui budėjo sargyba. Ir jo didžioji kunigaikštienė išgirdo žmones vienas kitam sakant: “Jeigu didysis kunigaikštis Vytautas ilgiau sėdės, bus kaip ir jo tėvui.” Ji patarė jam taip: kai tarnaitė ateis kloti jiems patalo, kad jis apsiliktų vienos tarnaitės drabužiais ir su antrąja tarnaitė išeitų, o pirmoji pasiliktų su ja. Ir jis pagal jos patarimą apsiliko vienos tarnaitės drabužiais, su antrąja išėjo ir, nusileidęs iš pilies, pabėgo į Prūsiją pas vokiečius.

Vytautas pabėgo iš Krėvos pilies 1382 m. rudenį, ne anksčiau kaip lapkričio mėn. Iš karto jis vyko ne į Prūsus, o pas savo brolių Tautvilą, valdantį Naugarduką, o su juo išvyko į Mozūrų, tačiau jų kunigaikštis Jonušas, Vytauto sesers vyras, neužleido Vytautui Trakų kunigaikštijos pakraščio prie Bugo, užgrobtą 1382 m. vasarą, o davė valdyti tik vieną pilaitę su keliais kaimais. Taip pat ir Jogailai atsisakius sugrąžinti Vytautui tėvo palikimą — Trakų kunigaikštiją, Vytautas ryžosi su kryžiuočių pagalba pradėti dėl savo tėvonijos karą ir tuo tikslu dar prieš 1382 m. pabaigą persikėlė iš Mozūrų į Prūsiją.

Taip Vytautas atsидūrė pas kryžiuočius, kas davė Ordinui progą ne tik kištis į Lietuvos vidaus reikalus, bet ir diktuoti savo reikalavimus.

Nauja epocha prasidėjo 1382 metais. Lyg istoriškas paradoksas, visi senosios epochos pagrindiniai veikėjai pasitraukė iš istorijos scenos tais lemtingais metais. Kęstutis žuvo 1382 m. rugpiučio mėnesį; kryžiuočių didysis magistras Vinrichas von Kniprode mirė birželio 24 d.; Ordino didysis maršalka Kuno von Hatensšteinas, kuris talkino Jogailai paskutinio prieš Kęstutį perversmo metu, pasimirė rugsėjo 28 d. O Lenkijos ir Vengrijos karalius Liudvikas d'Anjou mirė 1382 m. rugsėjo 14 d.

Nauja epocha prasidėjo Vytauto ir Jogailos varžybomis dėl aukščiausios valdžios Lietuvoje.

¹⁸“Vytauto skundas”, p. 181; 1390 m. skundo tekstas — Dis ist Witoldes Sache weder Jegaln vnd Skargaln”. *Scriptores Rerum Prussicarum*, II, p. 712.

¹⁹Lietuvos metraštis, p. p. 86-87.

²⁰Ten pat, p. 87.

²¹Vygando kronika, *Scriptores Rerum Prussicarum*, II, p. 620.

²²Vanda Sruogienė, *Lietuvos istorija*, p. 144.

²³Um Unser Frouwen tag, totte sich Kinstod selbir in deme gefengnisse, als man sagete", *Johanns von Posilge Chronik des Landes Preussens*", SRP, II, Leipcigas, 1863, p. 122

²⁴"Marijos dangun įžengimo šventės metu... pats nusižudė", "Annalista Thorunensis", SRP, II, Leipcigas, 1863, p. 122.

²⁵"Kynstut in captivitate strangulatur", SRP, II, p. 614.

²⁶"Sed quo modo obierit, nemo unquam cognovit". Ten pat, p. 620.

²⁷"In der vengnisse vorlos Kinstotte siu lyf" — "Die Chronik von Detmars von Luebeck", SRP, III, p. 122.

²⁸"Jagel nunc rex Polonie vinctum habuit Kynstot, patrem Wytoudi quem eciam in carceribus ingulavit et uxorem eius matrem videlicet Wytowdi submersit", *Johannes Voigt, Codex Diplomaticus Prussicus, 1148-1404*, IV Tomas, Krraliaučius, 1836, dokumentas XX, p. 22.

²⁹"Letopisec velikich knjazej litovskich", PSRL, XVII, Petrapilis, 1907, pp. 75-76.

³⁰Masčio brolio Bilgenio ir Gedkos Krėviškio vardai mūsų įterpti į Bychovo tekstą iš kito Lietuvos metraščių nuorašo "Origo Regis Jageylo et Wytholdi Ducum Lithuanie", PSRL, XVII, Petrapilis, 1907, p. 225.

³¹Lietuvos metraštis, p. 88: Plg. slavišką originalą

"... y tam w Krewie ptaioie noczy kniazia velikoho Kestutia udawili komorniki kniazia velikoho Jagielowy, na imia Proksza, szto wodu iemu dawal; o byli inszyie: Moster brat, a Kuczuk, a Lisica Żybentiaiy, Takow kōniec stalsia velikomu knieziu Kestutiu" "Kronika Bychovca". PSRL, XXXII, p. 143.

³²"Worgete er Kynstotten", "Summarium von Jagel und Witold", *Scriptores Rerum Prussicarum*, Tomas V., P. 223. Pirmajame savo skunde 1383 m. Vytauto buvo parašyta: "syn vater und muter weren getoetet", J. Voigt, *Codex Diplomaticus Prussicus*, Antrame skunde, parašytame 1390 m. "vff der truwe nomen sy vnszir fatir vnd vortrebtin jn vnd mine mutir ouch alzo vortrebtin". SRP, II, p. 713.

³³Apie žudikus Dlubošas rašė: "quibus id munus a Iagalone imperatum est." — *Historia Poloniae*, I Tomas, Leipcigas, p. 66.

³⁴Ignas Jonynas, "Jogaila", *Židinys*, 1935 nr. 7 (Kau-nas, liepa), ypač pp. 63-65.

³⁵Ignas Jonynas, "Jogaila", *Židinys*, nr. 8-9 (1934), p. 141.

³⁶A. Šapoka, p. 99.

³⁷Antanas Kučinskas, *Kęstutis, tautos gynėjas*, Mari-jampolė, 1938, ypač 149-190 psl.

Zenonas Ivinskis, "Skirgaila", *Lietuvių Enciklope-dija*, XXVIII, Bostonas, 1963, p. 51

³⁸Maciej Strykowski *Kroniką polska, litewska, żmudzka i wszystkiej Rusi*, I, Varšuva, 1846; A. Šapoka, *Lietuvos istorija*, p. 99.

⁴⁰Vytauto skundas, p. 181.

⁴¹Lietuvos metraštis, p. 88.

⁴²Ten pat. p. 88.

JUDITA VAIČIŪNAITĖ

KĘSTUČIO LAIDOTUVĖS

*Su žirgais, šunimis, sakalais,
su apskritu saulės skydu
dega ugnį kunigaikštis.*

*Už kalnų — titnaginių vėjingų, dykų—
gedulingas senamiestis, protėvių aikštės.*

*Pagoniškos giesmės.
Kirviai ir peiliai.
Žirgų šiurpulingas žvengimas.*

*Tie dūmai, tas rūkas, tie debesys
ant mažyčio planetos ploto
lyg pritemdytoj scenoj...
Plojo
sukruvintais skydais kariai.*

LIETUVOS LAIVYNAS IR JO LIKIMAS

R. VILKAS

GARLAVIS VENTA

Pastatytas 1908 m. Dundes Shipbuilding Co. Ld. Dundee, Škotijoje, 1266 bruto reg. tonų ir 672 neto reg. tonų. Statybos Nr. 197. Laivo užsakytojas laivininkystės bendrovė "Emprezza de Nav. Sul Rio Grande", Rio Grande do Sul, Brazilijoje. Laivui duotas vardas "Trapeira".

1916 m. laivas parduotas laivininkystės bendrovei "Oriental Nav. Co". Montevideo, Urugvajuje ir jam duotas naujas vardas "Edith Cavell".

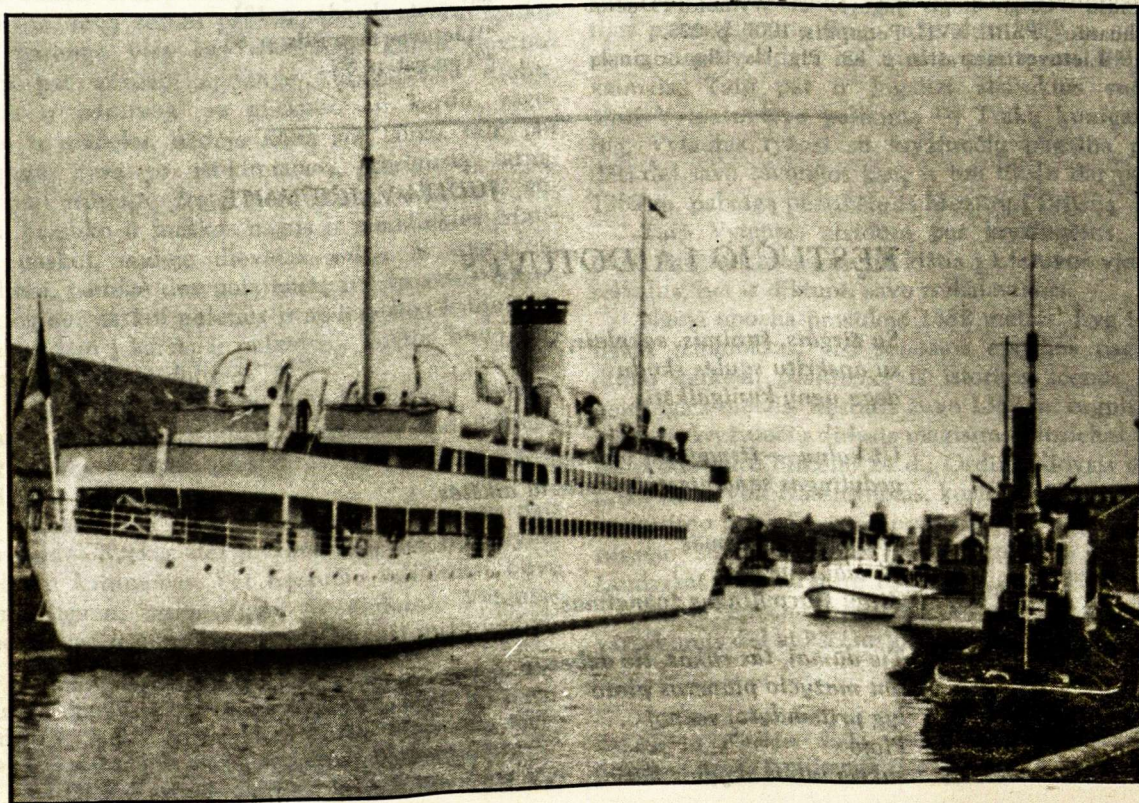
1917 m. parduotas bendrovei "Societe Anon. du S/S Edith Cavell", Marseille, Prancūzijoje.

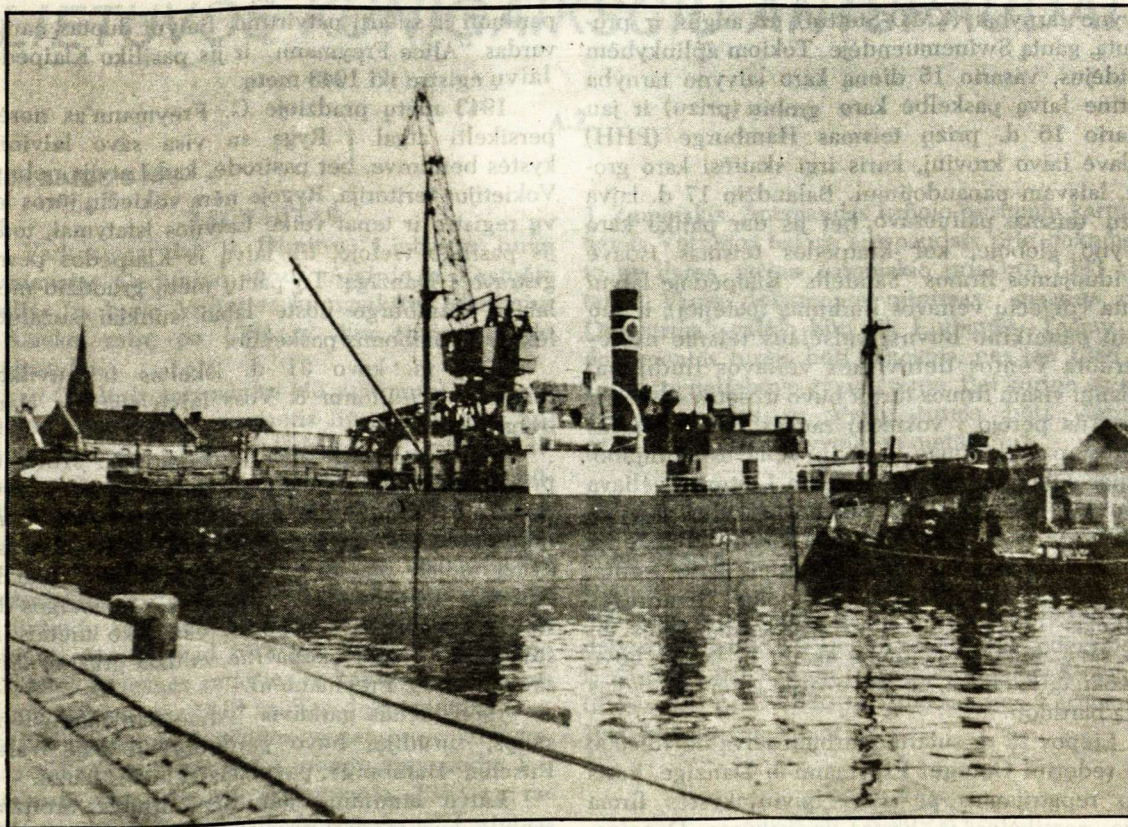
1922 m. parduotas b-vei Mory & Vo., Boulogne, Prancūzijoje ir 1923 m. laivo vardas pakeistas į "Lieutenant Robert Mory".

1927 m. parduotas norvegui Per T. Lykke, Trondheime, Norvegijoje ir jam duotas naujas vardas "Augusta L.". Iki 1938 metų laivas iš rederio P. T. Lykke rankų neištrūko, nors bendrovės vardai ir registracijos uostai keitėsi, bet visi buvo Norvegijoje.

1938 m. balandžio mėn. iš Lykkes Rederi A/S (Per T. Lykke Mgr.) Trondheime laivą "Augusta L." nupirko už 7.750 svarų sterlingų akc.

Laivininkystės kompanijos "Seedienst Ostpreussen" Štettine, motorinis - keleivinis laivas "Preussen" dažnai vasaros mėnesiais lankydavosi Klaipėdoje su vokiečių turistais. Fotografijoje laivas Dangės upės žiotyse prie Šiaurės Rago, viduryje kelias į Smiltynę "Klaipėdos Miestas", į dešinę karo laivas "Prezidentas Smetona" ir Bieberio vilkikas. Karui prasidėjus, "Preussen" buvo paverstas į minų laivą (išdėdavo minų užtvaras), ir be to, paskelbus blokadą, kontroliuodavo laivų judėjimą Baltijos jūroje. 1941 m. liepos 9 dieną prie Oland salos įplaukė į švedų išdėtą minų užtvartą ir susidūręs su mina paskendo. "Seedienst Ostpreussen" kompanijos laivai, kurie atplaukdavo į Klaipėdą, buvo populiariūs tuo, kad dažniausiai jiems atplaukus, uoste kildavo riaušės ir muštynės tarp lietuvių ir vokiečių.

Laivas "Venta" Klaipėdos žiemos uoste 1938 m. Dešinėje "Lietuvos Baltijos Lloyd" vilkikas "Vilkas".

b-vė "Sandėlis" Klaipėdoje (Martin Reišys, Mgr.) ir birželio 7 dieną užregistravo Klaipėdos teismo laivų registre Nr. 292, nauju vardu VENTA ir gavo Lietuvos skyrybos ženklą HBVO.

1939 m. kovo 23 d. Klaipėdos kraštą perėmus vokiečiams, laivo VENTA registracijos uostas tapo vokiečių, todėl bendrovės direktorius, konsulas M. Reišys, gegužės 23 d. įteikė prašymą Klaipėdos teismui gauti vokiečių vėliavos liudyjimą (patentą) Teismas, pasiremdamas Klaipėdos krašto perdavimo komisaro rekomendacija, prašymą atmetė, motyvuodamas tuo, kad M. Reišys Lietuvos pilietis ir dauguma bendrovės akcijų randasi užsieniečių rankose. Rugpiūčio mėn. firmos reikalų vedėjas ir direktorius M. Reišys pasitraukė į Lietuvą ir laivą Venta pardavė naujai įsteigintai vien savo vardu firmai "Laivininkystė ir Ekspedicija Sandėlis" Kaune. Laivą Ventą užregistravo Šventosios uoste, jūros laivų registre Nr. 9, bet neišregistravo Klaipėdoje ir ten nesumokėjo laivo skolą. Sulyg jūrų teisės nuostatų, toks dvigubas laivo užregistravimas buvo neteisėtas, todėl spalio

mėn. 30 d. Rytrpūsių finansų valdytojas Karaliaučiuje suspendavo "Sandėlio" bendrovės veikimą ir uždėjo areštą bendrovės turtui Vokietijoje ir užsienyje. Klaipėdos firmai "Sandėlis — Memeler Lagerhaus A/G" buvo paskirtas patikėtinis ir reikalų tvarkytojas, bendrovės iki šiol buvęs prokuristas, Henry Bock, kuris vėliau buvo teisėtas bendrovės likvidatorius.

Gruodžio 24 dieną laivas Venta, plaukiantis po Lietuvos vėliava, kelionėje Ryga - Kopenhaga - Malmō, buvo sulaikytas 56° 53' šiaurės platumoje ir 18° 33' rytų ilgumoje. Laivo krovinys susidėjo iš 80 tonų virtų kumpių dėžutėse, faneros ir linų, skirtų A. J. V-bėms ir Danijai. Gruodžio 26 dieną laivas atplukdytas į Swinemuendę ir 27 d. perkeltas į Stetiną.

1940 m. sausio 17 d. Stetino teismas davė įsakymą laivo krovinį užantspauduoti, kas tuojau ir buvo įvykdyta. Pasirodė, kad laivo įgula kumpius vogė, ne tik pagerinimui savo maisto, bet pardavinėjo miesto gyventojams. Be to laivo bendrovė dar nebuvo sumokėjusi skolą 7.000 RM karo

laivyno tarnybai (KMD-Stettin) už anglis ir proviantą, gautą Swinemuendėje. Tokiom aplinkybėm susidėjus, vasario 15 dieną karo laivyno tarnyba Stetine laivą paskelbė karo grobiu (prizu) ir jau vasario 16 d. prizų teismas Hamburge (PHH) atidavė laivo krovinį, kuris irgi skaitėsi karo grobiu, laisvam panaudojimui. Balandžio 17 d. laivų prizų teismas paliuosavo, bet jis dar paliko karo laivyno globoje, kol Klaipėdos teismas išdavė likviduojamos firmos "Sandėlis" Klaipėdoje laivui Venta vokiečių vėliavos liudijimą (patentą), ir tuo pačiu panaikino buvusį valsčiaus teisme neįregistruotą Ventos lietuviškos vėliavos liudijimą. Kadangi visam firmos turtui buvo uždėtas areštas ir dabar jis perėjo į vokiečių rankas, todėl teisėtas skaitėsi panaikinimas lietuvių vėliavos liudijimo. Liepos 11 dieną ant laivo Venta Lietuvos vėliava buvo nuleista ir pakelta Reicho prekybos laivyno vėliava. M. Reišys per užsienio reikalų ministeriją Kaune protestavo vėliavos pakeitimą laive Venta, bet be pasekmių. Kada "Sandėlio" bendrovės patikėtas likvidatorius Henry Bock Klaipėdoje turėjo savo rankose daugumą akcijų ir laivas buvo po vokiečių vėliava, tai dabar rusai galėjo už skolas laivą parduoti.

Liepos 22 d. sutarta parduoti laivą už 155.000 RM rederiui Georgui Freymann'ui Danzige, kuris kaip repatrijantas su savo laivininkystės firma buvo persikėlęs iš Rygos ir įsikūręs Danzige. Liepos 25 d. vyriausias finansų įstaigos prezidentas Karaliaučiuje tokiomis sąlygomis leido laivą

parduoti ir sutartį patvirtino. Laivui duotas naujas vardas "Alice Freymann" ir jis pasiliko Klaipėdos laivų egistre iki 1943 metų.

1943 metų pradžioje G. Freymann'as norėjo persikelti atgal į Rygą su visa savo laivininkystės bendrove, bet pasirodė, kad Latvija nebuvo Vokietijos teritorija, Rygoje nėra vokiečių jūros laivų registro ir tenai veikė Latvijos įstatymai, todėl jis pasiliko vietoje, tik laivą iš Klaipėdos perregistravo į Danzigą. Tų pačių metų gruodžio mėn. laivas Hamburgo uoste labai sunkiai sužalotas lėktuvų bombomis paskendo.

1944 m. kovo 31 d. iškeltas ir nuvilktas remontuoti į Blohm & Voss laivų statyklą Hamburge.

1945 m. vasario mėn. rusų armijai artinant prie Danzigo G. Freymann laivininkystės bendrovė persikėlė į Hamburgą. Balandžio 20 dieną Hamburgo uoste dar nebaigęs išsikrauti laivas gavo įsakymą tuojau plaukti į Vilhelmo (Kielio) kanalą. Pasiekęs Brunsbuettel'į, sulaukė karo pabaigos dar su puse krovinio ant borto. Čia teko metais išstovėti, kol anglų okupacinė valdžia grąžino laivą savininkui G. Freymann'ui.

1956 metais garlaivis "Alice Freymann", pasenęs, surūdijęs buvo parduotas ir pas Walter Ritscher, Hamburge, paverstas geležies laužu.

Laivo atminimą dar ilgai liudys bronzinė lentelė, kuri randasi privačiame laivininkystės rinkinyje Vokietijoje.

□

Bronzinis plakatas, ca. 12 x 16 colių, laivą pastačius, buvo laivų statyklos pritvirtintas prie patalpų virš denio, žemiau komandos tiltelio. Dabar randasi privačiame laivininkystės rinkinyje Vokietijoje (Ventos statybos Nr. 197).

LIETUVOS KUNIGAİKŠČIŲ ANTSPAUDAI

A.Ž.

(Žiar. KARIO 2 Nr.)

LIUBARTAS

Vadinamas dar ir Dimitru, Liubartas buvo jauniausias Gedimino sūnus, Algirdo ir Kęstučio brolis. Jis buvo Volinijos kunigaikštis Vladimire ir Lucke, mirė po 1384 m. Yra žinomi jo du antspaudai:

a) Ovalinis antspaudas (43 x 36 mm), kuriame įrežtas į kairę žingsniuojantis liūtas. Aplinkui apvade rusiškas, tačiau neišskaitomas įrašas. Antspaudas taip raižytas, kad vaške atspaudas liūtas yra įdubęs, o raidės iškilę.

Toks antspaudas kabo prie dokumento be datos, tačiau priskiriama 1366 metams. Dabar jis yra Čartoriskų muziejuje Krokovoje. Tas dokumentas tai lietuvių kunigaikščių sutartis su Kazimieru Didžiuoju. Atrodo, kad toks pat antspaudas kabo prie kitos senesnės sutarties tų kunigaikščių su karalium Kazimieru, 1340 m. Tas dokumentas dabai yra be antspaudu Varšuvos vyriausiam archyve. Taip pat yra žinoma, kad Liubarto antspaudas kabo prie vieno rusiško dokumento, 1353 m. rašyto, saugomo Torunės miesto archyve, kartu su Kęstučio antspaudu. Suchanievičius daleidžia, kad jis buvo toks pat kaip ir Kęstučio, t.y. stovinčio kunigaikščio su kalaviju ir skydu rankose. Tačiau, M. Gumovskio nuomone tas antspaudas buvo su liūtu, kaip aukščiau yra aprašyta. Neabejotina, kad tas antspaudas, iš tiesų, buvo kamėja, išpauštas brangakmenyje ir todėl vaške atsispaudė įdubęs. Ta kamėja buvo įtvirta plačiame auksiniame žiede, kuriame rusiškasis įrašas buvo įrežtas, todėl atspaudus vaške tos raidės išėjo iškilę.

Liubarto antspaudas

b) Kitas Liubarto, arba Dimitro antspaudas buvo su lietuvišku Vyčiu, tačiau ir vėl nežinome koks buvo įrašas. Apie jį patiriame iš Karūnos archyvo inventoriaus, kurį dar XVI a. paruošė

J. Zamoiskis. Antspaudas kabo pirmuoju kartu su trimis Volinijos bajorų antspaudais prie dokumento be datos, tačiau Zamoiskio priskirto 1393 metams. Tame dokumente minimas "magnus dux Demetrius" galėjo būti tik Liubartas. Tačiau tas dokumentas turėjo būti senesnis, nes jau 1386 m. Liubarto nebebuvo gyvųjų tarpe. Bet kuriuo atveju, tas antspaudas su Vyčiu turėjo būti vartotas paskutiniaisiais jo gyvenimo metais.

ALEKSANDRAS KARIJOTAITIS

Gedimino anūkas, buvo Volinijos Vladimiro kunigaikščiu, gavęs ten valdyti po to kai Algirdas sumušė totorius ties Mėlynaisiais Vandeniimis 1362 m. Aleksandras ir jo brolis Jurgis 1366 m. dalyvavo Lietuvos ir Lenkijos sutarties sudaryme ir ją pasirašė, tačiau kaip Lenkijos karaliaus Kazimiero vasalai. Apie 1380 m. Aleksandras Karijotaitis žuvo kovose prieš totorius.

Jo antspaudas yra 47mm skersmens. Jame matosi šv. Jurgis, kurio galvą supa aureolė. Raitelis joja į kairę, ramiai, po jo kojomis raitosi slibinas. Antspaudu dugne yra medelis. Apvade yra gotiškėmis didžiosiomis lotyniškas įrašas:

+ S' ALEXANDERI DVS' VLADIMIRIES.

Šis, raudoname vaške išpauštas antspaudas, kabo pergamento atkarpoje prie 1375 m. dokumento Krokuvos miesto senųjų aktų archyve. Dabar jis yra nuplėštas nuo dokumento ir pateko į Smonievskio rinkinius.

(Bus daugiau)

Buvusieji kurso draugai ar artimiausi pažinusių kpt. EDMUNDĄ (?) AKELĮ prašomi suteikti duomenų apie jį. Rašyti KARIO redakcijai, 341 Highland Blvd. Brooklyn, N.Y. 11207.

NEPRIKLAUSOMOS LIETUVOS KARO AVIACIJOS LAKŪNŲ PRISIMINIMAI NUOTYKIAI IR AUKOS

(Pradžia KARIO I Nr.)

A. KUTKA

“Mes pastebėjome, kad nuo pat Minsko mūsų vorą lydėjo buvęs Kauno kalėjimo prižiūrėtojas, vietinis rusas, tai buvo vienas iš biauriausių prižiūrėtojų. Mes įtarėm kad jam nurodžius buvo nužudyti: studentas Glemža, Zdanavičius ir Bikinis.”

Tame pačiame miške enkavedistai įsakė visoms neščioms moterims išeiti iš voros. Jasiunskas pats nematęs, bet girdėjęs gudus kalbant, kad moteris kurios išėjo buvę surinktos į vieną vietą ir sušaudytos.

“Mūsų apskaičiavimu žygio metų enkavedistai išžudė 500-600 žmonių. Mes džiaugėmės, kad iš lietuvių grupės dėl nuovargio niekas nebuvo nužudytas. Buvo pavargę ir kai kurie lietuviai, kaip plk. J. Petraitis, plk. B. Giedraitis, buvęs saugumo valdininkas Lašas ir kai kurie kiti, bet saviškiai jiems padėdavę, vesdami už parankių kol jie atsigaudavę ir vėl savomis jėgomis galėdavo toliau eiti.”

Kpt. S. Jasiunskas buvo aukštas ir stiprus vyras, jis dažnai vedė plk. J. Petraitį. Kai išėję iš miško jie pasuko į Červenės miestą ten matė nemažai kareivių ir įvairių kariškų mašinų. Pražygiavus miestą sustojo. Dešinėje plento pusėje matėsi trijų aukštų mūrinis namas, su medinėmis dėžėmis užkaltais langais. Tai buvo Červenės kalėjimas, kuriame jie buvo patalpinti. Vokiečių lėktuvai atskridę pradėjo bombarduoti, ir visas kalėjimo namas buvęs sunaikintas, tik stebuklingai išlikusi jų kamera, kurioje jie buvę patalpinti. Per bombardavimą visi esantieji toje kameroje meldėsi. Po bombardavimo jie buvę apklausinėjami už ką esą nubausti. Kpt. S. Jasiunskas pareiškęs, kad buvęs nubaustas už vagystę, nes jis rūkas ir buvo pavogęs tabako. Jei pasisakytum kad esi nubaustas už politiką, tai būtų tas pats kaip pasirašyti mirties sprendimą. Kalinių dokumentai buvo dingę. Visiems kriminalistams įsakė eiti į kolchozus dirbti. Išėję tuojau apsigalvojo, nes sutikę saugumo pareigūnus ar policiją, ir neturėdami jokio pažymėjimo, kad paleisti, bus apkaltinti, kad pabėgo, arba kad esą šnipai. Todėl jie grįžę ir prašę, kad išduotų pa-

žymėjimą apie jų paleidimą. Pažymėjimą jie gavę, bet ilgai reikėjo įrodinėti, kad ant pažymėjimo reikalingas dar ir anstpaudas, kitaip įtars, kad jie patys pažymėjimą pasirašė. Nors jiems ir grasino nebepaleisti, kad būsią išsiųsti Rusijos gilumon, bet vistik antspaudas buvo uždėtas ant pažymėjimo.

Pasakojo ir apie priartėjimą prie fronto, tačiau gerai nebepreisimenu. Tik liko atminty, kad priartėjus prie fronto, jie trise pasislėpė kapinėse, ir frontui pasistūmėjus pirmyn prisistatė vokiečiams.

Grįžęs į Kauną vokiečių okupacijos metais, Jasiunskas įsijungė ir veikė Aktyvistų Fronte. Vėliau jis įstojo į gen. Plechavičiaus suorganizuotą Vietinę Rinktinę ir tarnavo Rinktinės štabe, ir 1944 m. kartu su kitais štabo karininkais buvo vokiečių suimtas ir išgabentas į koncentracijos stovyklą Latvijoje. Vokietijai kapitulijavus, jis išėjo į laisvę ir veikė tremtinių tarpe.

Paskutiniu laiku jis gyveno Uchtės stovykloje.

Karui pasibaigus buvo organizuojamos pabėgėlių stovyklos, tai ir aš persikėliau į Hasendorfo stovyklą, kur buvo įsteigta lietuvių gimnazija. Buvau pakviestas dėstyti matematiką. Vieną dieną atvažiavo į šią stovyklą iš Uchtės gen. Plechavičius ir kpt. S. Jasiunskas. Stovykloje žmonės susirinko ir klausinėjo gen. Plechavičių ar galėsime grįžti į Lietuvą ir ar Lietuva bus vėl nepriklausoma. Kad nenuteiktų žmonių upą blogai generolas tvirtino, kad tikrai grįšime: “Jūs galėsite man barzdą nupešioti, jei negrįšim”. Tačiau, kai atskirai kalbėjosi su stovykloje buvusiais karininkais, jis pareiškė, kad dėl grįžimo mažai esą vilčių.

Su kpt. S. Jasiunsku tada buvo paskutinis mano pasimatymas ir pasikalbėjimas. Vėliau teko sužinoti, kad jis Uchtėje ir mirė.

Toliau seka prisiminimai apie mano tarnybą kariuomenėje ir mano nuotykiškai tarnaujant Karo Aviacijoje.

Artėjant lenkų kariuomenei link Utenos, mes aukštesnių klasių septyni mokiniai su mokytoju

Pakalniui, 1920 m. lapkričio mėn. 4-tą dieną išvykom į kariuomenę nes mūsų išvykstančiųjų dauguma buvome jau apie 18 metų amžiaus. Aš patekau į 8-tą pėstininkų pulką. Pulko štabas buvo Skiemonių miestelyje. Tuo laiku pulkui vadovavo plk. Šumskis, o štabo adjutantas buvo vyr. lt. Namikas. Buvau paskirtas į pulko štabą teismo raštininko pareigoms. Vėliau pulko štabas persikėlė į Molėtų miestelį, o po to į Šetą ir Šeduvą.

Paašikėjus, kad greitai laiku negalėsiu grįžti į gimnaziją, išvykau į Karo Mokyklą. Baigiau Karo Mokyklos V laidą 1923 m. spalio mėn. 15 d. Mano laida buvo kadrinė laida ir joje mokslas tęsėsi jau du metus. Baigęs Karo Mokyklą buvau pakeltas į jaun. leitenanto laipsnį.

Būnant Karo Mokykloje prisijei dalyvauti ir Klaipėdos krašto sukilime. Karo Mokyklos kuopai vadovavo kpt. Noreika, kuris mano akivaizdoje žuvo. Kartu žuvo ir jaunesniojo kurso kariūnas Matelis.

Baigęs Karo Mokyklą pasirinkau 5-tą pėstininkų pulką, kuris stovėjo Panemunėje, nes numaniau galimybę lankyti Suaugusių gimnaziją, norėdamas ją baigti. Į sekančias Karo Mokyklos laidas jau buvo priimami tik gimnaziją baigę. Vėliau buvo išleistas kariuomenei įsakymas, kad gimnazijos nebaigę nebus keliami į aukštesnį laipsnį kaip kapitono.

Tarnaudamas 5-tam pulke buvau pasiūstas į prie Aukštųjų Karininkų kursų suorganizuotus karininkams Fizinio Lavinimosi ir Sporto kursus, kuriuos ir baigiau. Grįžęs į pulką, ir man pačiam prašant, buvau perkeltas 1926 m. į Karo Aviaciją. 1927 m. baigiau Aukštųjų Karininkų kursų Aviacijos skyrių ir buvau paskirtas į skraidymo apmokymo grupę.

Po 72-jų skridimų su instruktorium, išskridau savistoviai. Pirmajam skridime savistoviai patiri naujų jausmų, tai sava laimė, savas džiaugsmas ir pasididžiavimas. Tuo metu pradiniam apmokymui buvo naudojami vokiškos gamybos po I Pas. karo lėktuvai: "Albatros B-2", "C-1", "C-3". Atlikau apie 15-ka skridimų su "Albatrosu B-2", po to teko skraidyti su "Albatrosu C-1" ir "C-3"; šis lėktuvas greitesnis ir jautresnis vairams, bet prie neteisingo posūkio greitai įeidavo į plokščią sukutką ir baigdavosi katastrofa. Tokiu būdu, skraidant "Albatrosu C-3", reikia stengtis atlikti teisingus posūkius.

Pasipraktikavęs ir po teisingai atliktų skridimų, buvau paskirtas treniruotis figūriniam skraidymui. Tam buvo naudojamas vienvietis vokiečių gamybos "Fokeris D-VII." Prieš išskrendant instruktoriaus

paašikindavo kaip kiekviena figūra yra atliekama; pakilus į orą, ne visos figūros gerai pavykdavo padaryti. Nusileidus žemėn instruktorius nurodydavo klaidas ir reikdavo skristi pakartojimui. Baigęs figūrinio skraidymo apmokymą, buvau paskirtas į 2-ą kovos eskadrilę, kuri buvo ginkluota Italų I Pas. karo lėktuvais "S.V.A." su motorais SPA, kurie, tačiau, buvo nepatikimi. Atvykęs į eskadrilę apart skraidymų buvau paskirtas karių komandos viršininku ir kiekvieną rytą turėjau prvesti gimnastiką bei sportą. Vėliau buvau paskirtas technikos karininku, t.y., turėjau rūpintis lėktuvų taisymui techniškoms jų dalimis.

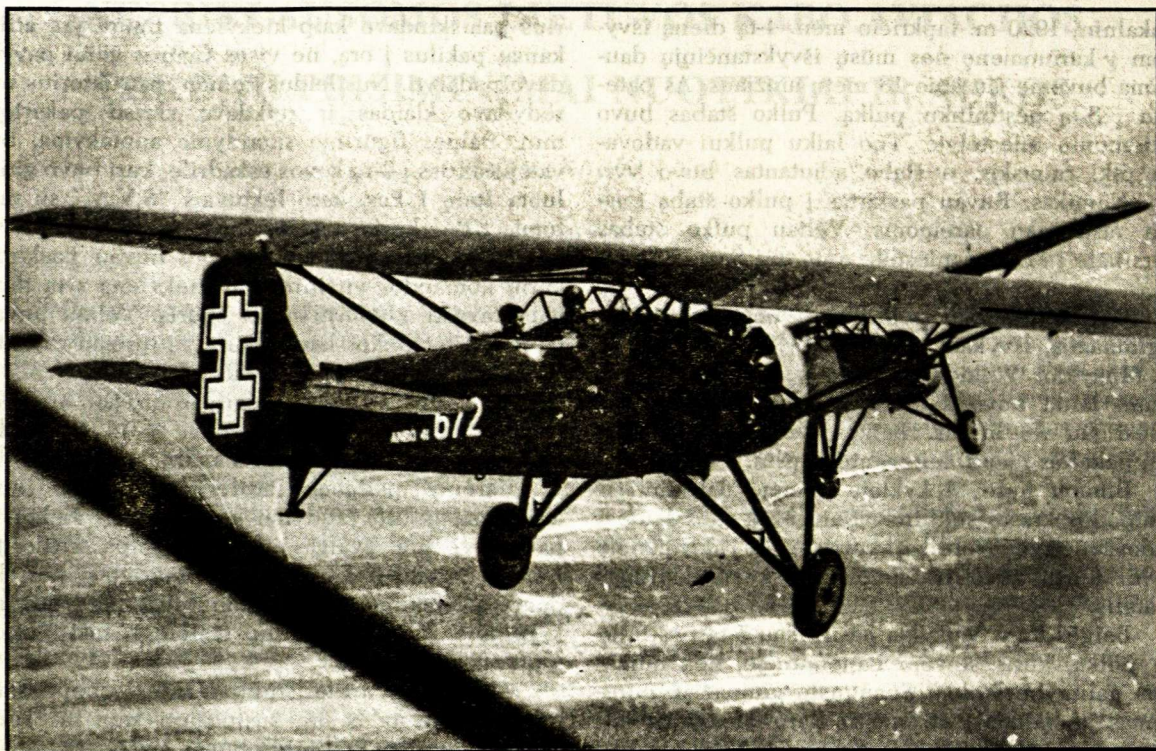
Skraidant 2-roje eskadrilėje turėjau apie 15 priverstinių nutūpimų, dauguma iš jų buvo dėl motorų kaltės. Išgyvenau dvi avarijas.

Varėnos paligone, artilerijai šaudant, buvo atliekama iš oro šaudymo koregavimas. Lėktuvui pakilus į orą žvalgas radio pagalba artilerijai nurodo taikinį ir koreguoja jos šaudymą, nuroydamas perlėkimų ar nedalėkimų atstumus, bei nukrypimus į šalį sviedinių. Taikinyms tokiu būdu greit sunaikinamas.

Atvykusiam artileristui (pavardės nebeprisimeinu) buvo leista iš oro susipažinti kaip tas koregavimas vyksta. Pravežtį jį buvau paskirtas aš (t.y. A. Kutka). Vėjas pūtė nuo miško. Visada kylama prieš vėją. Man pakilus virš miško apie 15 metrų, motoras sustojo. Pasuktį lėktuvą nuo miško pavyko, bet per posūkį lėktuvas nustojo reikiamo greičio, tapo nebevaldomas ir krito žemėn ant sparno. Po to, persimetė ant kito sparno ir tik tada savo priekiu susidūrė su žeme, kad net lėktuvo liemu lūžo. Mes, išlindę iš po lėktuvo laužo, likome sveiki. Tai retas atsitikimas, kad "S.V.A." lėktuvui kritus lakūnai išlieka gyvi ir net nesužeisti. Man ir dabar neaišku, kodėl eskadrilės vadas neleido man skraidyti iki mano sulūžusį lėktuvą atremontuos. Remontas užsitęsė 6 mėnesius. Aš jokios klaidos nebuvau padaręs. Kiekvienam lakūnui reikia atlikti tam tikrą skaičių įvairių užduočių, kad gautų 1-mo rango lakūno laipsnį. Jaunystėje esi pilnas veržlumo atlikti užduotis ir neatsilikti nuo kitų, o tas mane veikė moraliai ir materialiai.

Lėktuvą atremontavus, prieš jo išbandymą man buvo leista skristi kitu lėktuvu, taip pat "S.V.A." Užduotis buvo šaudymas į žemės taikinius pikiruojant. Tas buvo prie Kamendulių. Ir vėl man nesėkmė. Motoras nustojo veikęs. Pasirinkau nutūpimui avižieną, bet jau nervinaus, kad gali tekti ir vėl ilgai neskraidyti.

Nepavyko man gerai davesti lėktuvą nutūpti į pasirinktą vietą, ir prisijei tūpti išartoje dirvoje. Ratai įsmigo į žemę ir lėktuvas apsvirtė. Apsi-

Mūsų "ANBO 41" Lietuvos padangėje

verčiant, sulūžo propeleris. Bet ir vėl išlikau sveikas. Ltn. Krasnickui, kuris skrido su manim, buvo smarkiai sužeistas petys. Tiriant motoro sustojimo priežastį paaiškėjo, kad buvo lūžęs švaistiklis, kuris įsirėmė į motoro karterį.

Paaiškinau apie šį įvykį Aviacijos viršininkui plk. Pundzevičiui (vėliau generolas), ir man buvo leista ir toliau skraidyti.

Atlikus reikiamą skaičių užduočių buvau pakeltas į 1-mo rango lakūno laipsnį. Vėliau buvau pakeltas į kpt. laipsnį, po to, buvau komandiruotas į Aviacijos Mokyklą mokinių lakūnų apmokymui skraidyti. Tuo laiku apmokymui buvo pritaikytas I Pasaulinio karo vokiečių gamybos "Albatros B 2". Motoras buvo atšaldomas vandeniu. Radiatorius buvo ant viršutinio sparno, sujungtas vamzdiu su motoru. Čia įvyko mano trečiasis nuotykis.

Skrendant su mokiniu, kuris sėdi priekyje, o instruktorius užpakalyje, lūžo alkūninis velenas. Krisdamas propeleris nukirto vamzdį, kuriuo bėga iš motoro į radiatorių karštas vanduo. Mokinyš paleido vairus ir įsitraukė giliau į sėdynę, kad apsugotų veidą nuo karšto vandens. Aš nors ir ap-

nestais akimais, nutupdžiau lėktuvą aerodrome gerai.

Apmokęs porą grupių mokinių lakūnų, ir išleidęs mokinius savistoviai skraidyti, buvau grąžintas į 2-rą eskadrilę. Ir čia išgyvenau dar vieną nuotyki, bet jau su inžinieriaus Gustaičio konstrukcijos lėktuvu "Anbo III".

Aerodromo praplatinimui buvo nupirkta dalis Žagariškių kaimo žemės. Bet tas plotas dar nebuvo galutinai sutvarkytas. Trobėsiai buvo nukelti, bet dar buvo likę neužlygintos sedžiaukos šuliniai. Naktiniams skraidymams, užsieny buvo nupirktos raketos naktiniams nutūpimams apšviesti. Jos buvo pritvirtintos prie lėktuvo sparnų galų. Nusileidžiant, jas galima uždegti lakūnui iš savo sėdynės per elektrinius laidus, paspaudus mygtuką. Aviacijos v-kui užklausus kas nori išbandyti, pasisiūliau aš. Man buvo paaiškinta, kad jas galima uždegti anksčiau, nes jos dega 1 1/2 minutės. Paskraidęs ir besileisdamas uždegiau abi raketas. Žemyn viskas labai gerai matėsi, bet pirmyn visai nieko nesimatė. Pamatęs kelią, kuris ėjo aerodromo pakraščiui, tūčiau. Lėktuvas, prabėgęs apie 30 metrų, įkrito į vandenį, bet neapsivertė, o degančios raketos užgeso. Paaiškėjo, kad kelią einantį per

nupirkta žemę palaikiau keliu, kuris ėjo aerodromo kraštu ir todėl per anksti tępdžiau lėktuvą.

Lėktuvui sulūžo propeleris ir apdegė vienas eleronas, gi pats lėktuvas liko sveikas. Mano laimei, lėktuvas neapsivertė sedžiaukoje, nes vargiai būčiau galėjęs išlįsti iš apsivertusio lėktuvo balos dumble. Šį kartą prisirišimo diržai neišlaikė ir į bortą prakirtau nosį prie kaktos. Stovintieji prie angarų mechanikai atbėgo gelbėti. Betraukiant lėktuvą iš vandens išgirdom šauksmą. Paaiškėjo, kad vienas mechanikas, bebėgdamas prie lėktuvo pateko į šulinį ir negalėjo išlipti, kiti mechanikai jį ištraukė iš to šulinio.

Po to atsitikimo paaiškėjo, kad reikia uždegti tik vieną raketą, kad per kitą pusę galima būtų matyti pirmyn.

Iš 2-ros eskadrilės buvau perkeltas į Aviacijos Mokyklą instruktorium. Tuo metu jau turėjome geriausius pradiniam apmokymui pritaikytus lėktuvus. Tai buvo gen. Gustaičio "ANBO V", "ANBO 51-ji". Vėliau turėjome gen. Gustaičio specialiai perdirbtą "ANBO V-tą" dvivietį su sutrumpintais sparnais ir įmontuotu specialiu varikliu. Su juo buvo galima daryti visas tais laikais žinomas figūras, reikalingas karo lakūnui paruošti, nes jau ore instruktorius parodo mokiniui kaip reikia veikti su vairais, kad atlikti aukštojo pilotažo figūrą ir po to, pavedama mokiniui tą pat atlikti. Vėliau buvo įsigyta vokiški vienviečiai akrobatiniai lėktuvai "Buecker-Jungmeister". Pradžioje jų buvo įsigyta mokyklai tik du, vėliau buvo nupirkti dar keturi t.y. po vieną kiekvienai naikintuvų eskadrilei. Tai buvo geriausias ir tinkamiausias treniravimui lėktuvas.

Mokykloje skraidymo apmokymą baigusieji, prieš išsiunčiant juos į kovos eskadriles, dar buvo apmokomi skraidyti pagal instrumentus. Sėdynė kurioje sėdi mokinys, buvo apdengiama specialiu gaubtuvu, todėl negalima buvo matyti nei dangaus nei žemės. Instruktorius sėdi atviroje sėdynėje. Pasitreniravus keletą kartų, mokiniui buvo leidžiamas perskridimas uždenytoje sėdynėje. Mokinys pranešęs instruktoriui, kad perskridimą baigė, jei atdarius gaubtuvą rasdavosi ne daugiau kaip 1/2 km nuo aerodromo, buvo laikomas, kad jau sugeba skraidyti pagal instrumentus ir gali skristi rūke bei debesyse.

1937 m. buvau paskirtas vyr. instruktorium ir 1938 m. liepos mėn. 22 d. buvau pakeltas į majoro laipsnį. Nuo 1926 m. iki 1940 m. buvau skridęs apie 7500 kartų, ir išbuvęs ore apie 1750 valandų.

Mokant skridimai trumpi. Mokinio apmokymui vidutiniškai reikia nuo 70 iki 100 skridimų. Tar-

naudamas aviacijoje penkis metus dėsčiau karinį paruošimą "Aušros" berniukų gimnazijoje aukštesnėse klasėse. Du pusmečius buvau Aviacijos Pulko Teismo pirmininku. Tarnaudamas aviacijoje buvau apdovanotas: Lietuvos Nepriklausomybės 10 Metų sukaktuvių jub. medaliu; D.L.K. Gedimino IV laipsnio ordinu; Plieno Sparnų garbės ženklui ir Klaipėdos Krašto Atvadavimo medaliu..

Rusams okupavus Lietuvą 1940 m. Įsakymu Pryingovo kariuomenei, 0169 nr. nuo 1940 m. lapkričio mėnesio 16 d. buvau paleistas į karininkų atsargą. Kai pradėjau ieškoti tarnybos visur reikalavo pažymėjimo dėl ko esu atleistas iš kariuomenės; atleidžiant tokio pažymėjimo nebuvau gavęs. Pragyvenimui man tarnyba jau buvo reikalinga, nes buvau pirkęs nedidelį ūkį su trobomis. Žemės Ūkio Banke buvau gavęs 6000 litų paskolą. Taupomoje kasoje turėjau sutaupęs 4000 litų.

Iš tų santaupų 3000 litų nacionalizavo ir man paliko tik 1000 litų. Skolą gi Ž.Ū. Bankui paliko, kad aš pats išmokėčiau. Pravesti santaupas skolos padengimui neleido. Dėl pažymėjimo, kodėl iš kariuomenės buvau atleistas, turėjau kreiptis į iš lietuvių kariuomenės suorganizuoto korpo vyr. politruką, kuris visgi išdavė pažymėjimą, kad buvau atleistas dėl etatų mažinimo.

Gavau tarnybą Vilniuje mokesčių inspektoriaus padėjėju ir tai tik prof. K. Barsauskui rekomenduojant, su kuriuo iš anksčiau buvau pažįstamas. Mano šeima gyveno Kaune. Vieną savaitgalį buvau atvykęs pas šeimą, ir sekmadienio vakare apie 9-tą valandą ėjau į geležkelio stotį važiuoti į Vilnių...

Vienas vyriškis, kuris ėjo nuo geležinkelio stoties patiekė tokį parodymą: Lengvas sunkvežimis, kuriame važiavo rusų kariai užlėkė ant šaligatvio ir ką tai išmetė į gatvę. Jis priėjęs rado mane gulintį be sąmonės ir visą kruviną. Tuoj iššaukęs greitąją pagelbą kuri mane nuvežė į Karo Ligoninę kur buvo atlikti lūpų ir kaktos žaizdų susiuvimai. Po to, buvau nuvežtas į žydų ligoninę Senamiesty. Įvykio tardymas buvo nutrauktas, nes rusų kariai negalėję taip pasielgti, o tas žmogus — liudininkas buvo palaikytas normaliu.

Kitą rytą, pagal rastus pas mane dokumentus, iš ligoninės paskambino į Aviacijos štabą. Kai atvyko aviacijos gydytojas kpt. V. Tupčiauskas ir mano žmona, jie rado mane gulintį be sąmonės koridoriuje. Ligoninės gydytojai pareiškė, kad tik valandų klausimas, iki sustos mano širdis plakusi dėl to ir laiką mane koridoriuje. Atvykus

Aviacijos v-kui gen. A. Gustaičiui aš buvęs perkeltas į palatą.

Tik po dviejų savaitių atgavau sąmonę ir paklausiau kur aš randuosiu. Po dviejų mėnesių buvau išrašytas iš ligoninės. Namie pagulėjęs apie savaitę laiko gavau žandikaulio uždegimą. Buvau nuvežtas į V. D. universiteto polikliniką, kur mane išgydė gydytojas J. Zubkus.

Praėjus 4 1/2 mėnesio po mano katastrofos, dėka prof. K. Barsausko gavau tarnybą V.D. Universitete sąskaitininku. Prasidėjus karui ir vokiečiams okupavus Lietuvą, dėka gydytojo plk. Matulionio gavau tarnybą Savitarpinės Pagelbos ligoninėje Birštone, eiti administratoriaus pareigas. Ligoninės direktorium buvo plk. dr. Matukas. Vyriausias Savitarpinės Pagelbos viršininkas buvo profesorius Končius, o jo padėjėjas — gyd. plk. Inglevičius.

Į Birštoną 1944 m. gegužės 10 d. atvyko naujokų ėmimo komisija, kurią sudarė du vokiečiai, Alytaus apskrities komendantas ir plk. dr. Matukas; į komisiją privalėjau stoti ir aš. Dėka plk. Matuko buvau atleistas pagal ligų kodą "041 A 20" kaip karo tarnybai netinkamas. Iš gydytojo Jurgučio 1944 m. vasario 23 d. gavau pažymėjimą, kad esu netekęs 75% darbingumo.

Frontui artėjant, pasitraukiant iš Lietuvos į Vokietiją, ir man keliaujant per Prūsiją, pasitaikė proga susitikti su vokiečių žandaru kuris mokėjo lietuviškai. Už pakelį cigarečių jis išvertė gyd. Jurgučio pažymėjimą į vokiečių kalbą ir pridėjo antspaudą, ir to dėka, keliaujant per Vokietiją išvengiau apkasų kasimo. Keliaujant ir gyvenant

Vokietijoje turėjau įvairių nuotykių, bet tai jau atskira tema.

Į Australiją atvykau 1948 m. rugpiučio mėn. 21 d. Dabar gyvenu Sydney mieste, gaudamas pensiją. Visi išsinešti iš Tėviškės prisiminimai yra lyg sudužusio veidrodžio šukės. Žvelgiant į ne taip jau tolimą Lietuvos praeitį, regi savitą gyvenimą. Prisiminimai atkelia dabartin lyg kokį gelmėse rastą lobį. Mes esame išvykę iš gimtosios šalies bet ne iš tautos, nei iš jos likimo. Galima pabėgti nuo persekiojimo, kalėjimo, lagerių, bet niekur neišbėgsime nuo Tėviškės ilgėsio. Juk atsidūrę svetimame krašte skaudžiai jaučiame Tėviškės žemės praradimą ir nepritapimą svetimoje žemėje.

Prabėgo jau ilgas laikas nuo tų visų įvykių ir metų našta daug ką išdildė iš atminties ir jaučiu, kad neviską būsiu tiksliai parašęs. Jei kas iš skaitytojų pastebės kokius netikslumus šiame rašiny būtų malonu, kad patikslintų.

Panaudota literatūra rašant šį rašinį: Aviacijos plk. Antano Mačiuikos veikalas Oreivystės Klausimu, išleistas Lietuvoje; Metraštis "Plieno Sparnai" iš ten imtos ištraukos iš Lietuvos Karo lakūnų prisiminimų. Broniaus Stašionio, kuris dabar gyvena Sydney mieste, man papasakoti prisiminimai; Lakūno Kazimiero Butkaus, kuris irgi gyvena Sydney mieste, man papasakoti prisiminimai; ir mano paties prisiminimai.

Pastaba: kiek karo lakūnų išgelbėjo savo gyvybes pagalba parašiuoto ir kiek jų žuvo avarijose paminėjau 1981 m. "Kary" 10 Nr. □

LAIŠKAS KARIUI

Man buvo labai įdomus straipsni "Ginklų Dirbtuvės Linkaičiuose". Jame aprašyta šovinių ir ginklų gamyba, kuri palyginus tais laikais Lietuvoje buvo jau labai gerai ištobulinta.

Tik vienas sakiny man kelia saugumo klausimą: "Kai sviedinėlis artėdavo prie lėktuvo, tarp sviedinėlio ir lėktuvo suspaustas oras pramušdavo membraną ir nuspausdavo dužiklį. Sviedinėlis turėjo sprogti dar nepalietęs lėktuvo, kad padarytų didesnę žalą".

Sutinku, kad tokie šovinėliai yra žalingi jau pagal savo didumą. Tačiau, jokių būdu nenorėčiau juos pakrauti, ar nakties metu jais užtaisinėti pabūklų. Labai dažnai tenka užtaisyti blogam orui esant ar šiaip nepalankiom sąlygom. Jei tuo metu toks šoviny iškristų iš rankų ir

atsimuštų į kietą objektą, tada gali netekti kojos ar rankos, ar iš viso — su diev pasauli.

Mano patyrimai yra iš karinės tarnybos Amerikoje, kaip vyresnio ginklų specia-

listo 1958 - 60 metais. Savo atsakomybėje turėjau šešis M-48 tankus, tris M-59 personalo vežėjus ir kitus ginklus.

L. Dambrauskas

Beverly Shores, Ind.

P. L. P. Karo Mokyklos XVIII laidos

MARTYNUI ANDRIUI CIEMINIUI

mirus, žmoną ONĄ, sūnus ARVYDĄ ir KORNELIJŲ su šeima užjausdami kartu liūdi:

**CHICAGOS IR APYLINKĖSE GYVENĄ
XVIII LAIDĄ 8 BAIGUSIEJI**

Jonas Rutenis

Zaliasis Velnias

3-ju veiksmų lyrinė drama

TREČIASIS VEIKSMAS

NKVD pulko štabas. Ant sienų sovietinių „apaštalu“ portretai, spalvotomis kaladėlėmis nusagstytas, didelis žemėlapis. Šonuose sustumti ir apdengti stalai — pasiruošta vaisėm, priėmimui. Uždangai pakilus, adjutantas Lapajevas stovi prie lango. Tolumoje girdima šienpjovių daina. Saulėlydis.

Šienpjoviai

Nematomi

Žydi vieškeliai tėvynėj—

Daug čia upių ir miškų,

Juodą priespaudą pamynę,

Kertam pievą — mum smagu . . .

Dunda tolyje perkūnas,

Šėlsta vėtros ir audra—

Giedra sieloj, giedra kūne,

Skamba šienpjovio daina . . .

Prievartai neleisim grįžti—

Mes gyvenam ateitim! . .

Ei valio, valio, jaunyste,

Su dainom ir su viltim! . . .

Lapajevo

Prie lango.

Suprasti nieko negali,

Bet ta melodija žavi . . .

Įeina Ūdrė ir Alva.

Ūdrė

Mudvi čia jau, leitenantel! —

Sveiki gyvil sveiki gyvil

Skubinom į pulko šventę—

Neberimstame savy . . .

Lapajevo

Kaip malonu, kai žavinga—

Viešnios mano maloningos!

Glaudžiasi prie Alvos

Alva

Vakaro tamsėjantis dangus,

Kaip plaštakes į šviesą neša . . .

Gindamasi nuo Lapajevo glamonių.

Ak, palauk, palauk, brangus!—

Pilnai pakaks mum laiko, Šaša . . .

Įeina kareivis, duoda ženklą, kad Lapajevo kas tai kviečia.

Lapajevo

Atšokęs nuo Alvos.

Man atleiskite, gražuolės,

Dar turiu daug reikalų,—

Bet nėsu visai prapuolęs—

Valandėlei jus čia palieku . . .

Lapajevui išėjus, Alva, žiūrėdama į žemėlapi, skubiai rašo.

Ūdrė mažu aparatu fotografuoja. Baigusi fotografuoti, Ūdrė išeina. Grįžta Lapajevas, randa Alvą vieną.

Lapajevo

Tu viena, kaip daina,

Ir širdy amžina, o brangioji . . .

Ar naktis, ar diena—

*Žavingiausia esi, mylimoji...
Tu pamilk, neapvilk—
Pasapnuoti man leisk, o žavioji...
Pabučiuok, glamonėk,
Mano laimės gėlė išrinktoji...
Čiumpa Alvą į glėbį, bet vėl suskamba telefono skambutis.*

*Lapajev
Piktai
Kokiam velniui prireikė manęs?
Iš kantrybės jie mane išves...
Klausau, klausau — sakykit, kas?—
Pats velnias adjutantą ras...
Gerai atvesk!
Padejęs telefono ragelį.
Rajone suimtas žmogus,
Ramybės niekad čia nebus...
Įvedamas Alksninis. Ji atvedę kareiviai išeina. Alva prišoka
prie Lapajev ir jam kažką pakuždėjusi į ausį taip pat išeina.
Abu kvatojasi. Lapajevas, rankas užpakalin susidėjęs, vaikš-
to ir įtartina vis pasižiūri į Alksnini.*

*Lapajev
Garsiai.
Šnipinėji?!
Sakyk, kas siuntė į rajoną?*

*Alksninis
Aš ne pas poną—
Aš į Lėliūnus...*

*Lapajev
Ar supranti, ką tau sakau!
Aš klausiu kas tave čia siuntė?!*

*Alksninis
Niekas!*

*Lapajev
Tai ko bastais, ko slampinėji?
Ko čia jieškai, velnio vaike?!*

*Alksninis
Aš paklydau.
Namo skubu.*

*Lapajev
Gal žinai kur velnias kurkso?*

*Alksninis
Sau.
Šetonas gundė ir tada—
Pagarbinsi ir viskas tavo...*

*Lapajev
Kokius poterius po nosim
Ten kalbi, šetonu vaike?!
Pašokęs ir rodydamas fotografiją
Ar pažįsti šitą velnią?!*

*Alksninis
Atšokęs ir išsigandęs.
Viešpatyte! Ne jau velnias?
Esu jau senas ir sumitęs,
Bet velnio nebuvau sutikęs...*

*Lapajev
Ką nešioji toj terboj?
Garsiai
Proklamacijas lipdai?!*

*Alksninis
Duonos žiauberį—
Pypkelę kukavingę—
Aš ubagėlis iš Lėliūny,
Paklydau... ir visas triukis...*

*Lapajev
Iš kur grįžti? — Pavardė?
Tevo vardas? — Nemeluok!*

*Alksninis
Antanėlis aš Kmita,
Iš Lėliūny, sūnus Jono—
(Dvare užplakė jį ponai)
Skerdžiumi pelnausi duoną...*

*Lapajev
Iškratyk čia savo tarbą!
Parodo kad kratytų ant grindų. Alksninis iškrato. Lapajevas
daiktus paspiria koja.
Susirink!
Tai kur buvai?*

*Alksninis
Ėjau tabako į miestelį
Rodo.
Va pypkelė neberūksta...*

*Lapajev
Tabako!
O kokį velnią tu rūkai?*

*Alksninis
Rūkau aš prastą. Pigų.
Lietuviškas tas velnias,
Bet man jo kvapas tinka...*

Lapajev
O mūsiškio ragavai?

Alksninis
Kokio?

Lapajev
Mūsy. Mūsy — supranti?

Alksninnis
A... makorkės...
O ja... o ja...

Bandžiau — tagi, per vainą,
Bet man kaž ko jis neina—
Aš kosėju nuo dāmo...
Ir trūksta jam švelnumo.

Lapajev
Nusipypsojės.
Seni, čia nekėblinėk—
Į Lėliūnus kitas kelias...

Alksninis
Aš nutuokiu, kur Lėliūnai,
Bet galvoj man susimaišė—
Paklydau, kad tau perkūnai...

Lapajev
O kaip nauji laikai patinka?

Alksninis
O kas čia žino, kaip čia bus,
Sakau gi, gal tarbos nereiks...
O gal... O ką gali žinoti—
Gal visi tarbas įsitaisysim...

Lapajev
Pradares duris
Paleiskite tą senį!
Telefono skambutis. Prišokęs.
Klausau!

Taip. Tuoj ateisiu, draugas vade...
Pasiūntęs Alvai oro bučkį, eina į duris.

Alva
Prišokusi prie Lapajevo.
Aš senelį palydėsiu—
Pažįstu jį nuo pat mažens...
Lyg per miglas, berods, menu—
Vyriausias buvo piemenų...
Glausdamasi.
Sentimentai, žinai, Saša,
Nuo žiedų, kaip rasos, laša...
Lapaievas išeina. Alva lieka su Alksniniu.

Alksninis
Kas čia daros?!

Alva
Meldėmės, kai velnias gundė...
Čia pats Viešpats tave siuntė.

Įbėga Ūdrė ir, iš užančio ištraukusi kaž ką, įdeda Alksniniui
į krepšį.

Ūdrė
Viską perduoki Miškiniui!
Pasišalina.

Alva
Mes kaip saulės jūsų laukėm,
Viešpatį per naktį šaukėm.
Čia kasdieną mum pavojus,
Kai vaidinam kad mes rojū...

Paskubėkite, Alksnini—
Jūs viltis mum paskutinė...
Nebegaiškite! — Šią naktį!
Kitaip širdys liausis plakti.
Grįžta Lapajevas. Alva koketuodama, pakšteri jam į žandą
ir išeina su Alksniniu.

Lapajev
Labai patenkintas.
Oi, daluže, dalužėle,—
Mano mergina jauna!
Vėtros šelsta, it pašėlę,
O mano sieloje daina...

Vieškelėliai mano platūs—
Kur žiūri vieni žiedai,
Bėga akys, viską mato,
Viskas žydi mėlynai...

Naktį, o dalia, daluže,
Rungsimės abu už būtį!
Ne šiaurys kratinėj užia—
Trokštu laimėje pabūti...

Ateina visas būrys pulko karininkų. Su jais Alva ir Ūdrė.
Kareiviai atneša vyno bonkas ir stiklus. Ateina ir pulko vadas
Barkov.

Barkov
Sveiki, taures pripylę vyno,
Už pulko garbę kelkim jas aukštyn!
Visus gi vynas atgaivina—
Lemties kovoj — už partiją pirmyn!...

Visi
Už pulko garbę, už žygius—
Tebus atmintina diena!
Už pulko vadą, karžygius—
Ura' U-ral Ū...ra! Ū...ra!
Barkov su stiklu rankoje priėjęs prie Alvos.

Barkov
Padainuoki, lakštingalėle,—
Pačiulbėk!
Audras krūtinėse sukėlei—
Netylėk! . .

Visi
Ura! Ura! Ura!

Alva
Kas mano kančią išsakys — Aš
Aš nežinau,
Kai žydi ji manoj širdy
Kasdien skaudžiau . . .

Kas meilės aimanas supras
Mano širdies,
Kas kelią debesų suras
Tikros vilties?

Pablyško lapų šoky
Tas lapkritys!—
Nuo ilgesio pajuodo
Tyli naktis . . .

Kas meilės aimanas supras
Manos širdies,
Kas kelią debesų suras
Tikros vilties? . . .
Alva savo dainą baigia šokdama. Jai visi pritaria.

Visi
Ura! U...ra! U...ra! Ural
Cha — Cha — Cha! . . .
 Vėl žvanga stiklai, plojimai. Lapajevas, pasigavęs Alvą šoka. Visi, apstoję ratu, ploja. Iš būrio išsiveržia Ūdrė.

Ūdrė
Čia reikia šokio
Gal kiek kitokio!—
Ir dainos prie jo žavios.
Šokį tą jau aš išmokau,
Nesiklaususi mamos . . .

Triukšmas, Plojimai. Ūdrė šoka sekso šokį. Rusai, viską užmiršę, eina iš proto.

Ūdrė
Dunda, žvanga — būgnai žvanga
Meilė širdyje pabunda
Ir pamilt begalo trokšta—
Nerimtai, bet tik dėl pokšto . . .
Ei! . . .
Aš užburtoji mergelė,
Kaip laukų kvapi gelelė,
Širdį savąją nuslėpus,

Rugiagėlėj pasislėpus—
Ei! . .
Toli už girių tolumoj . . .
Toj serenadoj mylimoj.
Ei! . . Ei! . .
Dunda, žvanga — būgnai dunda
Meilė širdyje pabunda
Ir pamilt be galo trokšta—
Nerimtai, bet tik dėl pokšto . . .
Ei! Ei! Ei! . .

Dainai nuskambėjus, visi begalo smagūs. Karininkai ima šokti. Rusų šokis. Pokylio pačiame įkarštyje staiga salėn įsiveržia Miškinis ir partizanai.

Miškinis
Rankas aukštyn!
 Iš visų kampų spokso į puotaujančius automatu vamzdžiai.

Lapajevo
Banditai!

Miškinis
 Priėjęs prie Barkovo ir atėmęs ginklą
Visur, Barkovai, manęs tu jieškai,
Tad nutariau viešnagėn
Nepakviestas ateit . . .

Barkovo
Velnias!

Miškinis
 Vaikščiodamas tarp kitų karininkų, iš kaburų išima ginklus ir atiduoda savo vyrams.
Ko gi tylit?!
Jūs buvot gražbyliai . . .
Ir sukotės žvaliai . . .
Kvailybė buvo jum tiesa
Sovietinė šviesa

Barkovo
Velnias! . .
Kas galėjo mus taip gudriai apgauti? . .

Miškinis
Taip, Barkovai, matai, apgavo!
Piktą sėklą žemėn sėjot,
Pabaiga sėjos atėjo . . .

Gerai pažįsti turgaus aikštę,
Kur tįso paniekoj lavonai—
Jų kančios keršto šaukias,
Pragaro liepsnų šėtonel!
Ir tau tenai jau paskirta
Garbingo poilsio vieta! . .

Barkov
Velniar!
Žaliarar velniar! . . .

Miřkinar

Pamaręar Ūdręar ir Alvęar
Merginar,
Kokiar dievamar jęar ĉiar tarnavot?
Jei su grobikarar eit nenorit—
Dinkit iř akių! . .

Partizanar

Alvęar
Ūdręar!

Ūdręar

Pařiepiaręar
Kaip iřmanęar, taip tarnavom,
Kaip mokęar — pataikavom . . .

Alvęar

Su panieka.
Mane kitur jau vęjar neřa,
Sudiev, mielarar Sařa! . . .
Alvęar ir Ūdręar, smagiarar nusiųukiarar, iřbęga.

Barkov

Mes laisvęar neřame žmonijar,
O jor gi trořko Lietuvar! . .

Miřkinar

Sarkararar
Laiřvęar!
Sakęar — nelaimęar ir vergijęar,
Kuriorar žaizdarar dar vis negęjar . . .
Laiřvęar!
Paniekinarar jęar viskęar,
Iskarararar, velniarar tikri! —
Kol žvaigždęar raudonarar tviska,
Bękit amžiarar prakeiktį! . .

Išveskite belaisvius!—
Į turgaus aikštę! . . .

Barkov
Velnias!
Žaliasis velnias! . . .

Visi
Išvedamieji.
Ateina pabaiga,
Beviltiška dalia—
Tamsiausioji naktis,
Beprasmiška mirtis . . .

Miškinis
Visus išvedamuosius žvilgsniu palydėdamas, likęs su būreliu partizanų.
Taip!
Mirtis!
Tik mirtis! . . .
Žūti ar pasmerkti?
Kokia rūsti žmogaus dalia!
Šiandiena jie, o aš rytoj . . .
Kieno tokia baisi valia? . . .

Žūti ar pasmerkti? . . .
Ką tu, žmogau, dabar sakai? . . .
Vilties jau blėsta atspindžiai,
Atkils kiti žvėrių pulkai!

Žūti ar pasmerkti?
Tokia žiauri, pikta koval
Be jos užgestų žiburiai,
Nelaisvėj mirtų Lietuva! . . .

Miškinis ir partizanai
Žūti ar pasmerkti?
Tokia žiauri, pikta koval
Be jos užgestų žiburiai,
Nelaisvėj mirtų Lietuva! . . .

Temsta. Matosi gaisro pašvaistės. Turgaus aikštė. Bėgioja tamsūs siluetai. Aidi šūviai. Iš tamsos išnyra Miškinis, Alksninis, Ūdrė, Alva, Žiaugra, Ambroža ir kiti.

Netrukus nusileidžia vaiski uždanga. Renkasi moterys, vyrai, vaikai ir daugiau ginkluotų partizanų.

Alksninis
Išlaukęs.
Krito galvos pikto javo,
Atpildą jie savo gavo . . .
Saulė vakaruos kai sėdo
Jie krauju nuplovė gėdą . . .

Alva
Širdis ramybės trokšta,

Širdis dar jieško laimės,
O visą šalį slegia
Šešėliai nerimo ir baimės! . . .

Ūdrė
Viešpatie, akis už akį—
Jau bus žmogus visai apakęs! . . .
Užmiršęs žemės grožį, gerį—
Jis panašus į miško žvėrį . . .

Žiaugra
Dejonių, gailėsčio ganal
Kol bus tėvynėj sutema—
Dar daug ką teks aukoti.
Aukus už laisvę klotil! . . .

Miškinis
Teisingumo prakeikimas—
Toks grobikų nešamas likimas!—
Mūs kova šventa ir amžina,
Kaip mūs šalis, kaip mūs daina! . . .

Miškinis ir Alva
Kova dar nebaigta—
Dar daug visur pavojų—
Krauju sulaistėm žemę,
Dangus dar vis aptemęs . . .

Žvaigždėta bus buitis—
Ištverti reiks, brangioji—
Vaiskiausi pragiedruliai,
Šilajuose jau guli . . .

Tikėk man mylimoji—
Nors rauda dar motulė—
Šimtais į kovą stoja,
Kai debesys užgulė . . .

Visi
Kaip aitvarai mes nešim laisvę
Viltim ryžtinga ir drąsia!—
Kovų laukus krauju aplaistėm—
Gyva dar Lietuvos dvasia! . . .

Ji nardo kloniuos ir padangėj,
Gėlėm apsižeria laukai,—
Ji glosto mūsų žemę brangią—
Ir bunda mintys ir sapnai . . .

Pakilkim kaip arai skraidyti,
Skambės vėl pergalės daina!
Tėvynėj auš palaimos rytas,
Ir bus laisva vėl Lietuva! . . .

Uždanga

LIETUVOS KARININKO KELIAI

MARIUS TYTUVENIS

III. GRĮŽIMAS

(Pradžia KARIO 1983 m. 6 Nr.)

Didžiausiam mano beviltiškumui prie milicijos sustoja bolševikų sunkvežimis pilnas karininkų. Jie išlipa iš sunkvežimio ir stoviniuoja šaligatvyje ko tai dar laukdami. Matyti, čia susirenka bolševikų karininkai baigę dienos įtvirtinimų darbus. Viskas po velnių!

— Turi ginklą? — staiga klausia enkavedistas.

Staigiai ištraukiu parabelį iš už juosmens ir padedu ant stalo.

— Prašau . . .

Kad šoks iš užstalės enkavedistas, kad pradės po kelnių kišenės raustis . . . Ištraukia iš kišenės vaškiniame popieriuje suvyniotą pistoletą; išvynioja iš popierio ir atkiša prieš mane.

— Rankas aukštyn! rėkia jis.

Mane paėmė toks pasiutęs juokas, kad susiėmęs pilvą juokiuosi, net visas kambarys skamba. Juoką nutraukia enkavedisto smūgis galvon su pistoletu.

— Rankas aukštyn! — rėkia įsiutęs. Pakeliu rankas aukštyn.

— Iškratyti! — įsako milicininkui, o pats, atkišęs pistoletą, saugo. Krato, čiupinėja kiekvieną siūlę. Ištraukia pilnas šovinių apkabas pistoletui, piniginę, laikrodį, nosinę. Megztinio kišenėje du prirašytus popierio lapukus užčiumpa. Tai mano jautriausia vieta, tie du lapukai. Juose šriftu yra labai daug ko surašyta. Iškrato visur, net ir į užpakalį pasižiūri. Visus atimtus daiktus suriša į nosinę, paduoda policininkui ir liepia mane tuoj pat vežti. Pasodina į sunkvežimį stovintį prie durų, sulipa apie dvidešimt bolševikų karininkų ir veža. Jie žiuri į mane, kaip į šunį, tačiau aš esu jiems dėkingas, kad nedrumsčia mano ramybės. Mintimis galiu pasiutišku tempu megzti atsakymus būsimam tardymui. Viskam buvau pasiruošęs ir viską buvau numatęs, bet, kad teks būti išduotam, tai ne. Dabar reikia kurti istoriją ir būti pasiruošusiam atsakyti į kiekvieną klausimą.

Atveža prie kareivinių. Karininkai išlipa. Mane apsupa garbinga palyda: priekyje bolševikas, du enkavedistai su užmautais ant šautuvų durtuvais, iš šono lydi du enkavedistai, užpakalyje keturi enkavedistai atkišę durtuvus. Aš jų viduryje, rankas ant nugaros sudėjęs, iškėlęs galvą einu. Einu ir, žvelgiu drąsiai kiekvienam į akis. Praeiviai sustoję stebi

tokią eiseną. Ant manų lūpų šypsena ir panieka viskam.

Atveda į NKVD būstinę, pasodina kampe ant kėdės. Vienas aziatiško veido enkavedistas kolioja mane visokiais žodžiais, antras, gražiai nauaugęs, juodbruvis, gražių veido bruožių, žiūri į mane įdėmiai ir nieko nesako. Mane saugoti pastatė vieną raudonarmietį, o patys laksto be pertraukos pro duris. Taip sėdžiu ramybėje apie valandą laiko, kol suranda vertėją, nes aš pasakiau, kad nemoku rusiškai. Vertėjas žydėlis. Aš, tuo tarpu, sėdžiu ir audžiu mintimis pasiteisinimo tinklą. Apie 8 val. vakaro pradeda tardymą.

Laimė mane lydi

Tardymą pradeda abu enkavedistai karininkai, vertėjas ir milicininkas lietuvis. Paklausia vardo, pavardės ir kitų formalių klausimų.

— Kur eini? — klausia vienas.

— Vokietijon, — atsakau.

— Kodėl eini Vokietijon?

Pakartojau žodis žodin tą patį atsakymą, kaip ir anksčiau.

— Kur gyvenai per tą laiką?

Pasakau adresus ir repatriantų pavardes, kurie kovo mėn. išvyko į Vokietiją.

— Kodėl pakeitėte pavardę?

— Kadangi, kaip atleistas iš tarnybos karininkas niekur negavau darbo ir, be to, bijojau, kad nebūčiau suareštuotas, tai pasirūpinau pasą kita pavarde ir pasirinkau pramonininko profesiją, tokiu būdu, maniau, pavyks gauti darbą.

— Iš kur gavai šį pasą?

— Kaune. Pasiskundžiau vienam savo bičiuliui, kad niekur negaliu gauti darbo kaip atleistas karininkas. Sakau jam, kad būtų geriau būti mūrininku, tai gal bent kokį darbą gaučiau. Jis man patarė pakeisti pavardę ir pasirinkti kitą profesiją. Jis žinąs, kas tokius pasus padaro, reikia tik vienos fotografijos ir poros šimtų rublių. Aš davau jam fotografiją ir du šimtu rublių ir po poros savaitių gavau iš jo pasą.

— Kaip jo pavardė? — klausia.

— Leitenantas B., Kaunas, Gusarų kareivinės,

— atsakau. (Aš jį buvau sutikęs Berlyne, jau repatrijantą).

— Iš kur gavai pistoletą?

— Turėjau iš senų karininko laikų.

— Visi karininkai turi atiduoti pistoletus išėdami iš kariuomenės. Kodėl neatidavei?

— Valdišką pistoletą atidaviau, o mano nuosavo niekas nereikalavo atiduoti.

— Kam pasiėmei pistoletą su savim?

Žmonės pasakojo, kad siena labai apstatyta fortais su šunimis, tai, galvojau, jeigu užpultų beeinantį per sieną šuo, panaudoti prieš šunį.

— Pasakok durniam, kad pistoletą pasiėmei šunims šaudyti. Mus šaudyti norėjai! — rėkia azijatas.

— Jeigu aš būčiau norėjęs jus šaudyti, tai ir galėjau tai padaryti būdamas milicijoje. Ten aš buvau arešte neiškratytas ir kai manęs paklausė, ar turiu pistoletą, tai pasakiau, kad turiu ir pats išėmęs iš kišenės padėjau ant stalo. Aš tenai turėjau apie pusę valandos laiko ir galėjau visus iššaudyti, tačiau to nedariau, nes ne tam tikslui pistoletą buvau pasiėmęs. —

Abu kraipo galvomis. — kietas esu riešutas. Į kiekvieną klausimą duodu greitą ir tikslų atsakymą. Porą valandų užtrukęs tardymas baigiasi. Atleidžia vertėją. Vienas enkavedistas prieina prie milicininko ir ploja jam per petį:

— Vyras esi, kad tokį didelį bėglį sugavai.

— Tai ne mano nuopelnas — man klebonas pranešė.

— Ką, klebonas? — klausia nustebejęs enkavedistas.

— Klebonas man telefonu paskambino, — atsako milicininkas.

— Ar tu tiki į Dievą? — klausia mane enkavedistas.

— Tikiu, — atsakau.

— Durak, durak! Jį kunigas išdavė, o jis tiki į Dievą... — juokiasi enkavedistas sarkastiškai.

Man gėda dėl kunigo išdavimo. Dabar aišku, kodėl mane suareštuodamas milicininkas pavadinc tikraja pavarde. Vienintėlis klebonas žinojo, kas aš esu. Pats nebūčiau niekuomet jo įtaręs, nepaisant incidento man ten atsilankius, tačiau milicininko žodžiai parodo tikrovę, turiu su tuo sutikti. Tačiau jog aš buvas atvykęs iš Vokietijos, atrodo, to jis nepasakė, nes tardymo metu nei vienu žodžiu neužsiminė ir netardė apie tai.

Drebu visą laukdamas, kada pakiš tuos du lapukus su užrašais. Esu paruošęs atsakymus visokiems klausimams, tačiau dėl tų lapukų aš nerandu jokio atsakymo nei pateisinimo. Negi galėčiau įtikinti, kad šifras esąs koks eilėraštis, ar kas panašaus.

Visą laiką mano akys nenukrypsta nuo mano į nosinę surištų daiktų ant stalo ir bijau, kad į juos nepasižiūrėtu.

Atleidžia ir milicininką. Abu tardytojai pasitaria ir palieka vienam viską, kas buvo tardyta, surašyti. Pasilieka tas malonios išvaizdos, sprendžiant iš bruožų — ukrainietis ar baltgudis enkavedistas karininkas.

Pinigų turi? — klausia mane.

— Imieju, — išsižioju ir užsičiaupiu, prabilęs rusiškai, o sakiau, kad rusiškai nemoku.

— Duok čia! — nekreipdamas dėmesio reikalauja jis.

— Yra ryšuliukyje, — rodau ant stalo.

Jis paima ryšuliuką, išriša. Mano širdis beveik linkusi iš krūtinės išsiprukti — kad tik jis nepanorėtų pavartyti tų lapukų ir paklausti; tačiau, jis paima 5 rublius. Kitką vėl suriša. Pašaukia kareivį ir liepia nupirkti man valgyti ir papirosų. Kareivis išeina.

Jis prieina prie manęs, atsistoja ir ilgai į mane žiūri. Aš atlaikau jo žvilgsnį.

— Kuo vardu? — klausia pagaliau.

— Marijonas, — atsakau.

— Marijonai, ko nepalaukei dar vieno mėnesio, kam dabar bėgai? — taria jis man pusbalsiai.

Žiūriu jam į akis ir nesuprantu, ką jis nori tuo pasakyti. Aš suprantu apie ką jis galvoja — jis irgi tikisi, kad greitai bus karas, bet aš bijau leistis su juo į kalbas.

Pavaikšto jis užsidūmojęs po kambarį, pavaikšto, grįžta prie manęs, paploja man per petį ir vėl sako:

— Marijonai, durnas buvai, kad dabar bėgai į Vokietiją — reikėjo tau dar mėnesį palaukti.

Dabar aš jį tikrai suprantu, žinau, ką jis nori pasakyti. Vietoje atsakymo — beviltiškai patraukiu pečius.

Kareivis atneša man nupirkęs vakarienę: bulką gerą gabalą dešros ir tris pokelius papirosų. Kareivį atleidžia ir sako man:

— Valgyk dabar, Marijonai. Kai pavalgysi pradėsim rašyti protokolą.

— Valgau ir dūmoju: ar jis yra geras rusas, neprijaučias bolševikų režimui, ar tik nori mane gerai nuteikti, kad būčiau jam atviras? Priimu tai labai rezervuotai. Pasistiprinu, užsirūkau. Atsileidžia parodymų metu įtempti nervai, ir prislėgta nuotaika pagerėja. Rūkau ir žiūriu į kylančius papiroso dūmus. Mano tardytojas vaikšto užsigalvojęs po kambarį, rankas už nugaros susidėjęs; atrodo, jis irgi visiškai užsisvajojęs. Berūkant man antrą, tardytojas sėdasi už stalo.

— Na, Marijonai, dabar pradėsim, — kreipiasi jis į mane.

— Visų pirma, surašysiu rastus daiktus: parabe-

lis, dvi apkabos, laikrodis, piniginė, nosinė ir 55 rubliai pinigų.—Čia jis stabtelėja, pagalvoja valandėlę ir vėl sako:

— Žinai, Marijonai, įrašysiu į protokolą, kad turi 20 rublių, o likusius 35 rublius kišk kur nors į pamušalą. Kartais ir kalėjime galima nusipirkti papirosų. Atskaito man 35 rublius ir duoda. Imu žado netekęs ir kišu už pulto pamušalo. Paima iš piniginės mano šifru rašytus du lapukus, pavarto, pažiūri į mane, nori klausti, tačiau numoja ranka, sulanksto juos ir įdeda į piniginę. Atsidūstu. Didžiausias pavojus praėjo.

— O dabar sakyk viską nuo pradžios kaip buvo. Sakyk taip, kaip tau geriau, aš viską surašysiu, — sako jis. Žiūriu išplėtęs į jį akis ir nežinau ką jam sakyti. Kas jis, kokias pinkles jis sugalvos? O gal jis tikrai geras žmogus?

Pamažu jis stato man klausimus, aš jam paprastais žodžiais į juos atsakinėju, nes nesu toks tvirtas rusų kalboje. Retkarčiais jis mane pertraukia, pataiso. Girdi, šitaip geriau bus įrašius. Kuo toliau, tuo aš daugiau pradedu juo stebėtis.

— O kaip dabar rašysim dėl to pistoleto?— klausia jis mane.

Aš atsakau, kad pistoletą pasiėmiau todėl, kad esu karininkas ir man sunku su ginklu skirtis, ir be to, maniau, kad yra šunų postai pasienyje.

— Gerai, aš tuo tikiu, tačiau ar manai, kad atsiras nors vienas, kuris tuo patikėtų? Aš galiu įrašyti, kad paėmei pistoletą šunims šaudyti, tačiau niekas tuo netikės.

— Juk aš įrodžiau, kad nebuvau pasiryžęs jus šaudyti kai turėjau progą tai padaryti ir nedariau! — aiškinu aš.

— Tai tiesa, bet nerasi nei vieno enkavedisto, kuris tuo patikėtų. Geriau sugalvok ką nors kitą, — siūlo jis man. Rūkau papirosą ir galvoju, o mano tardytojas vaikšto vėl po kambarį.

— Na, sugalvojai ką nors? — klausia po geros valandėlės.

— Ne, nieko kito negaliu sugalvoti, — atsakiau.

— Na, tai įrašysiu taip, kaip tu nori — aš irgi nežinau ką geresnio galima išgalvoti.

Sedasi ir rašo. Taip pamažu prieiname prie galo. Jis dar kartą perskaito man surašytą protokolą ir duoda pasirašyti. Pasirašau.

— Dabar tardymas baigtas, galim pasikalbėti, šiaip sau. — Keliasi jis iš už stalo, keliuosi ir aš. Duoda jis man papirosą, užsirūkome.

Sakyk, Marijonai, kodėl tu negalėjai būti komunistas ir likti kariuomenėje? — pradeda jis pokalbį žingsniuodamas po kambarį.

— Kaip aš galiu būti komunistas? Gimiau Lietuvoje, išaugau lietuviškoje dvasioje, baigiau lietuvišką gimnaziją ir Karo Mokyklą. Apie komunizmą aš

Antanas Kučas — iliustracija

jokio supratimo neturėjau. Dabar su juo susidūriau, tačiau per trumpas laikas, kad aš jį galėčiau pagrindiškai pažinti. O, be to, jis man atrodo labai blogas, tai net neturiu jokio noro jį pažinti, — aiškinu jam.

— Hm . . . gal tu ir turi teisybės, tačiau, jeigu nori gyventi, turi būti komunistu, neklausdamas, ar jis geras, ar blogas. Aš irgi esu komunistas.

— Aš manyčiau, kad draugas leitenantas esate daugiau žmogus, negu komunistas. Jeigu visi komunistai būtų tokie, tai būtų galima nuomonę apie komunizmą pakeisti.

— Gal būt . . . atsako jis susimąstęs.

Vaikštom mudu abu po kambarį, susidėję rankas už nugaros, rūkom papirosus, kalbamės apie porą valandų. Pagaliau jis žvilgteri į laikrodį.

— Būtų jau laikas eit gulti, jau dvylikta valanda, — sako.

Jo žodžiai grąžina mane į tikrovę. Buvau visiškai užmiršęs kur esu ir, kad esu areštuotas, taip gerai manie nuteikė tardytojas.

— Laikykis gerai! — ploja man per petį. Pašaukia sargybinį ir veda mane į kalėjimą, kur pasitinka nedidelis, apytamsus kambarėlis, kurio pasienyje stovi narai su padrėktais šiaudais. Tardytojas ištiesia ranką, paspaudžia manąją, palinki man sėkmės ir išeina. Trinkteli durys užgęsta šviesa. Mane apsupa vienuma, neviltis, tamsa. Guluosi ant narų. Akys mėgina praplėsti nakties tamsą, ausys ištemptai tyko bent kokio garso, tačiau vien tamsa, nyku ir tylu; tik monotoniškai skamba koridoriuje sargybinio pasagos į grindinį, bet ir tas, matyti, pavargsta ir atsišlieja į sieną pasnausti. Mano galva tokia sunki ir pavargusi,

mintys visai atsisako dirbti — per daug įtempta buvo diena. Galvoju apie tardytojo elgėsi ir darosi liūdna, liūdna širdyje. Lietuvis kunigas mane išdavė bolševikams ir mirčiai, o nepažįstamas rusas enkavedistas mėgina man padėti. Maišosi ir prieštarauja mano mintyse religija ir tautiniai jausmai. Ryt kunigas laikys mišias prie altoriaus, mokys žmones dorybės, skelbs kas yra mirtina ir kas nemirtina nuodėmė, skelbs penktąjį Dievo įsakymą — neužmušk! O šią dieną jis pats išdavė mane mirčiai, kaip Judas, nežinia už kokius grašius.

Kokia baisai ir baugi kalėjimo tylą... Kad nors kokį garsą išgirstum, nors koks šviesos spindulėlis kad prasiskverbtų...

Iš sustingimo šioje nykumoje išbudina rankomis ropojančios utelės. Dabar tik pajuntu, kad jos juda ant viso mano kūno. Kaip ilgai joms teks gerti mano kraują? Kas laukia manęs rytoj: ar pamatysiu dar kada nors saulės šviesą, laisvę, ar teks be žinios kur žemėn atsigulti ir amžiais niekas nesužinos, kur mano kaulai ilsisi.

Įkyrios ir sunkios mintys kvaršina įkaitusią galvą. O, kad nors trumpai galėčiau užmerkti akis ir užmigti bent trumpam poilsui, nes ryt laukia vėl sunki diena ir reikės daug išvermės.

Mano pirmoji naktis bolševikų kalėjime, kaip ilgai ji tęsis! Šiandien gegužės 15, 1941 m. Rytoj draugai Vokietijoje melsis už mane, nors aš dar esu čia gyvas, tačiau ar ilgam? Okas už mane melsis mano tėviškėje, kuomet mano kaulai kur pakrūmėje ilsėsis?... Nerandu ir nesurasiu atsakymo. Ima skaudėti akis nuo įtempto žiūrėjimo į tamsą, blakstienos darosi sunkios ir pamažu užkloja taip reikalingas miegas.

Kelionė Tauragėn

Rytą išbudina iš miego sargybinio balsas. Taip kietai buvau įmigęs, kad negirdėjau kai atidarė duris ir įėjo.

Išveda į kiemą. Saulės šviesa apakina ir tik paskui pamatau stovintį sunkvežimį ir tris raudonarmiečius su automatiniais šautuvais. Įsako man įlipti ir gultis ant grindų. Du raudonarmiečiai irgi įlipa ir susirango kampuose atstadydami į mane automatus, ir važiuojam. Pradžioje nesusivokiu kuria kryptimi veža, tik išvažiavus iš miestelio susigaudau, kad važiuojame pasienio link einančiu plentu. Po kiek laiko pastebiu pakelėje patruliuojančius postus, matyti, artėjame prie sienos. Sunkvežimis apsisuko ir sustoja. Už 50 metrų matau nuleistą plento užtvartą — tai siena. Dešinėje ir kairėje plento esantys trobėsiai atrodo tušti, lyg išmirę. Nematau ką veikia įlipęs prie šoferio enkavedistas.

Taip arti siena — tik 50 metrų! Geras šuolis ir,

rodos, vėl būtum laisvas tačiau atstatyti automatu vamzdžiai tą laisvę visiškai nutolina. Sunkvežimis vėl pradeda judėti, užtvarta tolsta, tolsta, kol visiškai išnyksta iš akių.

— Sudiev, žeme, kur lietuvis dar gali būti laisvas!

Sunkvežimis pasuka iš plento kairėn ir važiuoja vieškeliu paliai sieną. Kairėje pusėje už kokių poros šimtų metrų matyti vielų tvoros, keliu, kas 300-400 metrų vaikšto poromis sargybiniai su šunimis. Visą laiką kovojau pats su savimi. Viduje toks gundymas šokti iš sunkvežimio... Reikia tik brezentą, kurį esu užsitraukęs, užmesti vienam sargybiniui ant galvos, antram trenkti į pasmakrę ir būčiau laisvas. Kitas vidinis balsas vis stabdo ir įrodinėjo, kad būtų nesąmonė. Kur gi dingsi visą dieną čia pasienyje, miške, kur ant kiekvieno žingsnio postai su šunimis. Šuns kojos greitesnės negu žmogaus. Numoju ranką į bėgimo pagundą ir pasiduodu tam, kas bus. Svarbu laimėti laiko ir kaip galima labiau supainioti enkavedistams kelius. Čia laiko klausimas — ar jie spės mane išaiškinti ir likviduoti iki karo pradžios, ar ne, o karas gali prasidėti kiekvieną dieną. Tik neprarasti nervų.

(Bus daugiau)

Rašinyj "3-čias dragūnų "GV" pulkas" (1984) sausio mėn. Karys 1 Nr) pastebėtos šios klaidos:

16 psl. II skilties 10-oj eilutėj iš viršaus atspausta piniginų tegų, o turėjo būti tetų.

18 psl. Kulkosvaidžių esk. skilties 10-oj eilutėje: Jo žodžiais, turėjęs butą Laisvės alėjos 20 nr. Iškritęs žodis "butą" ir sakinyss netenka prasmės.

Pulko komandantas vyr. leit. Edvinas Gainas, ne Erikas, kaip atspausta.

19 psl. Iždininko skirsnely atspausta: Kuris tai mūsų siškių būdamas pulke... , turėjo būti: budėdamas pulke.

Mūsų buvusiam intendantui

A. A. Viršilai

ARŪNUI SIDARAVIČIUI

mirus, jo žmoną ir gimines liūdesio valandoje užjaučia

P.L.P.A. Smetonos

Karo Mokyklos XXIII laida

SPECIALŪS DALINIAI SOVIETŲ GINKLUOTOSE JĖGOSE

B.B.

“International Defense Review” 1983 m. Nr. 9 tilpo V. Suvorovo (sovietų karininko perėjęs į Vakarų valstybę slapyvardis) pasakojimas apie specialių dalinių ruošimą sovietinėje armijoje karo atvejui su NATO valstybėms, kurie prieš užnugaryje turės vykdyti sabotажą, kelti paniką, užpulti krašto ir karinius gyvybinius centrus, nurodinėti rusų raketų laidymo stotims taikinius ir kt. Tokie daliniai, be Sovietų Sąjungos yra ir Varšuvos pakto valstybėse, dėvintys vakarų valstybių kariuomenių uniformomis ir vartojantys svetimas kalbas (pagal paskirtį). Tie daliniai yra tiesioginėje GRU (Valst. žvalgybinė V-ba) žinioje ir dar taikos metu įvairiais pavaldais (vardais), kaip studentai, sportininkai, prekybininkai, “išsilaisvinimui iš tironijos” patarėjai, “broliškos pagalbos” grupės ir t.t. siunčiami “praktikai” į Vakarų ar rusams reikalingas valstybes, daugumoje kaip civiliniai vyrai ir moterys. Jų tarpe siunčiami specialiai paruošti žudikai, teroristai ir sabotažo specialistai. Jie yra kariuomenės štabo II skyriaus dalis ir organizaciniai priklauso armijų grupių ir armijų štabams. II skyrių sudaro žvalgybos, sekimo (špionažo), specialūs daliniai — “Specnaz” (specialnoj naznačenij), informacijos paruošimo ir ryšių (radio) trukdymų ir pasiklausymų padaliniai. “Specnaz” nepriklausomai nuo kitų padalinių parenka tinkamus žmones ir agentus svetimose valstybėse. “Specnaz” orientuojamas vakarų, pietvakarių ir Tolimųjų Rytų poskyriais.

“Specnaz” organizaciniai savistovus vienetas yra kuopa, susidedanti iš vadovavimo štabo, trijų įvairių paskirčių būrių, ryšio būrio ir pagalbinių skyrių, viso apie 115 kovotojų, jų tarpe 9 karininkai ir 11 puskarininkių. Sabotažo vykdymui kuopa gali būti suskaldyta ne mažesniais kaip 15 kovotojų vienetais, kurie veiktų nepriklausomai nuo kitų, tačiau pagal galimybę palaikant ryšį su kuopos štabu iki 1000 km. atstumo. Kuopos vadovybę ir štabą sudaro nuolatiniai profesionalai kariai, visuomet pilnoje sudėtyje ir paruošti veikti bet kuriuo momentu — žudyti karinius ir politinius priešo vadus, palaikyti ryšius ir veikti su svetimos valstybėse užverbuotais agentais. Laivynas turi atskirą grupę povandeninių “nykštukų” laivų tarnybai.

Pulką sudaro septynios diversantų kuopos, viso apie 800 kovotojų, parinktų iš geriausių profesionalų atletų — sportininkų; iš jų parenkami ir į olimpiadas tarptautinėms varžyboms. Sekantis organizacinis vienetas — brigada susideda iš štabo kuopos, trijų parašiutininkų batalionų po tris kuopas ir pagalbinių dalinių, viso apie 1300 kovotojų. Pėstininkų ir tankų armijų sąstate rusai turi virš 40 veiksmams paruoštų “Specnaz” kuopų, šešiolika brigadų, iš jų po vieną vakarų fronto ruože, keturias laivyno brigadas, po vieną laivyne; dvidešimt žvalgybos vienetų, po vieną visuose fronto ruožuose ir laivyne; trys pulkai kariuomenės vado žinioje veiksmams

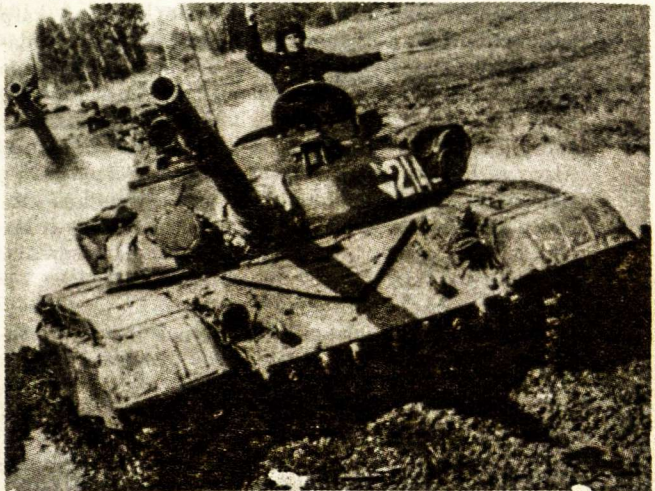
strateginėse kryptyse. Viso taikos metu “Specnaz” turi apie 30,000 paruoštų kovotojų, į šį skaičių neįeina daliniai naujokų surinkimo ir paruošimo — apmokymo, taip pat daliniai jau veikiantys kituose kraštuose neįeinančiuose į Sovietų Sąjungos ribas, kurių skaičius yra didesnis.

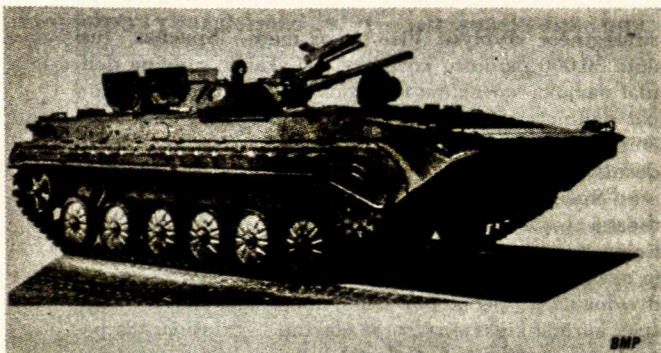
“Specnaz” organizacija sovietuose neskelbiama; kandidatai į jos sąstatą kruopščiai parenkami ir priimtieji turi pasirašyti slaptumo išlaikymo pasižadėjimą; už jo nesilaikymą — mirtis. Apmokymas daugiausia yra individualus, gi specialieji uždaviniai mokykla yra Odesoje, kurioje kiekviena grupė atskirai ir galutinai yra paruošiama pagal savo paskirtį. Pirmoje eilėje treniruojamas fizinis patvarumas, svetimos kalbos, kitų valstybių geografija, socialinė santvarka, papročiai, gyventojų charakteristika, diversijų veiksmas ir kt. “Specnaz” vadų apmokymui Kijeve ir Riazanėje yra specialios mokyklos, aukštesnioji vadovybė paruošiama GRU akademijos III skyriuje. Patikimi, paruošti ir išbandyti “Specnaz” nariai, užverbuoti iš kitų kraštų būna grąžinami, į jų kilmės vietas tikslu įspilietinti ir laukti jiems pavesto uždavinio vykdymo laiko, arba verbuoti skirtam uždaviniui bendrininkus, arba bendrininkus propogandiniam uždaviniams. Tokie agentai dažniausiai susiranda paprastus darbus svarbiose institucijose, arba jiems būna nuperkamas nekilnojamas turtas, ūkis toliau nuo miestų, miškingose vietose, kur ruošiamos sąlygos numatytoms diversijoms — maisto, aprangos, kuro sandėlių, susisiekimo priemonių ir kt.

Priedangai tikrosios “Specnaz” dalinių paskirties, jie pavadinami sporto klubų vardais, tariamai priklausančiais centriniam armijos sporto klubui ZSKA, kaip pav. KGB diversantiniai daliniai oficialiai priklauso “Dinamo” sporto klubui. Minėtų klubų vardu atletai siunčiami į pasaulines olimpiadas, arba tarptautines varžybas.

“Specnaz” daliniai naudojami Kremliaus sargybos, valdžios asmenų ir karinių įrengimų bei įmonių apsau-

Sovietų T-72 tankų vora

Sovietų pėstininkų šarvuotis

gai; visi tokių dalinių eiliniai paaukštinami puskarininkiais, gi gražintiems į pagrindinius dalinius pakartojimui, arba priediniam apmokymui kartu gražinami ir dalinyje jų turėti eilinių titulai, kadangi puskarininkų ir karininkų paruošimas atliekamas specialiose vadų mokyklose. Varšuvos pakto valstybėse "Specnaz" daliniai įmaišomi į sovietų įgulas, dėvi bendrom uniformom ir niekuo nesiskiria nuo kitų. Specialių mažų povandeninių laivų (minisub) įgulose dalyvaujanti "Specnaz" daliniai dėvi taip pat bendrom jūrininkų uniformom. "Specnaz" daliniai turi skirtingus pavadinimus, kad tokiu būdu vieni kitų nežinotų, bendras "Specnaz" pavadinimas naudojamas tik tarp aukštesnio rango karininkų.

Karininkų tarnyba "Specnaz" daliniuose yra pusantro karto trumpesnė negu reguliariuose daliniuose ir atlyginimas yra 50% didesnis, prisideda dar ir įvairūs priedai. Kareivių paruošimas trunka dvejis metus, praktikos vykdomos galimai natualesnėse sąlygose, užtrunkančios kelias dienas be poilsio ir priedinio aprūpinimo, įvedant tarpgrupines varžybas. Kartą metuose parinkti atatinami daliniai surenkami Kirovogrado (Ukrainoje) apylinkėje, kur trijų mėnesių bėgyje vykdomi pratimai ir varžybos (toje apylinkėje yra uranijaus kasyklos ir Želtyje Vody koncentracijos stovykla). Čia dalyvauja ir sovietams įdomių kraštų žinovai, kaip patarėjai priešą vaizduojantiems daliniams ir įvedamoms aplinkybėms, kurios būna artimos vaizduojamo priešą kraštuose. Pratimai vykdomi taip pat panašiose į karo meto numatomų veiksmų vietas, pav. Karpatų kalnų Yavrov apylinkėje, kuri yra panaši į prancūzų Alpes, arba Pabaltijo kraštuose, kurie yra panašūs į šiaurinę Vokietiją. Vaizduojamas priešas naudoja kitų kraštų ginklus, lėktuvus, helikopterus, uniformas ir kt., taktiką ir metodus numatyti kovai su diversantais. "Specnaz" daliniai, praktiškam apmokymui, siunčiami ir į Afganistaną, kovai su laisvės kovotojais.

"Specnaz" kovotojai ginkluoti "Kalašnikov" automatais su 300 šovinių kiekvienu; "Po" pistoletais su slopintuvais, peiliais, po šešias granatas, maisto daavinu ir sanitariniu paketu. Veikiančioji grupė turi radio siųstuvą-priimtuvą, priešlėktuvinių "Strela 2" raketų laidytą, minas ir sprogstamą medžiagą. Kiekvienoje grupėje

yra paruoštų kovotojų galinčių naudoti atatinamai kitų valstybių šarvuočius ir tankus; visi kovotojai apmokomi vairuoti mašinas ir motociklus. Didesni daliniai, pav. batalionai, karo metu numatomi išmesti parašiu-tais priešą gilumon iki 500 km, brigados iki 1000 km į laivyno bazių rajonus, aerodromus, tiekimo centrus, aukštesnių dalinių vadovietes su jų ryšių centrais, panaudojant "Aerofloto" lėktuvus, kurių pilotai taikos metu būna gerai susipažinę su vietovėmis.

Desantiniai daliniai, nusileidę paskirties vieton, parašius užkasa ir iš tos vietos galimai greičiau pasišalina į susirinkimo vietą, organizuoja laikiną gynybą, arba vyksta į numatytą telkimo vietą kur laikomos sunkiosios priemonės ir pagalbiniai ginklai su tiekimo papildymais. Vietovė virsta veiksmų baze, kuri pavojingose kryptyse minuojama, organizuojama priešlėktuvinė (prieš helikopterus) apsauga. Esant reikalui į tokią bazę iš oro numetami papildymai. Dešimčių km. atstumais nuo bazės daliniai vykdo numatytus uždavinius vengdami įsileisti į kautynes su sutiktu priešū; atlikus uždavinį neprisiriant prie vietos, išnaudojant didžiausį judrumą, klaidinančiais keliais grįžtama bazės aplinkon. Suteikę didesnį pasipriešinimą daliniai išsisklaido ir susirinkę, iš naujos, jiems palankios krypties, puola priešą, dažnai naudodami provokacinius puolimus priešingoje kryptyje nuo pagrindinio puolimo. Suradę svarbų taikinį, susiriša su vadoviete, kuri siunčia aviacijos paramą, arba taikinį apšauda raketomis. Tokiais atvejais kai taikiny yra svarbus ir turimomis priemonėmis ir jėgomis jo sunaikinimas yra neatidėliotinas, "Specnaz" daliniai vykdo savižudiškų puolimus, neatsižvelgiant į savus nuostolius. Savižudžių veiksmai numatomi didesniuose priešą miestuose, tikslu kelti paniką, sunaikinti svarbius centrus, institucijas, ryšių centrus ir aprūpinimo raketų laidymo vietas, tiekimo ir ginkluotų jėgų bazes (laivyno, aviacijos, aprūpinimo, finansų, administracijos ir pan.).

"Specnaz" dalinių vadai veiksmuose priešą teritorijoje turi neribotas teises, nes privalo savistoviai vykdyti skirtą uždavinį kaleidoskopinėse aplinkybėse. Fronto vadovybė gali "Specnaz" dalinį nukreipti nuo jam skirto uždavinio, jeigu staigiai atsiranda svarbesnis, turintis esminės reikšmės fronto puolančių dalinių veiksmų atžvilgiu. "Specnaz" pagalbai, iki 100 km priešą gilumon, klaidinimui iškeliami reguliariūs parašutininkų daliniai, kartais iškelimui panaudojant helikopterus, taip pat ta kryptimi siunčiant pėstininkų motorizuotus žvalgybos dalinius remiamus lengvų tankų, helikopterų, be ypatingų uždavinių, tikslu demonstruoti ir nukreipti dėmesį nuo "Specnaz" veiksmų.

Sovietų karinė vadovybė gerai žino "Specnaz" dalinių sunkumus ir nuostolius veiksmuose, tačiau atsima tokių veiksmų teigiamas pasekmes II Pas. karo metu, 1943 m., rugpiūčio m. 3 d., kai prie Kursko sovietai pradėjo puolimą. Tuo metu virš 100,000 partizanų priešą užnugaryje pradėjo intensyviuos sabotazo veiksmus vokiečių fronto užnugaryje rusų puolimo kryptyje — sunaikindami apie 840 traukinių su kariniais transportais vokiečių kariuomenei, susprogdino apie

KNYGŲ LENTYNOSE PASIŽVALGIUS

E. JASIŪNAS

Paskutiniųjų kelerių metų bėgyje yra smarkiai paaugęs susidomėjimas buv. Pabaltijo valstybių kariuomenių organizacine struktūra, jų apginklavimu, uniformomis, pasižymėjimo ženklais ir t.t. Apie tai jau esu minėjęs Karyje ir nurodęs asmenis — karinius istorikus, kurie tais reikalais domisi. Knygų rinkoje jau yra pasirodę, ar dar tik ruošiami spausdinimui, keletas knygų, kurios turėtų būti įdomios ir mums lietuviams.

R. T. Tamstrom, gyvenantis Lindsborg, Kansas valstijoje, 1979 m. privačiai išleido knygą apie Skandinavijos valstybių karines pajėgas. 1982 m. buvo išleista antroji šios knygos laida. Knyga apima 200 psl., yra didelio 21 1/2 cm x 28 cm formato, ir turi skyrius apie Danijos, Suomijos, Norvegijos, Švedijos, Estijos, Latvijos ir Lietuvos kariuomenes. Lietuvai yra skirta 14 puslapių. Pastebėjau keletą didesnių netikslumų Lietuvos istorijos ir karinių pajėgų aprašymuose.

Minnesotos valstijoje gyvenantis F. Limberg jau yra spaudai paruošęs knygą — albumą apie Estijos sausumos, oro ir jūrų karines pajėgas nuo 1917 iki 1940 m. Knygoje bus grafiškai pavaizduota Estijos kariuomenės organizacinė struktūra, žymesnieji vadai iv. ginklo rūšių uniformos ir pasižymėjimo ženklai. Knyga bus anglų kalboje, turės apie 160 psl., ir apie 300-350 iliustracijų.

Tas pats autorius jau anksčiau yra išleidęs kitą knygą apie Estijos kariuomenės struktūrą ir vadus 1924-1939 m. laikotarpyje. Dar kita jo knyga apie Estijos kariuomenės uniformas ir pasižymėjimų ženklus 1936-1944 m. laikotarpyje, buvo išleista bendradarbiaujant su kitu autoriu — Ted Koppel.

R. J. Bender knygų leidykla San Jose, Calif., yra išleidusi pirmąjį

tomą serijos, pavadintą "Military Pilot's and Aircrew Badges of the World 1870 to Present" (pasaulio pilotų ir oro įgulų ženklai nuo 1870 m. iki dabar). Šis tomas pradodamas su Albanija, ir baigiamas Vengrija. Sekančiame tome bus aprašyti nepr. Lietuvos bei Latvijos aviatorių uniforminiai ir pasižymėjimų ženklai. Kadangi Estijos skyriuje yra pastebėta gana daug klaidų, tai galima spėti, kad jų nebus išvengta ir Lietuvos bei Latvijos skyriuose.

Kanadoje gyvenantis K. Irbitis, buvęs nepr. Latvijos lėktuvų konstruktorius, yra paruošęs ir jau atidavęs Canada's Wings leidyklai knygą apie Latvijos karinę ir civilinę aviaciją. Knyga bus 21 1/2 cm x 28 cm formato, kietais viršeliais, turės apie 150-200 psl. ir apie 150-160 iliustracijų. Joje bus taip pat apie 30 lėktuvų ir jų detalių brėžinių.

Kitą knygą apie Latvijos karinę aviaciją ruošia A. Gerbers, gyv. Albany, N.Y. Tai bus jau žymiai platesnė studija.

Knygą apie nepr. Lietuvos kariuomenę (pėstiną, raitiją, artileriją, šarvuotus ir aviaciją) labai intensyviai ir metodingai ruošia mūsiškis Vyt. Statkus. Tam tikslui jis jau yra sutelkęs visą būtų pagelbininkų. Tikiuosi, kad Karyje apie šią svarbią ir senai laukiamą knygą netrukus bus paskelbta smulkesnė informacija. Ačiū V. Statkui už iniciatyvą imantis šio Lietuvos istorijai svarbaus darbo.

Arco leidykla New Yorke 1969 m. išleido anglų kalboje knygą apie Suomijos oro pajėgas 1918-1968 m. laikotarpyje. Knygoje yra paduota labai daug istorinių ir statistinių žinių, gausu iliustracijų, kurių didelė dalis yra spalvotos. Keletas knygų apie Suomijos karines pajėgas yra išleista pačioje Suomijoje.

1983 m. Čekoslovakijoje buvo išleista puiki knyga apie čekoslovakų gamybos lėktuvus 1918-1945 m. laikotarpyje. Knygos autorius Vaclav Nemeček man ją prisiuntė dovanai. Ši 368 psl. apimties knyga yra išleista labai patraukliai, turi kietus viršelius ir aplanką. Panaudota gausybė fotografijų, brėžinių ir lentelių. Tenka stebėtis, kad čekai per visų okupacijų laikotarpį sugebėjo išsaugoti tokią svarbią archyvinę medžiagą. Iš lietuviško taškaregio žvelgiant tenka apgailauti, kad pav. visa archyvinė medžiaga apie lietuviškų konstrukcijų lėktuvus, okupacijų metais žuvo ar buvo sunaikinta. Neišliko nė paprasčiausi brėžiniai, kuriuos dabar tenka atkurti naudojantis retai beužtinkamomis fotografijomis.

Minimoje čekų knygoje yra aprašyti ir Letov Š-20L (Lietuvoje populiariai vadinti "šmolikais") tipo lėktuvai, kurių dešimtį Lietuva buvo iš Čekoslovakijos pirkusi 1925 metais. Netrukus turėtų būti išleistas antrasis šio veikalas tomas, apimęs 1946-1983 m. laikotarpio lėktuvus.

Autorius V. Nemeček iš viso yra parašęs 22 knygas ir periodinėje spaudoje paskelbęs apie tris tūkstančius straipsnių, liečiančių čekoslovakų ir pasaulio aviaciją bendrai. Vienas jo straipsnis apie lietuviškus ANBO IV ir 41 lėktuvus buvo nesenai paskelbtas Letecvi Kosmonautika žurnalo 1984/3 numeryje. Praėjusiais metais tame žurnale buvo paminėta Dariaus ir Girėno žygio 50 metų sukaktis. □

185 geležkelių tiltus ir apie 550 tiltų pagrindiniuose keliuose, ardė geležkelių bėgius, naikino telefono linijas (duomenys pagal rusų karinę enciklopediją). Sovietų marš. A. I. Yeremenko pareiškimu "...be 120,000 partizanų veikusių prieš užnugaryje, persikėlimas per

Dnieprą būtų buvęs neįmanomas." II Pas. karo patyrimų skatinami rusai planuoja panašius veiksmus ir NATO jėgų užnugaryje tik esmėje ne prieš tiltus ir telefono linijas, bet prieš raketų laidymo pozicijas, vadovietes, ryšius bei tiekimo sistemas. □

AMERIKOJE ŽEMĖLAPIŲ RINKIMAS POPULIARĖJA (Europiečiai seniai renka senus žemėlapius)

T. JOTVINGIS

Platus rašinys, su keliomis spalvotomis iliustracijomis tilpo žurnale "American Way", 1983 m. vasario mėn. nr., autorius Mark Geannette. Tenai rašoma, senų žemėlapių rinkimas nuostabiai populiarėja. Negalint surasti senų žemėlapių, tenkinamasi jų pakartotinomis laidomis, net visai naujais žemėlapiais, kurie spausdinami dideliais tiražais ir vistiek greitai išparduodami, išbaigiami, nors būtų eiliniai alyvų kompanijų parengti kelių žemėlapių.

Moksliniais, meniniais tikslais žemėlapius renkantieji gerai žino senųjų žemėlapių autorių vardus, kaip Ortelius, Mercator, Bleau, Hondius, Speed ir kt. Nors bendrai paėmus, amerikiečiai menkai nusimano apie senus žemėlapius, lyginant su kituose kraštuose gyvenančiais. Tačiau apie Ptolemėjų ir jo žemėlapius iš II amžiaus po Kr. visi žino, nors tie žemėlapiai pradėti spausdinti, kaip tenai rašoma, tik 1477 m. Bologna, Italijoje. Netrukus pradėjo garsėti žemėlapių sudarytojai Italijoje, Vokietijoje, Anglijoje, Prancūzijoje, Olandijoje. XV ir XVI a. žemėlapiai įgavo modernias išraiškas.

Šiais laikais senieji žemėlapiai yra "antikiniai" ir kaip tokie gerokai brangūs. Į juos investavimas pinigų yra tarsi brangenybių pirkimas, ar senų pašto ženklų, ar senų pinigų — juoi tolyn, tuo daugiau brangs.

George Snyder, senų žemėlapių ir atlasų kataloguotojas Sotherby Park Bernet varžybų įstaigoje, New Yorke sako, kad žemėlapių rinkimas intriguoja žmones: "Žmonės, bekliaudami po pasaulį, jį geriau pažįsta ir pradeda pilniau suprasti, kad Amerika nebūtinai yra "tautybių virinimo katilas". Daugelis amerikiečių domisi savo praeitimi, savo tėvų ir senolių giminėmis ir todėl yra visiškai logiška, kad jie dairsi ir ieško senų žemėlapių tų kraštų, iš kur yra kilusi jų giminė. Šio nepaneigia net reikliausi amerikiečiai. Susidaro žemėlapių rinkiniai istoriniais, moksliniais ar estetiniais pagrindais.

Ponas Snyder tradicinį senų žemė-

lapių rinkimui pavyzdį nurodo Anglijoje. Tenai žemėlapiai parduodami varžytnėse, kaip ir atlasai.

Bob Tollett yra pirkėjas meno galerijai New Yorke, vardu B. Altman & Company. Jis ieško jiems tinkamų žemėlapių ne nuo dabar, bet nuo 1940 m. Jo nuomone net XIX a. žemėlapiai gali būti vertingi ir brangūs. Jis sako, kad \$60,000 mokėti už žemėlapių atlasą yra visai paprastas dalykas, o už pavienius žemėlapius dažnai mokama \$5,000 ir daugiau. Jis perka ir renka žemėlapius jų prašytojams - rinkėjams, bibliotekoms, mokslo institucijoms. Kai kas perka kaip dovanas tiems, kurie jau "visko turi".

Braižytojas Ernst Hofman praktikuojasi žemėlapius pagaminti trijų dimensijų — su apčiuopiamomis (ne vien matomomis) aukštumomis, slėniais. Jam trunka apie aštuonios savaitės tokiam žemėlapiui parengti. Yra ir jo nuotrauka darbo laiku.

JAV-ėse kasmet spausdinama apie 8 milijonai žemėlapių ir jie gana greitai išparduodami. Jie daugiausiai skiriami plačios visuomenės informacijai — nauji keliai, parkai ir kt.

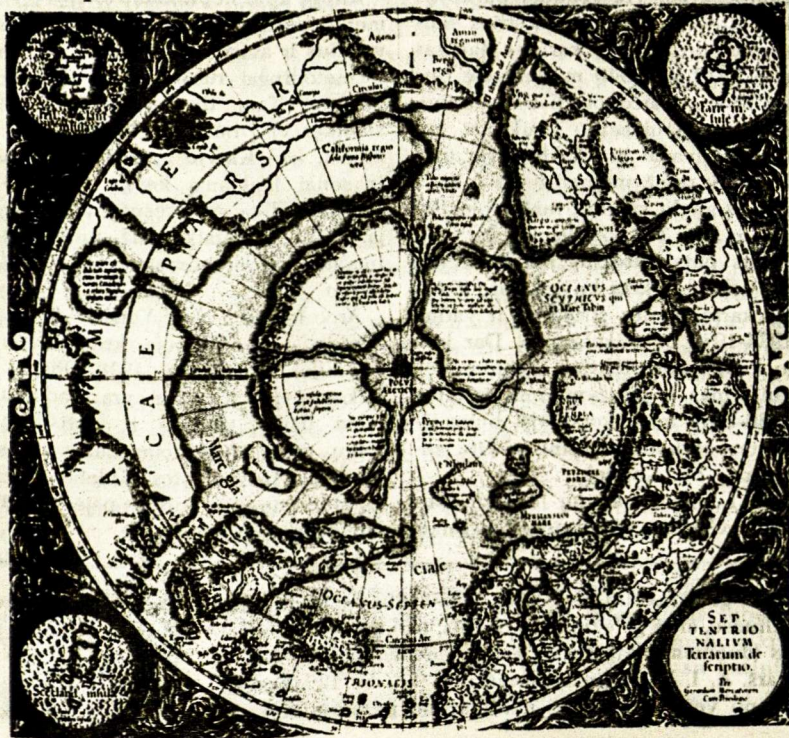
Kartais vienos vietovės dingsta, atsiranda kitos. Nurodo pavyzdžius: "dingo" Washabough County, South Dakota, o atsirado Cibola County, New Mexiko (JAV).

Amerikoje didžiausius žemėlapių rinkinius saugo The Library of Congress, Washington, D.C. Gerokai mažiau turi The New York Public Library, bet visgi turi apie 350,000 pavienių žemėlapių ir 10,500 atlasų.

Amerikiečiuose savo tėvų krašto kilmės ir šeimos "šaknų" susidomėjimas ypač pakilo anais metais televizijoje paleidus serijinį filmą "Roots". Dabar ypatingai savo kilmės ieško kilusieji iš centrinės ir rytinės Europos.

Žemėlapių mokslas ir tolesnis jais susidomėjimas, manoma, kils ir didės. Dabar JAV-ėse yra virš 100 universitetų, mokančių žemėlapybos meno ir mokslo ir tai dvigubai daugiau, negu buvo prieš 10 metų. Vientik J.A.V. Krašto Apsaugos Ministerija (Defense Dept.), samdo 3,900 kartografų ir po 300 naujų prijungia kasmet. Tai nauja mokslo sritis, turinti gražių ateitį. □

Šiaurės polius G. Merkatoriaus XVI a. žemėlapyje

Redaguoja —
S. Kaunellenė
531 W. Grand Blvd.
Detroit, Mich. 48216

TREMŲ TRIMITAS

BIRŽELIO 14-TOJI

Menu tave, brangi tėvyne,
Ir tą birželį, suteptą krauju,
Kai okupantas laisvę mynė,
Ir brolius trėmė kruvinu kardu.

Keliais ir vieškeliais mašinos užė,
Pagalbos šaukės sodžiai ir dangus.
Lietuoj atėjūnas spardė, mušė,
Ir ruošė Sibire naujus kapus.

Jie trėmė tėvą, brolių ir močiutę —
Jie trėmė sesę — kūdikius mažus;
Jie trėmė alpstančių tėvynę,
Į nežinią, į tremtį, į Sibiro laukus.

Stotyse vagonų šimtai grūmojo
Mirtis skubėjo — kuri auka bus,
Kančia ir sielvartas virš jų dūmojo,
Grobuonio durklas saugojo visus.

Vagonuos karštis — trūksta oro,
Jau miršta motinos ir kūdikiai maži,
Vandens lašelis šaukia, moja,
Bet jis jau liko tėviškėj toli.

Senelis alpsta, nyksta jėgos,
Mirtis jam daros nebaisi.

Kryžių kalnas, Meškuičių vlsč., Šiaulių apskr.

PETRAS NEKROŠIUS

Suspaudęs rankoj gimtos žemės saują,
Jis meldžia, Viešpatie, už ką tu mus baudi.

Lietuvos žemę puošia Tavo kryžiai,
Tautos širdy liepsnoja meilė Tau.
O gal tik bandymą siunti į mūsų žemę
Žinau, Tu ją nepaprastai myli.

Žinau, davei mums praeitį garbingą,
Ir meilę savo žemei įkvėpei tu mummyse.
Mes esame ramios šalies artojai,
Už laisvę mirštam, skęstam kraujo klanuose.

Išgelbėk, Viešpatie, Tu mūsų šalį,
Nutiesk kelius vien meile ir tiesa.
Nebepalik tu jos Golgotos kalne,
Nes jai kentėt tikrai gana.

Neduok, jaunoj kartoj pasėti grūdą,
Nekęst kas dora ir gražu,
Tik taip nekaltos tautos žuva,
Kaip joms išplėštas, Dieve, Tu.

Sustiprink, Viešpatie, tu jaunas širdis,
Papuošk sodybas savo kryželiu,
Ir laisvę kenčiančiai tėvynei
Grašink, mūs kankinių vardul

MARIENBURGO PILIS IR ŽALGIRIO MŪŠIO VĒLIAVOS

K. PAUTIENIS

Antrojo Pasaulinio karo metu man teko dirbti Karaliaučiaus Katharinakrankenhaus ligoninėje chirurgijos asistentu pas prof. Vustman. Tuo pat metu rašiau dizertaciją Karaliaučiaus universiteto medicinos fakultete.

Vokiečiai labai nemėgo ir visai niekino nuo komunistų pabėgusius lietuvius. Jie vis dar negalėjo pamiršti esesininkų teismo Kaune.

Būnant Rytprūsiose teko nuvykti ir į Marienburgą. Marienburgas pilis, nors joje dar matėsi Vytauto Didžiojo apgulimo žymių, atrodė didingai ir man padarė neišdildomą įspūdį. Pilis yra aptverta aukšta, maždaug dviejų metrų storumo mūro siena. Pilį supa Nogatės upė ir vandens kanalas. Ir šiandien, tą pilį paimti neužtektų tankų, reikėtų sunkiosios artilerijos pabūklų. Man, kaip buvusiam Lietuvos kariuomenės 9-to ir 10 pėstininkų plk. leitenantui, apžiūrinėjant Marienburgą pilį kilo mintis, kad po Žalgirio mūšio, be didesnio pasiruošimo Vytautui Didžiajam būtų buvę labai sunku ją paimti. Ilgas pilies apsupimas labai vargino karius, pradėjo trūkti maisto ir arkliams pašaro. Vytautui Didžiajam pilies paėmimą apsunkino ir iš Livonijos siunčiama Kalavijuočių Ordino pagelba apsuptam Marienburgui.

Per kanalą ir pilį yra pastatytas medinis, geležimi apkaustytas pakeliamas tiltas. Puolančiam priešui tektų veržtis į Marienburgą pilį per kanalą, kurį nuo pilies skiria stora mūro siena. Mums — kelių asmenų grupei — pilies ir muziejaus prižiūrėtojas prarodė iš lauko likusius nuo Vytauto Didžiojo laikų sienos apgriovimus, kurie palikti netaisomi. Vytauto Didžiojo artilerijos sviediniai tais laikais buvo apvalūs, tašyto akmens.

Marienburgas pilis susidėjo iš trijų dalių: das Haus - Hochschloss statyta tarp 1274 ir 1300 metų, vidurinioji pilis — Mittelschloss susideda iš trijų sparnų, ten buvo centrinės ordono įstaigos ir didžiojo magistro rūmai ir trečioji pilies dalis priešpilis — Vorburg, statyta apie 1300 metus. Priešpily buvo eilė ūkio pastatų ir švento Lauryno koplyčia.

Pilies viduje prižiūrėtojas aprodė riterių miegamus, valgomuosius ir kitus kambarius. Pagal ordino įstatus, į ordiną priimdavo vokiečių kilminguosius riterius — kovotojus. Jie sudarė ordino pagrindą. Apart kilmingųjų riterių buvo dar kuni-

gų ir civiliųjų brolių.

Marienburgas bombardavimo metu trūko geriamo vandens, prie šulinio stovėjo riterių sargyba ir pagal sąrašą kiekvienam duodavo tik 3 stiklus per parą. Išdalinus vandenį, šulinį užrakindavo ir jį saugodavo sargyba.

Prieš pilies apsupimą ordino žvalgai pranešė, kad artinasi prieš kariuomenę. Riteriai sudegino Marienburgą miestą, o gyventojus suvarė į pilį, todėl ir pritrūko vandens. Magistro didžioji ir iškilmingoji salė, bombardavimo metu, artilerijos sviedinių buvo kiek apgriauta. Keliose vietose matėsi, kad sviediniai buvo įlindę į salės mūro sieną. Didesnė sviedinio dalis buvo įlindusi giliai į sieną. Kad sviediniai laiko bėgyje iš sienos neiškristų, aplink sviedinio ir sienos kraštus buvo aptepta cemento ar kalkių mišinio. Vokietis paaiškino, kad viskas daroma, kad sviedinius apsaugojus, nes norima ir ateinančioms kartoms parodyti, kaip barbarų lietuvių ir lenkų kariuomenės sužalojo pilį. Gaila, kad vokietis vadovas nepaaiškino, kad kultūringieji vokiečiai atvykę į svetimas žemes degino nekaltų gyventojų sodybas, prievartavo moteris ir mergaites, žudė vyrus ar paėmė į vergiją žiauriai juos išnaudojo.

1410 metais Vytautui Didžiajam laimėjus Žalgirio mūšį, visos mūšyje dalyvavusios vėliavos buvo nugabentos į Krokuvą. Antrojo Pasaulinio karo metu Hitlerio kariuomenei užėmus Krokuvą, tos vėliavos buvo nugabentos į Marienburgą ir patalpintos pilyje. Tų vėliavų buvo daug: lenkų, lietuvių, totorių, rusų ir kitų. 1941 metais lankantis Marienburgą pilyje, man teko didžiulė laimė pamatyti tas vėliavas, pasidžiaugti tom Lietuvos didybės relikvijomis. Tą džiaugsmą ir dvasinį pakilimą, kurį teko tuo metu pirmą ir paskutinį kartą išgyventi, sunku žodžiais išreikšti.

Buvom įspėti vėliavų neliesti, nors per žemą tvorelę buvo lengva jas pasiekti. Prižiūrėtojai nusisukus, su ašaromis akyse paliečiau vieną lietuvių vėliavą. Prie jų stovėdamas galvojau, kad štai, čia tos vėliavos, kurios lietuvių tautos žymiajam karo genijui Vytautui Didžiajam ir jo vadovaujamai jungtinei kariuomenei davė ryžto narsiai kovoti ir laimėti.

Vėliavų kotai yra maždaug 7 pėdų ilgumo,

Vytautas su Jogaila Žalgirio mūšio lauke prie didž. mag. Ulrico Jungingeno javono
(Iš "Album Jubileuszowe Grunwald", 1910 m.)

BARBARAS PO KULTŪROS SKRAISTE

JUOZAS ŽYGAS

Dar gyvenant Vokietijoje, teko skaityti maždaug tokį pasikalbėjimą raudonarmiečio su vokiečiu, raudonarmietis sako vokiečiui: "Jūs vokiečiai tai visą laiką kalbate tik apie maistą ir maistą, mes rusai — tai kalbame apie kultūrą!", vokietis į tai jam trumpai atsakė: "kam ko daugiausia trūksta — tas apie tai daugiausia ir kalba". Panašų reiškinį pastebėjome ir atvažiavę į Ameriką. Amerikos lietuvių pats tamsiausias ir mažiausiai apsišvietęs elementas, buvo susispietęs į įvairias "Kultūros" ir "Literatūros" draugijas. Bimbininkai ir jų pasekėjai tarėsi su komunizmu ar politika nieko bendro neturį, jie skleidė kultūrą. O ta jų, tariama "kultūra", daugiau priminė muravjovinius laikus ir jų ilgėsį.

Okupuotoje Lietuvoje, okupantas ir jų pakalikai "kultūrą" neša durtuvu ir vėzdu. Tokių kultūros nešėjų Europa nėra mačiusi nuo Atilos laikų. Čia nėra koks tulžies liejimas ar šmeižimas jų kultūrinės veiklos, o tik suregistravimas jų darbų. Jau nekalbant apie pakelių rūpintojėlių ir kopylstulpių sistemingą naikinimą, kapų išvartymus ir gan dažnai pasitaikantčius bažnyčių gaisrus. Tokius dalykus dar gali bandyti priskirti chuliganizmui — ar panašiai, bet labai reikėtų dėl to paabėjoti. Atrodo, chuliganų ten nebeturėtų būti, jie juk užpildė chuligines ir KGB eiles. Tad visoks chuliganizmas tik iš ten ir tegali išeiti.

Toks organizuotas chuliganizmas, pasireiškę Vilniuje istorinių ir architektūrinių paminklų naikinime.

Šv. Jono bažnyčia, puikus barodo statybos pavyzdys, prisišliėjusi prie universiteto ir vaidinusi žymią rolę

Vilniaus akademiniam gyvenime. Bažnyčia, statyta 1571 m. garsėjo savo meniškais altoriais. Bažnyčioje buvo keliolika Lietuvos didikų sarkofagų. Jos vidus sunaikintas ir apdaužytas, atrodo girti bepročiai ten kėlė puotą ar velniai veselijas, dabartinėje Lietuvoje atrodo, — vienu ir antrą užtenkamai yra, kai kurie net aukštuose postuose!

Šv. Kazimiero bažnyčia, viena iš Vilniaus žymesniųjų, statyta 1604-1615 m. Šios paminklinės bažnyčios statybą finansavo Leonas Sapiega. Bažnyčios vidus sunaikintas ir dabar ji yra paversta ateizmo muziejumi, — reiškia, paminklas beprotybei!

Šv. Kotrynos bažnyčia statyta 1622 m. turėjo 6 rokokinius altorius, vidus ir vargonai sunaikinti. Šiuo metu bažnyčia yra paversta sandėliu.

Šv. Stepono bažnyčios vidus visai sunaikintas. Bažnyčioje buvo garsaus architekto, Vilniaus puošėjo Stuokos Gucevičiaus kapas, kuris barbarų yra sunaikintas.

Visų Šventųjų bažnyčia turėjo 18 barokinių altorių ir daug baroko skulptūrų, viskas totaliniai sunaikinta. Tik sienos teliko ir šiuo metu ji yra paversta sandėliu.

Čia yra išvardinta tik maža dalis sunaikintų Vilniaus architektūros paminklų. Tas naikinimas vyko ne karo metu, bet kai kurie sunaikinimai padaryti praėjus 20-čiai metų po karo ir dar vėliau. Tie naikinimai negalėjo įvykti be viską žinančios partijos žinios ir palaiminimo. Tos partijos, kuri drįsta kalbėti apie šviesią dabartį ir didelius laimėjimus. Muravjovas — korikas ir jo įpėdiniai uždarinėjo bažnyčias, arba jas paversdavo cerkvėmis, tačiau nebuvo daėję iki tokių naikinimų. Lietuvos komunistai, praėjus šimtui metų, išstobulino metodus. Kaltė tenka Lietuvos komunistams ir jų pritarėjams.

Šiuos visus naikinimus ir beprotybės siautėjimus įvykdė Lietuvos komunistai. Maskva, žinoma, gal primė akį, bet atrodo, įsakymas ne iš ten atėjo.

Dalinai ir mes esame kalti, kad laiku dėl to nereagavome ir nepakėlėme triukšmo. Dėl kokio nugriauto pakelės kryžiaus, dar paverkdavome savo sapudoje, žinoma, didžiumoje tiktai savo! Bet kai buvo naikinami Vilniaus kultūros paminklai, tai ir mes tylėjome. Tais laikais jau daug lietuvių vykdavo ten pasisvečiuoti, kai kurie parvažiavę kalbėdavo apie progresą, tačiau nepasakė, kad ten barbaras siaučia!

Žinoma, pristatė ten iš cementinių blokų įvairių pastatų, panašius galima ir Afrikoje rasti. Bet tai nėra Vilnius! Vilniaus tikroji širdis, jo sena ir savita architektūra, jeigu dar nėra visai sunaikinta, tai yra bent labai skaudžiai sužalota.

Tokia linkme ir toliau einant, svarbiausia Vilniaus architektūros pastatu gali likti Lukiškių kalėjimas. Ir tai nebūtų labai nuostabu, kadangi jis daugiausiai suaugęs ir geriausiai atstovauja dabartinę santvarką. Taip sakant, yra rusų atneštos santvarkos simbolis!

Jeigu mes nenorime, kad tai atsitiktų — tai turime išvystyti akciją. Barbaras dienos šviesos ir pasaulio opinijos bijol!

Turėtumėme parengti rimtą ir gerai iliustruotą leidinį, vakarų pasaulio kalbomis, apie Vilniaus architektūrinę reikšmę Rytų Europos kultūrai ir apie jo kultūrinių paminklų naikinimą.

palikti naturalūs, įmirkę nešvaraus prakaito. Lietuvių vėliavos yra raudonos ir žalios spalvos, vienoj pusėj Vytis, kitoj Gedimino stulpai ir viršuj mažo dydžio lenkų aras. Tas aras man sugadino nuotaiką, nes priminė tą nelaimingąjį Liublino uniją. Ant vienos vėliavos koto sudžiūvusio kraujo žymės. Atrodo, lietuvius vėliavnešys buvo sužeis-

tas ir jo kraujas įsigėrė į kotą.

Pasiteiravau, ar nerizikinga tokios istorinės vėliavos čia karo metu laikyti? Atsakė, kad joms numatyta vieta Vakarų Vokietijoje po žeme druskos kasyklose. Kur šiuo metu vėliavos randasi — nežinau. Nežinojo ir lietuviai istorikai pas kuriuos teiravausi.

I-mo pėst. pulko kariai 1919 m. I eilėje, pirmas iš kairės kūrėjas — savanoris Vincas Juzėnas.

**ALGIRDAS GUSTAITIS
PLUNKSNA IR ŽODIS
Vertingas Australijos lietuvių
menininkų leidinys**

Lietuviai, –ės menininkės-kai, susibūrę Sydnejų (Australijoj) į Plunksnos klubą ne tiktai gražiai juda susirinkimuose, bet, minėdami savo veiklos trylika metų, 1966 metais išleido vertingą 161 psl. knygą **PLUNKSNA IR ŽODIS**. Bendradarbiauja Plunksnos klubo nariai. Tebūnie leista paminėti, kad Sydnejaus Plunksnos klubas turi nemaža panašumo su Amerikoje veikiančiu Dailiųjų Menų Klubu, nuo 1956 metų pavasario veikian-

čiu Los Angeles, Calif. Bet iki šiol Dailiųjų Menų Klubas jokios knygos ar savo veiklos almanacho neišleido.

Plunksna ir žodis yra Plunksnos Klubo almanachas. Redaktorius Juozas Almis Jūragis. Tiražas 750 egz. Kaina \$2.50. Trumpai dirsteliame knygon:

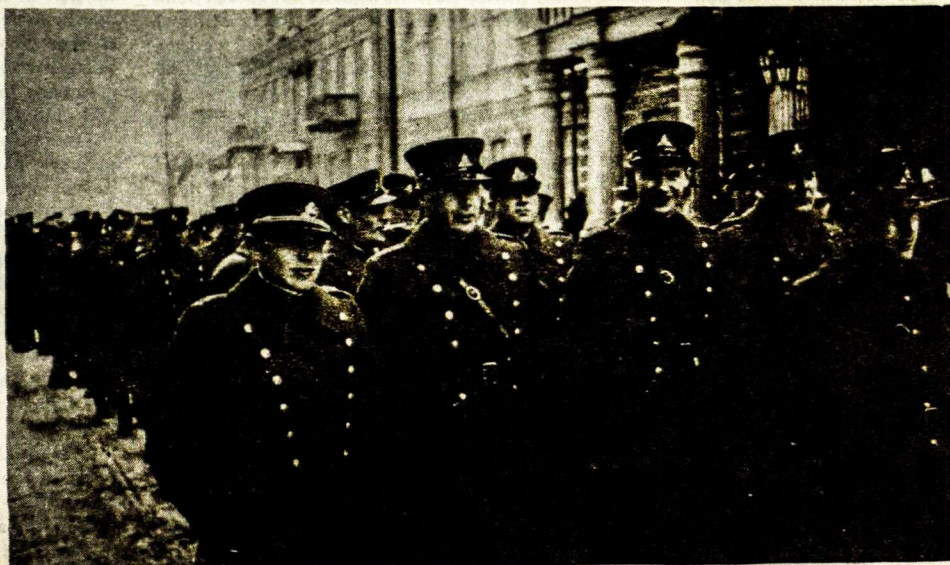
Vaclovas Šliogeris straipsnyje **Perkūno dėduko vadovybėje**, 9-19 psl., duoda įdomių atsiminimų. Autorius kovojo Lietuvos kariuomenėje atkuriant Nepriklausomybę. Aprašo 1920 metais kovas prieš lenkus netoli Trakų. Jo viršinininku buvo artilerijos kapitonas Pečiulionis. Tas kpt. M. Pečiulionis vėliau buvo generolas

ir bene vienintelis aukšto laipsnio karininkas pasilikęs rusams-komunistams okupavus Lietuvą II Pasaulinio karo pabaigoje. Gen. Pečiulionis vadovavo lietuviams partizanams mušant Sovietų Sąjungos kariuomenę, ar bolševikams talkinčius.

1920 m. kpt. Pečiulionį kariai vadino "Perkūno ar griaustinio dėduku" dėl nepaprasto taiklumo artilerijos pabūklais.

Neabejoju, su laiku bus parašyta knygų apie gen. Motiejų Pečiulionį, gimusį 1888 m. sausio 31 d. Seinų apskrityje, mirusį 1960 m. sausio 26 d. Šakių apsk., Lietuvoje. Savo atsiminimuose V. Šlio-

Lietuvos Šaulių
Sąjungos Šančių
kuopa 1938 m.
Vasario 16 d. šventėje.
Antrasis iš deš. šaulys,
kūr.-sav. Vincas
Juzėnas.
(Už nuotrauką
esame dėkingi
J. A. Skirkai,
Australijoje).

Gen. M. Pečiulionio laidotuvės A. Panemunės kapinėse.
(Iš V. Tamošiūno albumo)

geris rašo, kad lietuviai karininkai, kaip ir kareiviai, miegodavo ant grindų, kur nei šiaudų nebuvo, nenusirengę, net nenusiavę. Jų artilerijos rajone buvo 32 lenkų taikiniai, neblogai iš anksto prisidauyti. Vos lenkams pajudėjus — paleisdavo stiprią artilerijos ugnį ir lenkai Kartą lenkai norėjo atkeršyti. Bet jų artilerija beveik jokių nuostolių nepadarė, tik pritrėnkė daug žuvų netoliese buvusiam ežere. Lietuviai kareiviai žuvis surankiojo ir visos lietuvių baterijos kariai ir karininkai — apie 120 vyrų — turėjo puikią žuvų vakarienę ir kitą dieną pietus.

Stasio Baltramijūno straipsnis, Pieno sutelkimo organizacija Nepriklausomoje Lietuvoje, 20-29 psl. Žemės reformos paliestas plotas 0,5 milijonus hektarų, tesudarė tik 13% viso naudojamos žemės ploto. Lietuvos pieno ūkis per Nepriklausomybės laikus taip pakilo, kad tarp pasaulio valstybių, eksportuojančių sviestą, Lietuva buvo, maždaug, šeštoje vietoje. Pajamos vien už eksportuojamą sviestą į Angliją, Vokietiją, Belgiją, Italiją, Alžyrą, Tunisą, Austriją, Palestiną 1930 m. siekė 42 milijonus litų, arba 21% viso Lietuvos eksporto. Lenkijos sviesto eksportas buvo per pus mažesnis už Lietuvos.

Kazimieras Kavaliauskas rašinyje Iš mano atsiminimų, 30-36 psl. paskelbė įdomius atsiminimus iš mokytojavimo Pagėgių progimnazijoje 1926 metais, taigi maždaug trejetas metų prijungus prie Lietuvos administracijos. Štai, viena ištrauka:

“Dideliame, šviesiame kambaryje sėdi 13 berniukų ir mergaičių nuo 6 iki 11 metų amžiaus. Pradedu aritmetikos pamoką su keliais skyriais iš karto, norėdamas susipažinti su jų pajėgumu. Staiga, 6 metų Hans Stiller ir sako: “Ich bin Deutsch. Ich verstehe nicht Litauisch”. Pirmas smūgis. Maniau, kad visi mūsų mokiniai lietuviai. Direktorius, matyti, užmiršo mane įspėti, kad turime ir nelietuvių mokinių. Suprantu, reikia elgtis labai atsargiai. Žinoma, tikri lietuviai priešai neleis savo vaikų į lietuvišką mokyklą, tačiau šie tėvai siunčia savo vaikus į tokią mokyklą arba dėl to, kad jiems patogiau (taip buvo su Hans Stillger), arba pasitikėdami jos mokytojų pedagoginiais sugebėjimais. Šiaip ar taip, supratau, kad čia darbas bus sunkus. Reikės įtempti visas jėgas, rimtai pasiręsti kiekvienai pamokai. Reikalai dar susikomplicuoja, kai randu dar kelis mokinius, nemokančius ar nenorinčius lietuviškai kalbėti”. (31 psl.).

Netrukus šiam mokytojui teko vadovauti net trim chorams — vis lietuviškumo labui.

Tokie tylūs, kuklūs, veikėjai, kaip K. Kavaliauskas, yra svarbios ašelės, padedančios tautai išsilaikyti ir siekti teisingos ateities.

Juozas Slavėnas 37-51 psl. rašinyje Primiršta asmenybė ryškiai perduoda atsiminimus apie jo mokytoją, direktorių kun. dr. Motiejų Gustaitį, kuris yra mano dėdė. Lenkijai okupavus Seinus, kun. M.G., labai sunkiomis sąlygomis, sugebėjo įkurti ir išlaikyti lietuvišką gimna-

ziją Lazdijuose.

Atsiminimai vertingi keliais požiūriais ir visas straipsnis galėtų būti perspausdinamas. Trumpa ištrauka:

“Pats Gustaitis, šalia direktoriaus pareigų, tebedėstė lietuvių kalbą ir literatūrą pradedant penktąja klase, ir lotynų paskutinėse dviejose klasėse. Kaip mokytojas Gustaitis žymiai skyrėsi nuo kitų mokytojų. Ne griežtumu, bausmėmis klasėje jis palaikydavo pavyzdinę tvarką, bet savo autoritetu ir neformališku draugiškumu su mokiniais. Jo žodis, dažniausiai išreikštas prašymo forma, mokiniams buvo šventas. Lyg kokia orumo aureolė supo šį žmogų”. (45 psl.).

Leonardas Karvelis 52 - 65 psl. antrašte Spaudos laisvė, rašo apie spaudos laisvę ir nelaisvę, klausimus įvairiai vartydamas.

Marija Magdalena Mykolaitytė - Slavėnienė paskelbė keliolika įdomių eilėraščių. 66-74 psl.

Aleksandras Mauragis duoda pora literatūrinių prozos kūrinėlių, 75-86 psl.

Kun. Petras Butkus religiniame rašinyje Motina tėvynėje ir tremtyje perspėja mintijimu: “Tautos idealams gresia materializmo ir ištižimo liga, gal dar pavojingesnė už šaltus Sibiro kalėjimus”. (104 psl.).

Mintis visiškai teisinga. Emigracinė lietuvių visuomenės dalis serga lietuviško nekovingumo tymais. Vyresnieji pavargsta, jaunesnieji, tarsi aukso veršiuikai, nenori išmokti lietuviškai rašyti, galvoti nei skaityti. Kiekvienas lietuviškos kilmės jaunuolis, -ė turėtų prumeruoti, mažiausiai, bent keletą lietuviškų perijodinių leidinių, pirkti metraščių, knygų. O kaip iš tiesų yra? Kiekvienas lietuvis turėtų kas mėnuo nusipirkti bent po vieną lietuvišką knygą ir ją perskaityti.

Antanas Jonas Skirka davė dvi noveles, 105 - 118 psl.

Ava Saudargienė 119-133 psl. paskelbė poetinės pasakos teatrui Buvo broliai devyni ištrauką. Reikėtų išleisti pilną to vaidinimo knygą.

Vytautas Skrinška: įdomi novelė Žudikas. Įsijautusiai paliečia lietuvių ir žydų klausimo dalelę. 134-140 psl.,

Juozas Almis Jūragis duoda keliolika eilėraščių iš knygos Kronikos laiko negero. 143-154 psl.

Vincas Kazokas ilgesnių ir trumpesnių literatūrinių minčių spausdina 155-166 psl.

Agnė Lukšytė novelėje Vėžliukas beprasmiškai replioja literatūriniu įžvalgumu išnarsto 167-179 psl.

Bronius Žalys 180-184 psl. duoda keletą eilėraščių.

Antanas Gasiūnas atskleidžia savo poezijos 187-197 psl.

Antanas Laukaitis straipsnyje Sportas kultūros istorijoje, 198-211 psl. atžvalginiai rašo apie senąjį europiečių sportą, gerokai paliečia ir sportinę veiklą Nepriklausomoje Lietuvoje.

Aldonos Prizgintaitės, 212-218 psl., poezijoj nuskamba jautrių stygų:

"Į laisvę mes išmainėme namus.

Ar mes laimėjom? Nežinia...

Palikę namuose neturi laisvės savo žemėj,

O mums — nors laisvėje — padangė svetima... (216 psl.).

Vytenis Šliogeris spausdina tris trumpus literatūrinius gabalėlius, 219-223 psl.

Mirusiųjų atsiminimui du rašiniai: Leonardo Karvelio apie Jurgį Kalakauską-Kalakonį, 224-230 psl. Ir J.A. Jūragio apie Stepą Kovalskį, 231-235 psl. Yra abiejų mirusiųjų nuotraukos. Gražu, kai prisimenami pagarbos verti, jau amžiną bėn nukelėdavusieji.

236-257 psl. rašinėliai apie autorius, su nuotraukomis. Knygoje yra pora dail. L. Urbono paveikslų atspaudų. Paskutinieji knygos puslapiai — turinys.

Plunksna ir žodis nedaug egzempliorių išskeliavo už Australijos. Bet joje paskelbti raštai, didele dalimi, yra svarbūs ir gali būti panaudojami kitų darbuose.

J.A.V. IR RAUDONOJI KINIJA PREZIDENTO REAGANO VIZITO PROGA

J. P. Kedys, Sydney

Prieš išvykdamas į komunistinę Kiniją, Reaganas turėjo eilę tikslų, iš kurių svarbiausi buvo šie: a) pamerkti, kartu su Raudonosios Kinijos atstovais, Sovietų S-gos agresyvią-imperialistinę politiką; b) prieš kiniečių visuomenę pabrėžti demokratinės sistemos pranašumą prieš totalitarinę; c) apginti ribotą ginklų pardavimą laisvajai Taivano vyriausybei; d) sudaryti kuo sėkmingesnį vizito įspūdį Jav visuomenėj ir tuo pagerinti šansą savo antros kadencijos išrinkimui.

Deja, p. Reaganui reikalai ne visai taip dėstėsi, kaip jis buvo juos apmąstęs. Tik prasidėjus pasitarimams Teng'o gauos (gang) nariai vienas po kito atskaitė JAV Prezidentui lekciją, kaip jis turi pertvarkyti savo užsienių reikalų politiką. Pagal Pekingo komunistų pareiškimus JAV turi nesi-

I VI. Putvinskio moterų šaulių būriui Kaune įteikiama vėliava.

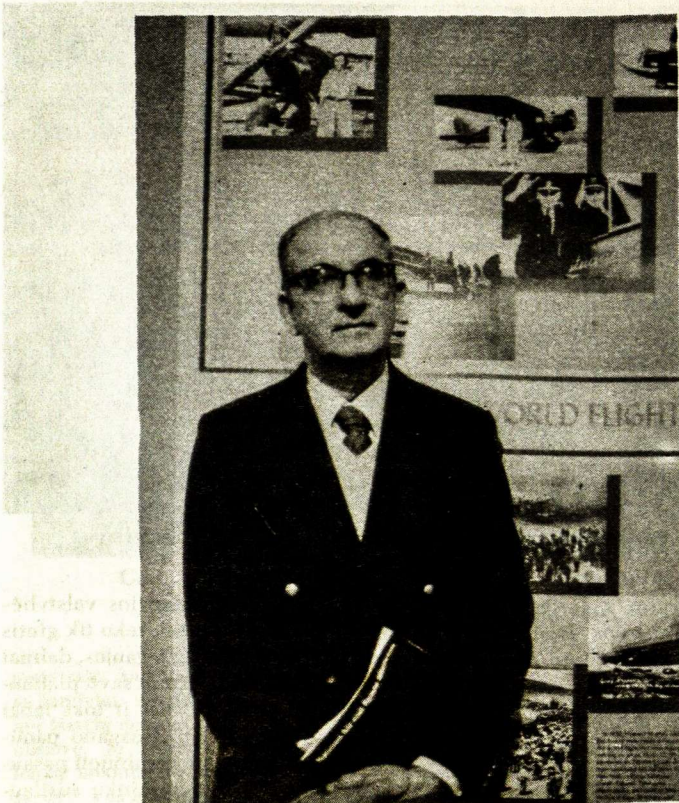
kišti į Centrinės Amerikos, El. Salvadoro, Nikaraguos, Honduro ir kitų "liaudžių išsilaisvinimo" karus; atitraukti JAV kariuomenę iš Pietų Korėjos; sumažinti įtampą Europoje, išsivežant neseniai tenai įmontuotas Amerikos raketas; Viduriniuose Rytuose pripažinti PLO ir t.t. Bendrai, iš paskelbtų pranešimų galima padaryti aiškia išvadą, kad vizito šeiminkai JAV pristatė kaip agresyvią politiką naudojančią galybę — tolygią Sovietų Sąjungai!

Taigi, JAV svečiui, militariškai ir

ekonomiškai galingiausios valstybės pasaulyje Prezidentui, teko tik gintis nuo agresyvios Teng'o gaujos, dalinai tik prabėgom paminint savo planuotus tikslus. Tačiau, net ir toks labai mandagioj formoj p. Reagano paminėtas Sovietų noras dominuoti pasauly, iš raudonųjų šeiminkų susilaukė dilginančios pastabos, jog šis vizitas neturi būti panaudotas prieš kitą kraštą (suprask USSR), kai tuo tarpu, patys Pekingo komunistai pagrindiniu diskusijų tikslu kaip tik laikė "kitą kraštą" ir būtent — laisvąją

I VI. Putvinskio moterų šaulių būrys Kaune. Vadė K. Černikaitė.
(Nuotr. iš V. Tamošiūno albumo)

DARIUS IR GIRĖNAS SMITHSONIAN INSTITUTE

Lietuvių tautos herojai, garsieji lakūnai Steponas Darius ir Stasys Girėnas, 1933 metų vasarą perskrido Atlantą, tajį skridimą skyrę jaunajai Lietuvai, skatinusieji didesniems žygiams, daugelį metų buvo nutylimi amerikiečių, nors jie du išskrido iš New Yorko, N.Y.

1984 m. balandžio mėn. 4 d. Smithsonian Institutas - muziejus, esantis JAV-bių sostinėje Washington, D.C., kasdien aplankomas tūkstančių žiūrovų, atidarė naują galeriją, skirtą garsiausiems 1919 - 1939 metais įvykdytiems skridimams. Algirdo Gustaičio pastangomis, tenai, tarp kitų pasaulinio garso lakūnų, išstatyti ir Dariaus su Girėnu bei jų Lituanicos paveiksai.

Nuotraukoje — Algirdas Gustaitis greta Dariaus - Girėno Smithsonian Institute skyrelio. ◻

reikalauja, kad Amerika priimtų Sovietų siūlomą politiką: Centrinėj Amerikoje, Europoje, Korėjoje ir t.t. Iš tikrųjų, kad Raudonosios Kinijos valdovai keičia savo politiką Sovietų atžvilgiu ir jų naudai paaiškėjo praėjusiais metais, po Pietų Korėjos lėktuvo nušovimo, kai Pekingas neparodė jokie protesto dėl šios tragedijos. Atrodo, kad gausus Prezidento patarėjų būrys turėjo jį apie tai painformuoti. Šis R. Kinijos posūkis yra nepaprastai svarbus tarptautinėje politikoje. Čia gali būti dvi galimybės: a) Pekingo valdovai siekia sunormalizuoti daugiau prekybos santykius, pasiliekančiais teisę kelti savo teritorinius ir politinius klausimus, kai jie ras tai patogiu, b) palaipsniui eiti prie bendro bolševikinio bloko sudarymo prieš kapitalistus. Ką iš tikrųjų Pekingas turi galvoje, parodys tik ateitis.

Kinijos Respubliką.

Šis p. Reagano vizitas išryškino da vieną naują permainą Raudonosios Kinijos politikoje. Visi gerai prisimena, kad maždaug iki 19834 metų vidurio Pekingo komunistai beveik kiekvieną įtakingesnę svetimos valstybės svečių prievartaudavo pasirašy-

ti komunikatą, pasmerkiant Sovietų dominavimo politiką. Taigi, p. Reaganas buvo tikras, turįs sau rėmėją prieš Sovietų dominacinę politiką ir įtraukė į savo kalbą šį paktą, bet buvo gerokai priblokštas, kai jis išgirdo, kad jo šeimininkai ne tik nenori Sovietų pasmerkti, bet dargi

L.Š.S. Pirmūnei ir vienai iš L.Š.S.T
Atkūrėjų

G.N. SOFIJAI PŪTVYTEI-MANTAUTIENEI

mirus, josios sūnų L.Š.S.T. Garbės Pirmininką G.N. prof. Dr. Vaidievitį MANTAUTĄ, vyrą G.N. Aleksandrą MANTAUTĄ, seserį G.N. prof. dr. Emiliją PŪTVYTĘ ir visus giminaičius, artimuosius ir vienminčius giliai užjaučia ir jungiasi prie bendro liūdesio.

*Dipl. Teis. Marijonas Šnapštys
1973-76, 1976-79, 1979-82 m. kadencijų
L.Š.S.T. Sąj. Garbės Teismo Pirmininkas*

A. A.

ANTANUI MEILUI

Lietuvoje mirus, broliui, "Dr. Vinco Kudirkos" Šaulių Kuopos Kultūrinių Reikalų Vedėjui EDUARDUI MEILUI ir šeimai reiškiamo giliausią užuojautą ir kartu liūdimė.

*"Dr. Vinco Kudirkos"
Šaulių Kuopa Worcesteryje*

Be to, p. Reagano kalbos buvo cenzūruotos, nuslepiant faktus, liečiančius ne tik apie Sovietų Sąjungą, bet ir apie demokratijos pranašumą prieš totalitarines sistemas.

Nežiūrint šito gana įžūlaus bolševikinio elgesio iš Pekingo pusės, Reganas, iš savo pusės, pažadėjo R. Kinijai ekonominę ir militarinę paramą, bei kultūrinius mainus, kitaip sakant, Pekingo "kultūrininkai" skelbia JAV bolševikinę propagandą laisvai naudodamiesi demokratiškomis laisvėmis, kai tuo tarpu Amerikos svečių žodis eis pro Pekingo bolševikinę cenzūrą...

Labai šykšti informacija iš abiejų pusių pasirodė apie laisvąją Kinijos Respubliką. Tuo ypač yra susirūpinusi Taivano vyriausybė, kad čia nebūtų buvę pašnekėsių, panašių į Yaltos nutarimus.

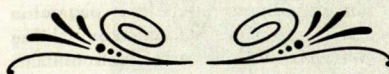
Jeigu dabar palyginti Nixono ir

Kissingerio vizitus pas paslaptinį "chairman" Mao, tai vis dėlto, objektyviai žiūrint, jis su amerikonaigal kiek mandagiau elgėsi, negu jau "pusiau sukapitalistę" Teng'o gaujos nariai.

Galiausiai peršasi išvada, kad p. Reganas mažai galės panaudoti šį savo vizitą kaip pozityvų įnašą į JAV politiką ir tuo pagerinti savo šansas būti perrinktam antrai kadencijai. Daug daugiau galima laukti, kad Fritzas Mondale šį Reagano vizitą atžymės savo rinkiminės kompanijos programoj...

→
"Vytauto Didžiojo" š. Rinktinės Čikagoje II būrio vadas ir vėliavų tarnybos komandotojas, šaulys Juozas Gurevičius, š.m. vasario mėn. minėjo savo veiklos ir pareigų šaulių Rinktinėje dešimties metų sukaktį. P. Malėtos nuotr.

"Kar. A. Juozapavičiaus" šaulių kuopos išrinkta nauja valdyba:
iš kairės: J. Vencienė, A. Pautienis, P. Vencius, A. Vencienė, A. Balacevičius; stovi: A. Česna, P. Jančiukas, F. Navickas ir A. Balas.

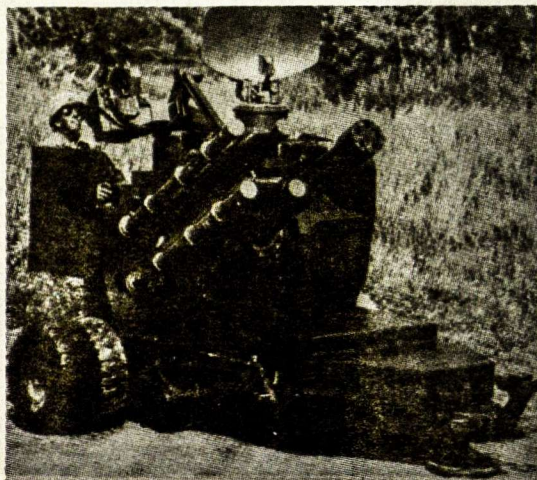
— 1984 m. sausio mėn. J.A.V. žvalgybos žiniomis rusai padidino MiG23 naikintuvų ir povandeninių laivų skaičių Kuboje. Praeitų metų bėgyje į Havanos aerodromą buvo atskraidinti 35 MiG23 naikintuvai ir į Kubos uostus atplaukė 3 povandeniniai ir 2 fregatai; viso Kubos laivynas yra apie 125 kovos laivai, daugumoje ginkluoti raketomis. Kubos laivynas, drauge su rusų karo laivais, Karibų jūroje vykdo karinius manevrus. Karibų jūros salų valstybės yra pareiškę nuogastavimų dėl Kubos laivyno didėjimo.

— Olandai pagamino elektroninį "Goalkeeper" įrengimą, automatiniam valdymui GAU-8 (Gatlingo) 30 mm pabūklo. Visas kompaktinis (su pabūklu) įrengimas pritaikytas laivams kovai prieš raketą. "Goalkeeper" tiesioginiame kontakte su GAU-8 pabūklu "suranda" taikinį, nustato jo rūšį, skridimo greitį, kryptį, apskaičiuoja pabūklo balistinius duomenis, "nutaiko" pabūklą ir pagal tarnybos duotą signalą paleidžia ugnį, ją koreguoja šaudymo metu iki kliudo taikinį. Sunaikinęs vieną taikinį automatiniai

nukreipia pabūklą į artimiausią sekantį ir paleidžia ugnį. GAU-8 greitošauda 4200 šūvių per minutę ir gali sunaikinti visas iki šiol žinomas jūroje naudojamas raketas "Goalkeeper" elektroniniai įrengimai yra atsparūs išorės trukdymams (jamming). Olandijos laivynas tokiais pabūklais pradėjo ginkluotis antroje 1983 metų pusėje. Olandų išradimu susidomėję ir kitos NATO valstybės, J.A.V. imtinai.

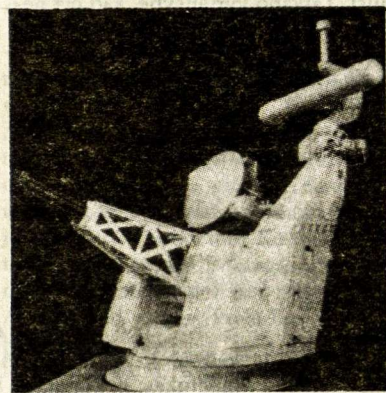
— Šiuometinės taktinės ginkluotos jėgos ruošiamos judriems kautynių veiksmams, kuriose didelės svarbos yra ryšis. Prancūzai drauge su belgais pagamino vežiojamą, artimų atstumų **kompaktinę radio ryšių stotį**, atsparią elektroniniams trukdymams, apsaugotą nuo priešo pasiklausymų, radiacijos, tinkamą skirtingiems siuntimo — priėmimo būdams, automatinio norimų stočių suradimo įrengimu, pagal balsą (iš anksto užprogramintą) nustato siuntėjo asmens tapatybę, "užrašo" vienu metu keletą telefoninių radio pasikalbėjimų arba siunčiamus pranešimus ir kiekvienu metu gali visa tai pakartoti keletą kartų. Visa sistema apsaugota nuo oro įtakos. Veikimo plotas

Amerikiečių priešlėktuvinis "Gatling" pabūklas pozicijoje.

apie 600 kvadratinų mylių (25 x 25). Stotis vežiojama lengvuose lauko pėstininkų automobiliuose.

— Austrai pagamino 5,56 mm "AUG" pusiau automatinį šautuvą, kaitaliojamais įvairaus ilgio vamzdžiais (nuo 14 iki 24 colių ilgio), atatinkamais paskirčiai: trumpesni vamzdžiai su 30 šovinių apkabomis yra pritaikyti parašiuotininkams, arba policijai, desantininkams, artimų kautynių daliniams; tikroji ugnis nuo 300 iki 500 metrų. Ilgas vamzdis naudojamas pėstininkų daliniams su 42 šovinių apkabomis. "AUG" turi optinius keičiamus taikiklius su infra-raudonų spindulių įrengimais naudojimui naktį ir blogame ore. "AUG" šautuvu perginkluojama austrų policija ir kariuomenės daliniai, juos perka Tunizija, Saudi Arabija, Ormanas. J.A.V. ir kt.

Olandų "Goalkeeper" su GAU-8 pabūklu.

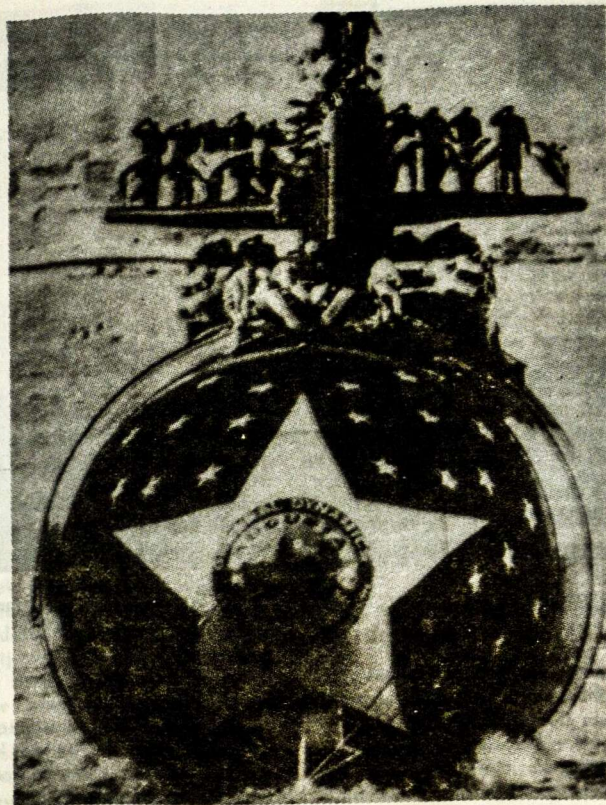
— Kanadiečiai pagamino aštuoniaratį pėstininkų šarvuotį — amfibiją LAV-25, talpinantį 3 įgulos ir 6 kautynių dalinio vyrus. Bokštelyje įrengta 25 mm automatinis pabūklas su 7,62 mm kulkosvaidžiu, dviem dūminių granatų svaidytojais ir įrengimu priediniam M-2 kulkosvaidžiui. LAV-25 sveria apie 14 tonų; gali būti kilnojamas helikopteriais (CH-53), arba C-5a lėktuvu. Važiuojant, pagal vairuotojo pasirinkimą, gali būti varomas keturiais, arba visais aštuoniais ratais; greitis keliais 60 m/val., vandenyje, varomas dviem propeleriais — apie 7 m/val. Vairuojamas keturiais priekiniais ratais; gali "kopti" 70% statumo slaitan, arba 20 colių aukščio statmenon pakopon. LAV-25 bus pritaikytas ir specialioms paskirtims — kovai prieš tankus, atatinkamai įrengiant jame prieštankinius ginklus, minosvaidžių (81 ir 107 mm) baterijas, remonto ir tiekimo — aprūpinimo tiesioginėje šarvuotų pėstininkų organizacijoje reikalams.

— Prancūzai su vak. vokiečiais pagamino ir išbandė pagerintą CL-89 bepilotinį trumpų atstumų, žvalgybai skirtą, raketinį lėktuvą, laidomą nuo sunkvežimių platformų. CL-289 (pagerintas) aprūpintas optine kamera ir infra-raudonų spindulių sekimo įrengimais, kurie lėktuvui skrendant dideliu greičiu užprogramintu keliu tuojau pat perduoda vaizdus priėmimo stočiai. Lėktuvas nuskridęs užprogramintą kelių nusileidžia parašytu numatytu vieton iš kur paruošiamas sekančiam skridimui. CL-289 numato įsigyti ir amerikiečiai.

— Anglai pagerino pėstininkų prieštančinę raketą "Milan" ir jos taikymo-leidymo įrengimus. Raketa yra lengvai išnarstoma judėsiui ir greitai sudedama pozicijoje. Žemo silueto, parengimas šūviui pozicijoje trunka apie vieną minutę; pilnoje parengtyje sveria 17 kg, tolianaša iki 2 km, pramuša 800 mm šarvą, pataikymo galimybė 93% (atsiekta 3000 šūvių bandymo metu), galimas nukrypimas 2 km atstume apie 50 cm. Taikymo įrengimas "Mira" pritaikytas ir sekimui iki 4 km infra-raudonų spindulių pagalba visokiu laiku ir visokiame ore. Raketa gali būti laidoma nuo auto platformų arba iš žemės pozicijų nuo trikojo į tankus ir įtvirtinimus.

— Amerikiečiai taktinių jėgų ginklavime turėjo 155 mm gaubicas, galinčias šaudyti branduolinės energijos užtaisais W-82, kuriuos 1983 m. liepos m. 13 d. senatas, 67 prieš 30 nubalsavo išimti iš ginklavimo. Tolesnei W-82 gamybai skirti pinigai pervesti kitų ginklų gamybai. 3 pėdų ilgio branduolinės energijos užtaiso sviedinys kainavo \$3 milijonus, tolianaša — 18 mylių. Tokių sviedinių Europoje amerikiečių ginkluotos jėgos turi 732, Ramiojo vandenyno aplinkoje — 31 ir J.A.V. — 159. (!)

— 1984 m. sausio mėn. 21 d. amerikiečiai pirmą kartą išbandė naujai pa-

Naujasis tolumojo plaukiojimo povandeninis "USS AUGUSTA" laivas nuleidžiamas į vandenį.

gamintą priešsatelitinę raketą, laidomą iš naikintuvo F-15 (piešinys — žiūr. 1984 m. "Karys" Nr. 1, pslp. 43). Raketa apie 17 pėdų ilgio, 2700 svarų. Po 15 laidymo bandymų nuo stovo žemėje, buvo paleista dideliame aukštyje iš naikintuvo F-15. Sekantis bandymas numatomas tuo pačiu būdu paleisti raketą į Žemės orbitoje esantį "mirusį" satelitą; raketos skridimas ir satelito kliudy-

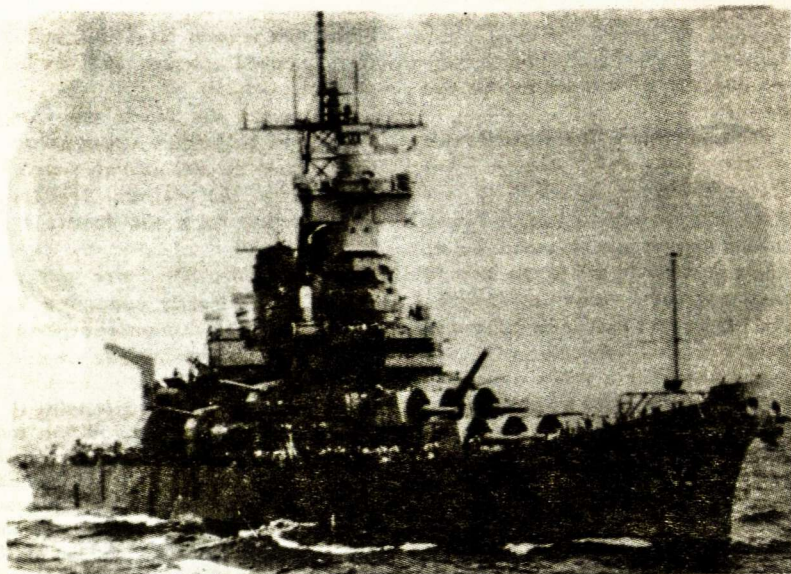
mas bus sekama iš NASA sekimo stočių.

Rusai satelitų naikintojų bandymus pradėjo prieš 15 metų išskeldami Žemės orbiton satelitus, kurie tiesioginiu sąlyčiu su "taikiniu" sunaikina satelitą; tokie sėkmingi bandymai buvo pakartotinai atlikti su neveikiančiais rusų satelitais. Amerikiečių metodas laikomas toli prašokantis rusų, kainos ir tikslumo atžvilgiu.

— 1984 m. sausio m. 21 d. iš Connecticut, atominė energija varomų povandeninių laivų statyklos Groton, 30 metų sukakties proga nuo pirmojo atominio povandeninio laivo "USS NAUTILUS" nuleidimo į vandenį, buvo "pakrikštytas" naujas "Augusta" atominė energija varomas povandeninis "greitilaivis". Ta proga iškilmėse dalyvavęs senatorius W.S. Cohen pareiškė, kad "kareivio kuprinė yra daug lengvesnė negu vergo pančiai"; laisvas pasaulis privalo neužmiršti, kad rusai nuleidžia į van-

Amerikiečių AH-64 tiesioginės pėstininkų paramos helikopteris.

Kovos laivas "New Jersey", dalyvavęs veiksmuose prie Lebanono

denį kasmet po 12 tolimo plaukiojimo, atominė energija varomų, povandeninių laivų, tikslu dominuoti pasaulio vandenyse. "Krikštynų" apeigose dalyvavo virš 2600 žiūrovų, kurie nors ir prie 10°F temperatūros pirštiniuotomis rankomis plojo, kai "Augusta" lėtai slydo į Thames upę.

Šiuo metu amerikiečiai turi 13 lėktuvnešių, nuo 33,000 iki 60,000 tonų, varomų alyva, 4 varomus atominė energija nuo 60,000 iki 81,600 tonų ir tris naujai statomus po 81,600 tonų. 1943-45 metų seniausios statybos povandeniniai yra "sandėliuoti", vėlesni, pradedant 1947 m. (Carol Sea) statybos, yra tarnyboje. Paskutiniai trys "Nimitz" klasės "T. Roosevelt", "A. Lincoln" ir "G. Washington" bus nuleisti į vandenį 1986-91 metais ir pakeis senuosius "Midway" klasės lėktuvnešius, kurių nustatytas 30 metų tarnybos laikas baigsis 1988 metais. Įvedus ginklaviman "Harrier" tipo naikintuvus (lėktuvai pritaikyti specialiai lėktuvnešių trumpiems kilimo takams) ir bombonešius, kompiuteriais pagerinus sekimo, ryšio ir valdymo sistemas, lėktuvnešių kovingumas žymiai padidėjo.

— Amerikiečiai pagerino helikopterių minų dėstymo žemėje įrengimus — kiekvienoje pusėje po dvi grupes apkabų, kiekvienoje grupėje po 40 apkabų — po 6 minas apkaboje, viso 960 minų, kurios "išmėtomos" 100 metrų ruožu, po vieną miną kvadratiniam metre. Minos gali būti prieštankinės, arba prieš gyvus taikinius. Mina atsimušus į žemę atpalai-

duoja saugiklį ir lengvai paliesta sprogsta.

Lėktuvų pilotams amerikiečiai pritaikė mažo dydžio kompiuterį, kuris "pareikalavus", automatiškai parodo reikalingus duomenis, pav. kilimo tako ilgį, greičių ribas, kilimo ribotą svorį, pagrindinius lėktuvo techniškus duomenis, atmosferines sąlygas ir kt. tokiu būdu pilotas turi daugiau laiko sekti kitus instrumentus ir lėktuvo skridimą. Anksčiau tas buvo atliekama pagal tableles, kas attraukdavo piloto dėmesį nuo pagrindinių instrumentų sekimo ir atimdavo daug laiko.

AFGANISTANAS

Š. m. balandžio m. pabaigoje amerikiečių spauda, radio ir TV prabilo apie rusų 1984 m. pavasario karinius veiksmus prieš Afganistano laisvės kovotojus.

Nuo to laiko, kai 1979 m. gruodžio m. rusų tankai įsiveržė į Afganistano valstybę, Panjšhir slėnis buvo Afganistano laisvės kovotojų priebėga ir laisvės simbolis. Panjšhir kalnuose buvo sukilėlių slėptuvės, kalnų upelių skaidrus vanduo ir slėnio grūdai — maisto pasipildymas. Apie 70 mylių nusitęsęs Panjšhir slėnis buvo tos srities sukilėlių vado Ahmed Shah Masaoud vadovietė su apie 5000 susitelkusių, palyginamai organizuotų ir vadovaujamų sukilėlių. Ten Massoud sudarė politinę ir teisinę sistemą, įvedė mokesčius iš kurių steigė mokyklas, autobusų susisiekimą; dalį mokesčių pajamų skyrė raketsvaizdžių ir artilerijos pabūklų

įsigijimui. Iš Panjšhir apylinkės Massoud organizavo okupanto jėgų ir transporto puldinėjimus, minavo kelius, tiltus tarp Kabulo ir sovietų teritorijos — Termez, iš kurios ėjo tiekimas Afganistane esančioms rusų okupacinėms įguloms. Okupantams rusams Panjšhir slėnis buvo nepakenčiamas kliuvinys, todėl paskutinių kelių metų laikotarpyje Panjšhir slėnio gyventojai buvo rusų karinių jėgų nusiaubti net septynis kartus, tačiau paskutinis, 1984 m. balandžio m. pabaigoje, savo didumu neturėjo sau lygaus. Iš Sovietų Sąjungos teritorijoje aviacijos bazių esančių artimoje Afganistano valstybės aplinkoje, daugiau kaip 100 bombonešių Tu-16 ("Badgers") ir Su-24 ("Fencers") naikintuvų, puolimo pradžioje tirštu krodu bombomis padengė Panjšhir slėnyje esančias gyvenvietes; po viską naikinančio bombardavimo, apie 100 kautynių helikopterių Mi-24 ("Hind") su virš 500 tankų lydimų pėstininkų šarvuotųjų ir apie 20,000 kariuomenės (apie penktadalis visų okupacinių jėgų) puolė gairuose paskendusį Panjšhir slėnį, naikindami išlikusius nuo bombardavimo pastatus ir žudydami civilinius gyventojus, nes nei Maskvos pareiškimu, jie rėmė sukilėlius. Afganistano sukilėlių reprezentanto Paryžiuje pareiškimu, partizanai po sunkių ir nuostolingų kovų su vadu Massoud pasitraukė į kalnus, palikdami dalį civilinių gyventojų slėnyje likimo valiai. Kabulo žiniomis sukilėlių nuostolius apskaičiuoti būtų sunku ir paties Massoudo žuvimas yra abejotinas, nes kai sovietų daliniai telkėsi Panjšhir slėnio puolimui, Massouda įvykdė daliną gyventojų eva-

Afganistano laisvės kovotojas prie rusiško 82 mm minosvaizdžio.

kuaciją į kalnų priebėgas, ir žinodamas rusų viršijančias jėgas iš anksto pasiruošę pasitraukimo kautynėms, todėl rusams puolimo netikėtumas nepavyko. Be to, rusų puolimai prasidėjus, Massoudo įsakymu buvo susprogdintas per upę Ghorband tiltas kelyje tarp Kabulo ir Panjšir slėnį puolančių rusų jėgų, kuris buvo numatytas panaudoti pagrindiniam tikimui. Kad nenutrūktų tiekimas rusai bandė paskubomis per upę Ghorband pastatyti pontoninį tiltą, tačiau dėl upės stiprios srovės tai nepavyko; tiekimas keliu nutrūko, puolimas sulėtėjo, nes papildymus reikėjo parūpinti lėktuvais iš oro; ypatingų sunkumų sudarė trūkumas kuro motorizuotiems daliniams.

Afganistano laisvės kovotojų daktaro Abdullah Osman pareiškimu, Kremliaus sostan atsisėdus K. Čermenkui, rusų okupacinių dalinių veikla Afganistane suintensyvojo, ypatingai padidėjo patrulių skaičius ir jėgos svarbesniuose keliuose, Pakistano ir Irano pasieniuose; be abejo, ryšiumi su tuo buvo suorganizuotas ir paskutinis Panjšir slėnio neįprastai didelis naikinantis puolimas. "Tass" pareiškimu, jei Afganistano laisvės kovotojai savu noru nepasiduos, nežiūrint kiek ir kur jie bus ir kokiomis jėgomis imperialistai juos rems, rusų jėgos vis vien juos sutriuškins. Gi amerikiečių Pentagono pareigūno pareiškimu, Panjšir slėnio operacijos nukentėjo civiliniai gyventojai, nes dėl stokos užsienio paramos sukilėliai buvo nepajėgūs reikiamai pasipriešinti rusų okupaciniams jėgoms, tačiau laisvės kovotojų kovos dvasia nesumažėjo. Yra manoma, kad su Panjšir kariniais veiksmais rusai pradėjo vasaros puolimą prieš Afganistano civilinius gyventojus, tikslu palaužti laisvės kovotojų pasipriešinimą.

MOKSLAS IR TECHNIKA

Pagerinti elektros generatoriai

Amerikiečių GE firma išbandė elektros generatorių (gamintoją), kurio atatinamos dalys aušinamos skystu heliumu iki artimos absoliutaus nulio (minus 452°F) temperatūros, tokiu būdu beveik visiškai panaikinama laidininkuose elektros varža (žemėjant temperatūrai, didėnis medžiagos tankumas), dėl didesnio elektros laidumo, gaunama dvigubai daugiau elektros, kaip nešaldomais elektros generatoriais. Jau senai buvo žinoma, kad elektros laidininkai prie žemesnės temperatūros turi mažesnę varžą ir praleidžia daugiau elektros srovės, tačiau nebuvo atrastas būdas atatinamai elektros laidininkus aušinti,

iki GE inžinieriai surado kaip skystą heliumą panaudoti elektros gamintojų aušinimui. Skysčio būklė priklauso nuo vadinamos kritiškos temperatūros ir kritiško slėgimo virš kurio skystis virsta garu; heliumas iš dujų virsta į skystą stovį prie minus 452°F, tokiame stovyje dujų ir skysčio molekulių tankumas yra vienodas ir šilumos atpalaidavimas yra lygus nuliui.

Skystas heliumas buvo naudojamas vėsinimui pirmojo infraraudonų spindulių teleskopo Žemės orbitoje 1983 m.

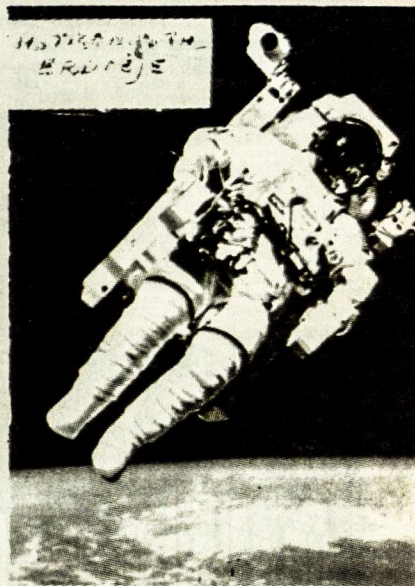
Pirmą kartą heliaus dujos buvo paverttos skysčiu 1909 metais. Leideno universiteto laboratorijoje (Olandijoje).

Atominė žiema

Iki šiol nebuvo skelbta galimybė, kad jeigu galimo tarptautinio karo atveju būtų susprogdinta apie pusė turimų branduolinių užtaisų, kurie šalia gama radiacijos, nuo sprogdimo ir kaitros sudarytų didelį kiekį suodžių, dulkių, dūmų, dujų, visa tai, mokslininkų skaičiavimu, virstų į tankių debesų sluosnį, palaipsniui išsiplečiantį virš Žemės paviršiaus, kuris sulaikytų daug saulės spindulių, dėl to trumpame laikotarpyje temperatūra Žemės paviršiuje nukristų žemiau nulio F ir laikytųsi nepasikeitus apie metus laiko. To pasėkoje paviršiaus vanduo sušaltų, dėl stokos saulės energijos sustotų augalų fotosintezė (procesas reikalingas augmenijos gyvenimui), vandenynuose išnyktų mikroskopinė augmenija — išmirtų žuvis ir t.t. Jei kas išliktų, žmoniją imtinai, reiktų ilgai ir su dideliu vargu laukti iki sugrįžtų pakenciamos gyvenimo sąlygos.

Saulės energijos jėgainės

Specialiu būdu, trimis sluogsniais "prirtvintoms" silikono celės ant nerūdijančio plieno plonų, 12 colių pločio juostų, kurios piaustomos pagal reikalingą ilgį, ir naudojamos naujoms saulės energijos elektros stotims. Viena tokia elektros jėgainė yra pastatyta apie 100 mylių į šiaurę nuo Los Angeles, Kalifornijoje. Saulėtą dieną ji pagamina apie 8000 kw elektros energijos, debesuotą dieną — apie 5000 kw. 20 akrų plote pastatytos 108 grupės 32 pėdų kvadratiniais keturkampiais, po 16 skyrių kiekviename; skyriuje yra po 16 plokščių talpinančių 33 silikono plokštelių vienetų (viso susidaro apie 960,000 tokių vienetų). Kiekviena kvadratinė grupė yra įrengta ant metalinių rėmų, pakelta 17 pėdų virš žemės paviršiaus ir elektros motorais sukinėjama saulės link, palaikant galimai artimesnį statų kampą saulės spindulių atžvilgiu (juo statesniu kampu saulės spinduliai krinta į plokštumos paviršiu, tuo

Astronautas erdvėje

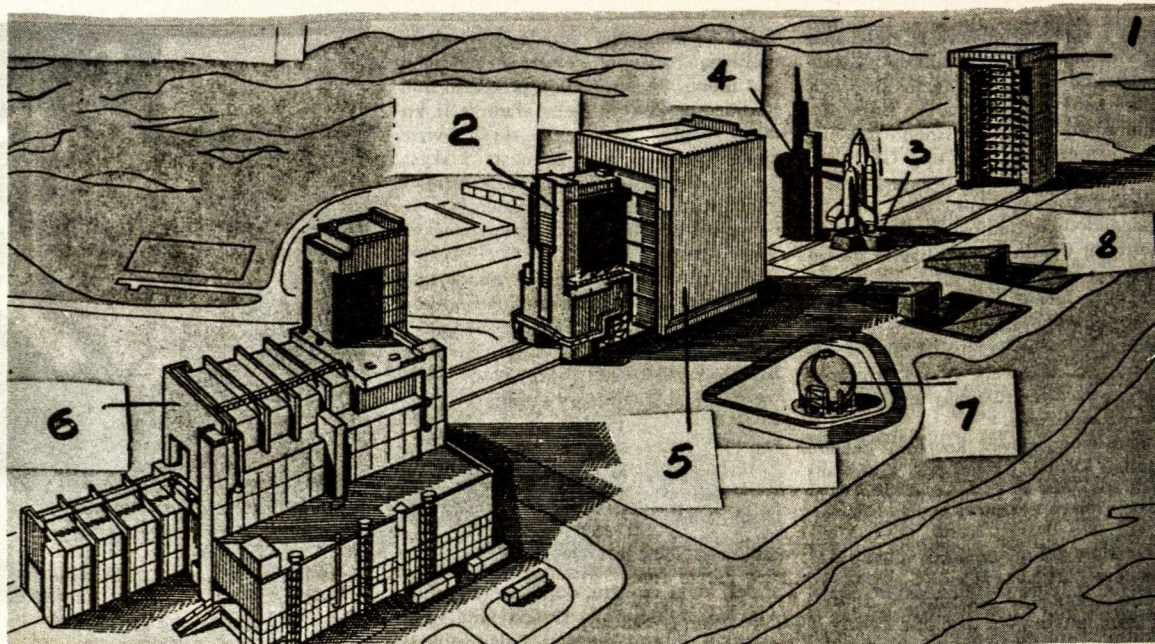
daugiau gaunama energijos). Audros atveju 32 pėdų kvadratinė plokštė nulenkiama horizontaliai.

Yra planuojama įrengti veidrodžių sistemą, kuri saulės energiją nukreiptų į silikono plokštes ir gaunamos energijos kiekį padidintų apie 60%.

Silikono celės "prirtvintant" ant metalo juostos, sunaudojama 500 kartų mažiau silikono medžiagos negu gaminant silikono kristalus ir naudojama daug žemesnė temperatūra. Metalu juostos paviršius padengiamas trimis sluogsniais silikono su atatinkamomis diborano ir fostino priemaisomis: viršutinis apie 20 angstromų - neigiamas, tiesioginiame sąlytyje su metalo plokšte (angstromas - dešimtmilijoninė milimetro dalis). Iš minėtų sluogsnų gaunama pastovi elektros srovė, kuri paverčiama kintama ir laidais perduodama naudojimui.

Panaši jėgainė toje apylinkėje statoma 160 akrų plote su 576 skyriais; kita Mojavi dykumoje, dar kita Sacramento apylinkėje. Visos naujos jėgainės turės jau minėtas silikono plokštes ir jėgainių kainą tik \$1.00 vienam wattui pagamintos elektros energijos (1979 m. vienas wattas kainavo \$9.00).

Nauji erdvėlaivio kilimo stotis Kalifornijoje

NAUJI ERDVŲ LĒKTUVUI KILIMO — NUSILEIDIMO IRENGIMAI

1979 metais pradėti erdvų lėktuvui kilimo — nusileidimo įrengimai Vandenbergo aviacijos bazėje — Point Arguello iškyšulyje į Ramųjį vandenyną, i šiaurės vakarus nuo Los Angeles, Calif., numatoma baigti 1985 m. kovo mėnesį iš kur pirmą kartą pakils. Žemės orbiton naujai pastatytas erdvėlaivis "Discovery". (Vandenbergo aviacijos bazėje yra įrengimai raketų "Minuteman" ir "Trident" laidymui.) Nauja bazė turės pirmenybių prieš Cape Canaveral Floridoje — erdvėlaiviai galės skristi orbitoje per Žemės polius fotografuodami kiekvieną Žemės paviršiaus vietą (erdvėlaiviai skrendantys iš Floridos būna tik pusiaujo aplinkoje). Iškeliant erdvėlaivį link Antarktikos jo kilimo orbitos kryptyje atsiskleidžia didžiuliai Ramiojo vandenyno plotai, kur bus patogų parašiuotais nuleisti panaudotus kieto kuro tankus ir vėliau, pagrindinį vidurinį skysto kuro tanką. Kieto kuro tankai "pakelia" erdvėlaivį nuo stovo ir po 2 minučių, išnaudojus kurą, nuo erdvėlaivio atpalaiduojami.

Prailgintas erdvėlaivui gelžbetoninio grindinio nusilaidimo takas (apie 3 mylių ilgio, kad tokiais atvejais kai erdvėlaivis turės grįžti su krūviu, daleiskim su sudegsiu satelitu, bus reikalingas didesnis nusileidimo greitis ir ilgesnis takas (Floridoje

nusileidimo takas, dėl vietos stokos yra riboto ilgio ir yra tinkamas tik nepakrauto erdvėlaivio nusileidimui). Nepatogumą sudaro 16 mylių nuotolis tarp nusileidimo tako ir kilimo vietos, kuri turi būti prie vandens; nusileidusį erdvėlaivį reikės pergabenti ant 76 ratų platformos, apie 4 m/val. greičiu į naujam skridimui parengimo vietą kurioje telpa trys milžiniški ant bėgių "važinėjantys" pastatai. Vienas (Nr. 1) apie 300 pėdų aukščio ant 450 pėdų ilgio bėgių kelio, su 200 tonų kėlimo galios keltuvu, skirtas surinkimui ir atgabenimui kuro tankų į erdvėlaivio kilimo platformą (Nr. 3), kurios priešingoje pusėje, taip pat ant bėgių judantis, apie 250 pėdų aukščio pastatas (Nr. 5), skirtas erdvėlaivio surinkimui ir skridimo paruošimui. Abu pastatai su krūviu privažiavę prie erdvėlaivio kilimo platformos, sandariai sujungiami į vieną pastatą, vidus išvalomas nuo dulkių, erdvėlaivis su tankais ir krūvių pastatomas ant kilimo platformos ir tada atliekami paskutinieji parengimai skridimui.

Kiti pagelbiniai pastatai yra kilimo bokštas (Nr. 4) su keltu prie erdvėlaivio kilimo platformos (Nr. 3). Bokštas iki paskutinės minutės būna sąlytyje su erdvėlaiviu, per jį astronautai keltuvu patenka į erdvėlaivio vidų ir parengę erdvėlaivį skridimui juo grįžta techniškai personalas. Užpakalyje erdvėlaivio skridimui paruošimo pastato (Nr. 5) yra krūvio ir įvairių reikmenų (satelitų, įvairių matavimų, stebėjimų, aprūpinimo ir kt.) paruošimo

pastatas (Nr. 6) iš kurio skridimui paruošti dalykai, specialiu 158 pėdų aukščio pastatu (Nr. 2) pervežami prie skridimui paruošimo pastato (Nr. 5), pakrovimui į erdvėlaivį (prieš vežant erdvėlaivį ant kilimo platformos). Minėtų judančių pastatų važiavimo greitis yra apie 40 pėdų per minutę.

Prie kilimo platformos (Nr. 3) yra prijungtas 2 colių skersmenio vandens tiekimo vamzdis, kuriuo 30 sekundžių laike pravaroma apie pusė milijono galionų vandens, reikalingo aušinimui kilimo platformos ir ją supančios struktūros erdvėlaivio kilimo pradžioje, kai pradėjus raketoms veikti, kilimo platformos paviršiuje temperatūra siekia apie 6000° F. Tolesnėje aplinkoje nuo erdvėlaivio surinkimo pastato yra skysto deguonies tankas (Nr. 7), elektros kontrolės ir stebėjimo bunkeriai.

Po pirmojo "Discovery" erdvėlaivio skridimo, kuris šalia kitų uždavinių, stebės Europos, Azijos, Australijos ir p. Amerikos žemynus, kiekvienais sekančiais metais numatoma įvykdyti po 10 skridimų.

B. B.

Nesenai knygų rinkoje pasirodė dr. Algirdo Vokietaičio knyga "Laisvės besiekiant. Lietuvos Laisvės Kovotojų sąjungos įnašas į antinacinę rezistenciją". Paprastai tokio pobūdžio knygos visada sukelia įvairių komentarų. Susilaukė komentarų ir ši knyga. Jūs pateikė žymus rezistencijos prieš sovietus ir nacius veikėjas, buvęs laikinosios Lietuvos vyriausybės ministeris, vienas iš Lietuvių fronto vadų, dr. Adolfas Damušis. Jo komentarai yra dalykiški ir pataiso ar papildo kai kuriuos aukščiau minėtos knygos tvirtinimus, todėl, siekdami įvairiapusiško rezistencijos faktų pavaizdavimo, su dr. Damušiu pastabom supažindiname ir Kario skaitytojus. (Komentarai buvo spausdinti Kanados Tėviškos Žiburių 1984 m. kovo 29 ir balandžio 5, 12 ir 19 numeruose).

Knygos autorius pasiskundžia, kad Vliko siūstas į Suomiją ryšininku prie Suomijos karinio štabo ir į Švediją ginklų antinaciniam pogrindžiui užpirti plk. ltn. Ambraziejus buvo netinkamai parinktas dėl politinių motyvų.

Adolfas Damušis papildo, kad plk. Ambraziejų šiai misijai pasiūlė valstiečių liaudininkų atstovas Vlike, ir kad jo kandidatūrą rėmė visas "ne katalikiškas", arba laicistinis blokas, kurį sudarė: valstiečiai liaudininkai, socialdemokratai, tautininkai, nacionalistai, Ūkininkų partija ir Lietuvių Laisvės Kovotojų sąjunga. Lietuvių fronto atstovas šios kandidatūros nerėmęs dėl to, kad siūlomasis neturėjęs rezistencinių savybių, ir nuo balsavimo susilaikė.

Gestapai išaiškinus ir suėmus Vliko narius, buvo sudarytas mažasis Vlikas iš trijų asmenų. Knygoje nurodoma, kad, frontui artėjant, ir šio mažojo Vliko nariai išvykę į užsienį, o iš tikrųjų išvyko tik du, o trečiasis, Lietuvių fronto atstovas, likęs Lietuvoje, bet šis faktas knygoje nutylimas. Knygoje (317 psl.) minime apie specialaus Vliko įgaliotinio parinkimą, apenkiant Lietuvoje likusį Vliko narį, Lietuvių fronto atstovą.

Damušis įrodinėja, kad tvirtinimas, jog Ambraziejaus kandidatūra buvusi politiškai motyvuota, yra absurdiškas. Svarbu, kad parinktas asmuo būtų tinkamas pavestam uždaviniui, o ne jo priklausomumas bet kuriai partijai.

Knygoje (293-4 psl.) yra kaltinamas Lietuvių fronto atstovas Vlike Damušis už jam duoto slapto memorandumo apie Šeinius kelionę į Suomiją paskelbimą, nors jis buvo įspėtas memorandumo neskelbti.

Damušis paaiškina, kad tą memorandumą paskelbė Lietuvių fronto pagrindžio laikraštis "Į Laisvę" 1944. m. kovo 5 d.

Šeinius Suomijoje lankėsi 1943 m. gruodžio pradžioje, o suomių laikraščiai tą jo lankymąsi plačiai aprašė, darė su juo pasikalbėjimus ir spausdino jo paskaitų santraukas, o vienas laikraštis tą paskaitą ištiesai paskelbęs. "Į Laisvę" redaktorius per savo ryšius gaudavo žinių iš užsienio spaudos, o taip pat ir iš Suomijos. Damušis nenorėjęs redaktoriaus cenzūruoti, nes redaktorius veikęs savarankiškai. O vokiečiams tas vizitas buvęs nepaslaptis, nes jie buvo įteikę net protestą Helsinkyje dėl Šeinaus apsilankymo metu suomių spaudoje pasirodžiusių reveliacijų.

Knygos redaktorius piktinasi N. E. Sūdudvio knygoje "Vienų vieni" dviejų rezistencinių sąjūdžių — Lietuvių fronto ir Lietuvių Laisvės kovotojų sąjungos — palyginimu, kad LLKS bravūriškiau laužė kliūtis, kad buvo temperamentingesnė, radikalesnė, spontaniškesnė", o LF — "reiškėsi ramesne, lygesne, racionalesne taktika" ir todėl mažiau nukentėjęs. Į tai reaguodamas, knygos redaktorius tvirtina, kad "geštapas nebuvo ypatingai užinteresuotas tą mažiau pavojingą ir žalingą Lietuvių frontą ir jo žmones išsifruoti".

Damušis įrodinėja, kad didesnės LLKS aukos atsirado ne dėl didesnio bravūriškumo, bet dėl to, kad Geštapo sumintas LLKS atstovas Vlike Jonas Deksnys tardymo metu netylėjęs. Jis papasakojo ne tik apie savo grupės, bet ir apie kitų grupių atstovus. 1944 m. gegužės 31 Kauno Geštapo v-ko rašytame savo vadovybei Rygoje ir Berlyne pranešime apie Vliko likvidavimą tvirtinama, kad, suėmus Damušį ir Ambrazavičių, bus gauta žinių apie prieš vokiečius kurstantį Lietuvių frontą. Damušį Geštapas suėmė tik 1944 m. birželio 16, ir jam pavyko tardymo metu nieko neišduoti, todėl LF mažiau ir nukentėjo.

Damušis nurodo ir vieną nemažonų knygos redaktoriaus suklastojimą. Knygos 77 psl. cituojama 1943 m. balandžio 1 d. "Laisvės kovotojų" ištrauka, kurioje

yra įrašyta ir dr. J. Leimono pavardė, o šios pavardės tos datos "Laisvės kovotojų" originale nėra.

Knygoje dr. Leimonas ir kiti viešieji rezistentai yra kaltinami dėl pirmojo tarėjo šauktų lietuvių konferencijų. Damušis paaiškina, kad pirmoji lietuvių konferencija buvo sušaukta 1943 m. kovo 19. Jos dalyviai iš pirmojo tarėjo pasiūlytos rezolucijos išmetė stojimą į SS legioną ir įrašė pageidavimą sušaukti platesnę lietuvių konferenciją. Antroji konferencija buvo sušaukta 1943 m. balandžio 3. Paruošiamoji komisija šiai konferencijai pateikė nutarimų projektus, kuriuose buvo įrašyta Lietuvos valstybės nepriklausomybės ir Lietuvos kariuomenės atstatymo idėjos, bet gen. komisaras tas idėjas atmetė, ir protesto ženklan iš tos komisijos pasitraukė gen. Raštikis ir prelatas Šaulys. Gen. komisaras von Renteln pateikė konferencijai savo rezoluciją, bet konferencijos dalyviai vėl pakartojo karinių lietuvių dalinių ir Lietuvos laisvės sąlygas. Gen. komisaras vėl tuos siūlymus atmetė ir paskelbė savo rezoluciją su vienu konferencijos pirmininko parašu. Pogrindžio spauda šitą klastotę skubiai demaskavo ir užkirta kelią bet kokiam mobilizacijai vokiečių sąlygomis.

Damušis pabrėžia, kad dr. Leimonas lietuvių visuomenei buvo žinomas kaip idealistas patriotas, Nepriklausomybės Kovų savanoris, ilgai vadovavęs "Pavasario" sąjungai, okupacijų metais palaikęs nuolatintinį ryšį su rezistencija. Jis buvęs principo žmogus, kuriam pataikavimo dvasia buvo svetima. Todėl primesti jam pataikavimą okupantui nederėtų.

Išsiplėtusi sovietų desantų veikla paskubino trečios konferencijos sušaukimą. Ji įvyko 1943 m. lapkričio 24. Joje dalyvavo 46 atstovai, kurių tik keli buvo palankūs vokiečiams. Gen. Raštikio pasiūlytiems principams nepritarė tik plk. Bironas ir mjr. Šimkus. Bet vokiečiai jų nepriėmė. Tie principai buvo padėti pagrindą kuriant Vietinę Rinktinę. Organizuojant Vietinę Rinktinę, buvo atstatytos lietuviškos komendantūros ir pradėti ruošti karininkų kadrai, o jos štabas buvo slaptaį pradėjęs organizuoti Tėvynės saugą, į kurią būtų buvęs suburtas visas patriotinis jaunimas, visi 1941 m. sukilimo dalyviai, šauliai ir visi kariai. Tuo būdu buvo planuojama sukurti apie 80,000 vyrų armiją, Tėvynės saugos organizavimas buvo pradėtas vykdyti 1944 m. balandžio mėn. pradžioje. Todėl, jei Vliko siūnčiamas į Suomiją ir Švediją asmuo būtų atlikęs rezistencinius uždavinius ir vykęs tiesiai į paskyrimo vietą, o ne užsibuvęs Estijoje, tai Lietuvos, Latvijos ir

→

Ulonas Juozas Strungys

GRAŽIAI ATRODĖ LIETUVOS ULONAI

Lietuvos kavalerijos — ulonų ir gusarų išieginė karių uniforma buvo graži, patraukli. Jojant jiems ristais žirgais buvo į ką pasižiūrėti ir pajusti pasididžiavimą. Šioje nuotraukoje ulonų eskadrono karys Juozas Strungys, kilęs iš Šakių kaimo, Pajevonio valsčiaus, Vilkaviškio apskrities. Atvykęs į Ameriką apsigyveno Waterbury, Ct. Vedė antros kartos lietuvaitę Juliją, užaugino dukrą Marytę, kuri baigė medicinos mokslus, kalba gražiai lietuviškai, priklauso skautams ir tautinių šokių šokėjams. Jis pats priklauso bendruomenei, ramovėnams ir lietuvių klubui. Per atostogas aplankė buvusį ginklo draugą, Augustiną Ašoklį, Ciceroje, kuris šią nuotrauką atsiuntė KARIUI.

Estijos rezistencijos vadovaujantieji veiksniai būtų likę Geštapo neišaiškinti ir gal būt net pati Vietinė Rinktinė su savo štabu ir su pilnai suorganizuota Tėvynės sauga būtų išlikusi jų numatytiems uždaviniams atlikti.

Dėl šių tikslų neįgyvendinimo Adolfas Damušis kaltina tarpusavius nesutarimus ir pasivėlinimą susijungti į vieną rezistencinio sąjūdžio vadovybę. □

PRISIMINTAS IR PAGERBTAS PLK. LTN. JONAS VARIAKOJIS

Buvo prisimintas ir pagerbtas prieš 20 metų miręs savanoris - kūrėjas, buv. pulko vadas, Susisiekimo ir Krašto Apsaugos ministeris plk. ltn. Jonas Variakojis. Vėlionis buvo prisimintas ir pagerbtas 1983 m. spalio mėn. 30 d. Chicagoje, Lietuvos evangelikų - reformatų bažnyčios salėje.

Mirties sukakties minėjimą surengė jo sūnus inž. Jonas Variakojis ir jo šeima. Minėjimas buvo pradėtas pamaldomis evangelikų - reformatų bažnyčioje. Pamaldose ir minėjime dalyvavo dalis savanorių - kūrėjų., Chicagos skyriaus ramovėnų, D.L.K. Birutės Dr-jos atstovės, giminės bei artimieji.

Po religinių pamaldų minėjimą pradėjo kuratorius M. Tamulynas, kuris savo trumpoje kalboje pabrėžė plk. ltn. Jono Variakojų didelį įnašą į Lietuvos nepriklausomybės atkūrimą. Apgailestavo, kad Lietuvos savanorių eilės retėja, tad turime semtis ryžto ir stiprybės iš praeities, kad greičiau atgautume Lietuvai ir mūsų tautai laisvę ir nepriklausomybę.

Kuratorius M. Tamulynas pakvietė kpt. Andrių Juškevičių pravesti minėjime akademiją. Kpt. Andrius Juškevičius, padėkojęs dalyviams už atsilankymą, pareiškė, kad susirinkome prisiminti prieš 20 metų mirusį plk. ltn. Joną Variakojį, pareikšti jam pagarbą ir padėką už jo atliktus didelius, svarbius, labai reikšmingus darbus ir prasmingai nueitą garbingo Lietuvos

KARIO bendradarbis ir buvęs atstovas Jurgis Stankūnas KARIŲ tarpe.

kario gyvenimo kelią. Velionis eidamas gyvenimo keliu, paliko giliai įmintus savo gyvenimo, savo veiklos pėdsakus, kurių greit neužneš gyvenimo dulkės. Velionis buvo pagerbtas atsistoju, vienos minutės susikaupimu.

Ramovėnų vardu, pagrindinę kalbą pasakė gen. štb. plk. lt. Karolis Dabulevičius. Jis plačiai, nuodugniai apžvelgė plk. lt. Jono Variakojo nueitą gyvenimo kelią, jo atliktus reikšmingus darbus tėvynės Lietuvos ir mūsų tautos labui.

Jonas Variakojis buvo gimęs 1892 m. gegužės mėn. 20 d. Biržų apskr. Rinkuškių kaime. Jonas Variakojis gimnazijos kursą baigė 1913 m. Pernau mieste, Estijoje ir tais pačiais metais rudenį įstojo į Petrapilio universitetą, teisių fakultetą.

Po 3-jų metų studijų, 1916 m. buvo mobilizuotas į rusų kariuomenę ir paskirtas į Vladimiro Karo mokyklą Petrapilyje. Karo mokyklą baigė 1917 m., buvo pakeltas į karininko laipsnį ir pasiūstas į Austrijos frontą, kur kautynių metu buvo sužeistas.

Demobilizavus Rusijos armiją, karininkas Jonas Variakojis atvyko į Voronežą ir ten aktyviai reiškėsi lietuvių karininkų sąjungos veikloje. Kar. Jonas Variakojis 1918 m. buvo išrinktas atstovu į lietuvių karių 2-ą suvažiavimą Petrapilyje.

Grįžęs iš Petrapilio į Voronežą, buvo deleguotas drauge su L. Noreika ir karininku K. Škirpa į Lietuvą — Vilnių, painformuoti Lietuvos Tautos Tarybą Vilniuje, apie lietuvių veiklą ir jų padėtį Rusijoje. Šį uždavinį atlikus, Lietuvos Tautos Taryba kar. Joną Variakojį paskyrė savo įgaliotiniu į Oršą, tvarkyti grįžtančių į Lietuvą lietuvių pabėgėlių reikalus.

Kar. Jonas Variakojis 1918 m. vėlyvą rudenį grįžo į Lietuvą — Vilnių ir gruodžio mėn. pabaigoje stojo savanoriu į Lietuvos kariuomenę. Gruodžio mėn. 29 d. buvo paskirtas Panevėžio srities apsaugos viršininku. Artėjant rusams - bolševikams, Jonas Variakojis 1919 m. sausio mėn. 8 d. naktį pasitraukė iš Panevėžio, turėdamas tik 11 savanorių ir keletą šautuvų. Besitraukdamas į Kėdainius suorganizavo būrį iš 90 savanorių. Kėdainiuose suorganizavo 2 nedideles kuopas. Kėdainių įgylą sudarė apie 200 kovotojų.

Rusai - bolševikai jau buvo užėmę du trečdalius Lietuvos teritorijos. Rusų - bolševikų 2-asis šaulių pulkas bandė apseiti Kėdainius ir greitai užimti Kauną — okupuoti visą Lietuvos teritoriją. Kar. Jonas Variakojis su Panevėžio ir Kėdainių apsaugos būriais drąsiai stojo kovon prieš daug skaitlingesnį priešą, atrėmė rusų - bolševikų puolimą, perėjo į priešpuolį, sumušė rusų-bolševikų alkanus įsibro-

Nepriklausomybės kovų didvyris plk. lt. Jonas Variakojis.

vėlius, užėmė Šėtą ir priešą privertė skubiai pasitraukti.

Taip buvo pašalinta didžiausia grėsmė, kurią sudarą rusų - bolševikų siekimas greitai užimti Kauno miestą ir tuo pačiu visą Lietuvos teritoriją.

Kovojant prieš rusus - bolševikus vasario, kovo mėnesiais, Panevėžio, Kėdainių apsaugos dalinys jau tiek padidėjo, kad išsivystė į Panevėžio atskirą batalioną. Po ilgesnių kovų prieš rusus - bolševikus Panevėžio atskiras batalionas buvo papildytas pašauktais kareiviais ir pavadintas 4-tu pėst. Lietuvos Karaliaus Mindaugo pulku. Kar. Jonas Variakojis išbuvo jo vadu iki 1921 metų. Kar. Jono Variakojo vadovaujamas 4-tas pėst. Leituvo karaliaus Mindaugo pulkas, dalyvavo kovose prieš rusus - bolševikus, bermontininus ir lenkus.

Kar. Jonas Variakojis 1921 m. buvo paaugštintas, paskirtas III Karo Apygardos štabo viršininku. Karinių žinių papildymui plk. lt. Jonas Variakojis buvo komandiruotas į Aukštuosius Karininkų kursus, kuriuos baigė 1924 m. Pablogėjęs jo sveikatai, 1926 m. išėjo į atsargą ir apsi-

gyveno savo ūkyje, Šešuočiuose, Ukmergės apskrityje.

Plk. lt. Jonas Variakojis už aktyvią veiklą kovose už Lietuvos laisvę, buvo apdovanotas dviem Vyčio Kryžiaus ordenais: 4-to ir 5-to laipsnio. Latvių vyriausybė apdovanojo Lačplėšio ordenu.

Plk. lt. Variakojis 1928 m. lapkričio mėn. 29 d. buvo pakviestas į Ministerių Tarybą, Susisiekimo ministerio pareigoms. Plk. lt. Jonas Variakojis grįžo į kariuomenę ir 1929 m. rugsėjo mėn. 24 d. buvo pakviestas Krašto Apsaugos ministerio pareigoms. Sunegalavus jo sveikatai, 1930 m. birželio mėn. 28 d. išėjo atsargon ir apsigyveno Šešuočiuose.

Artėjant antrai sovietų okupacijos aukai, plk. lt. Jonas Variakojis, vengdamas kankinimų ir sunaikinimo, pasitraukė į Vokietiją. 1949 m. emigravo į JAV ir apsigyveno Chicagoje. Gyvendamas Chicagoje rūpinosi Lietuvos reikalais. Buvo išrinktas L.K.V.S. Ramovė, Chicagos skyriaus, pirmuoju valdybos pirmininku. Plk. lt. Jonas Variakojis uoliai rinko medžiagą, rašė atsiminimus iš kovų prieš

bolševikus, bermontininkus ir lenkus. Parašė ir išleido 4-tas pėst. Lietuvos Karaliaus Mindaugo pulkas, jo kovos prieš rusus - bolševikus, bermontininkus ir lenkus.

Plk. ltn. Jonas Variakojis iššėjęs į pensiją, apsigyveno St. Charles miestelyje. Mirė jis 1963 m. spalio mėn. 31 d. St. Charles miestelyje, Ill. Palaidota Lietuvos Tautinėse kapinėse.

Velionis buvo ramaus būdo, darbštus, labai pareigingas, nuoširdus, kuklus, draugiškas. Tai buvo ryški, kilni asmenybė Lietuvos kariuomenėje.

D.L.K. Birutės draugijos vardu kalbėjo Centro Valdybos ir Chicagos skyriaus pirmininkė E. Diminskienė, kuri savo kalboje pabrėžė, kad "ant praeities kuriama ateitis". E. Diminskienė pasakė, kad prisimindami plk. ltn. Joną Variakojį, kuris kūrė nepriklausomą tėvynę, su viltimi mes žvelgiame į laisvą Lietuvos valstybės ateitį. Plk. ltn. Jonas Variakojis paliko ryškų savo veiklos pavyzdį ateinančioms kartoms.

Lietuvos savanorių sąjungos Chicagos skyriaus vardu žodį tarė savanoris - kūrėjas Juozas Tamulis. Jis savo kalboje prisiminė vieną epizodą iš nepriklausomybės kovų laikotarpio ir pareiškė, kad plk. ltn. Jonas Variakojis buvo Lietuvos milžinas. Mums jis yra ir liks gyvas, o mes turime sekti jo pavyzdžiu. Apibūdino savanorių - kūrėjų organizacijos dabartinę padėtį, kuriai priklauso tik 29 savanoriai, dalis jų jau yra pavargę gyvenimo kelyje.

Meninę minėjimo programos dalį išpildė plk. ltn. Jono Variakojio vaikaitis Jonas - Mindaugas Variakojis, Krist. Donelaičio lituanistinės mokyklos 7-tos klasės mokinys. Jis puikiai padeklamavo savo sukurtą patrijotinį eilėraščių "Savanoriai", kuriame yra minimas jo senelis kaip pradininkas 4-to pėst. Lietuvos Karaliaus Mindaugo pulko organizatorius. Šis rašinys Kr. Donelaičio lit. mokykloje gavo I-mą premiją.

Rima Polikaitytė, Kr. Donelaičio lit. mokyklos 7-tos klasės mokinė kanklėmis paskambino keletą lietuviškų kūrinių. Akademiniai baigiantys, mirusio plk. ltn. Jono Variakojio stūnus inž. Jonas Variakojis nuoširdžiai padėjo visiems minėjimo programos dalyviams už prisiminimą jo tėvelio ir pakvietė visus pietums.

Pietų metu žurnalo "Mūsų sparnai" vyriausias redaktorius kur. Petras Bružas savo kalboje prisiminė plk. ltn. Joną Variakojį, kaip taurią asmenybę, didelį patriotą ir giliai tikintį asmenį.

A.J.

Elena Starevičienė prie savo vyro a. a. mjr. Petro Starevičiaus kapo.

A. A. MJR. PETRO STAREVIČIAUS MIRTIES METINES PAMINĖJUS

1983 m. balandžio mėn. 27 d. Kalifornijoje mirė ilgametis removėnas Los Angeles skyriaus garbės narys, sav. kūrėjas, mjr. Petras Starevičius sulaukęs 91 metų amžiaus. Jis buvo palaidotas Kalifornijoje, Glendale mieste, Forest Lawn kapuose, lietuvių skyriuje (žūr. 1983 m. gruodžio mėn. Kario 10 nr. 478 psl.). Š. m. balandžio mėn. 30 dieną velionies žmona Elena su dukra Irena ir jos visa šeima padarė metinį mirties minėjimą su pamaldomis ir antkapio pašventinimu.

Antkapio projektą padarė skulptorius Pranas Gasparonis. Jame gražius ir įspūdingus žodžius, vieno posmelio eilėraščių, parašė, velionies vienturtė dukra Irena Starevičiūtė - Vilkienė.

Toli nuo Lietuvos laukų,
Čia prieglobstį radai,
Bet Tavo sielai nemariai,
Laisvi į tėviškę keliai . . .

Į velionies pamaldas šv. Kazimiero bažnyčioje susirinko nemažai velionies ir šeimos bičiulių, be to, visi šeimos nariai ir vaikaičiai su savo šeimomis.

Už velionį mišias atnašavo prelatas dr. V. Bartuška. Jis taip pat pašventino Forest Lawn kapuose antkapį. Po pašventinimo kapuose susirinkusieji pagiedojo "Marija, Marija" ir Lietuvos himną.

Iš kapų visi dalyviai, p. Starevičienės paprašyti, nuvyko į Lietuvos Tautinius namus, kuriuose buvo paruošti pietūs.

Per pietus velionies buvęs viršininkas-bendradarbis, plk. Jonas Andrašūnas,

papasakojo prisiminimus, apie velionį, kai jis atvyko į 4-tą pėstininkų pulką 1920 metais, baigęs Karo Mokyklą ir kariavo su Lenkijos kariuomenės junginiais, generolo Želigovskio vadovaujama. Už narsumą ir sėkmingą vadovavimą to meto j. ltn. Starevičius, bataliono vado kpt. Andrašūno buvo pristatytas ir apdovanotas Vyčio Kryžiaus su kardais ordinu. (žūr. 1982 metų birželio mėn. Kario 6 nr. 245-246 psl.).

A. Audronis, prisimindamas velionį: tylų, ramų ramovėną, garbės narį Petrą Starevičių sutrauktai perbėgo jo gyvenimą, kaip kario ir pavyzdingo kataliko. Jis pabrėžė, kad tvirtai įsitikinęs, jog šiuo metu mūsų tarpe esąs velionis, nes po mirtiniame gyvenime esantiems yra galimybė matyti ir girdėti savo artimuosius, kai jie prisimena ir kalba apie velionį. Tik mirusis negali nieko mums suprantamai ir matomai perduoti. Visa tai patvirtina atgaivintų mirusiųjų pasisakymai, perduoti net netikinčiųjų psichiatų ir daktarų, esą jie, mirusieji, matę, ką darę daktarai jų kūnams ir girdėję, net ką kalbėję.

Pabaigoje pietų velionio dukra Irena Starevičiūtė - Vilkienė mamytės, savo ir visos šeimos vardu padėjo visiems atsilankiusiems į tėvelio mirties metinių sukaktuvių pamaldas ir pašventinimą antkapio.

Po metų, kitų, bėgdamas laikas nusineš į kapus visų mūsų savanorių - kūrėjų vardus, kurie atstatė Lietuvai nepriklausomybę ir tautai laisvę. Jų vardai liks tik laikraščiuose ir retais atvejais kai kurių jų pavardės bus paminėtos tautinių švenčių proga. Jų atminimas tautoje liks tik bendru posakiu — savanoriai kūrėjai, be vardų ir pavardžių. Tad iki gyvi ir gyvena su mumis su pagarba ir meile viešuose minėjimuose turėtume minėti. Tik jų dėka mes buvome 22 metus laisvi, Tauta prikelta ir subrandinta tolimesnei kovai dėl savo egzistencijos pasaulio tautų grumtynėse.

Aja

ATSIŪSTA PAMINĖTI

Leonid Žytkowicz, GYVYBINIŲ VILNIAUS SIENŲ NUGRIOVIMAS (1799-1805). Vertė Marijus Blynas. Iliustruotas leidinys, 56 psl., brošiūruotas. Išleido Kęstučio Jeronimo Butkaus Fondas, 1984 m.

Jonas Rūtenis, ŠVENTIEJI DŪMAI, poezija, 110 psl. Viršelį ir iliustracijas darė autorius. Išleido "Simo Kudirkos" šaulių kuopa New Yorke. 1983 m. Spaudė Pranciškona spaustuve.

Adolfas Damušis, ANTINACINĖ LIE-

TUVIŲ REZISTENCIJA. Atspaudas iš "Tėviškos Žiburių", 1984 m. 13 - 16 nr. 20 psl. brošiūra.

Profesorius Augustinas Voldemaras, RAŠTAI (II tomas), 100 metų gimimo sukakčiai paminėti. 688 psl., kieti viršeliai, iliustracijos. Išleido Lietuvos Atgimimo Sąjūdis. 1983 m. Redagavo Morkus Šimkus; spaudė M. Morkūno spaustuvė, Chicago.

M. Blynas, I "NOSTRADAMUS PRANAŠYSTĖS", II "ERDVĖS PASLAPTIS", išleido K. J. Putkaus Fondas 1984 m. 104 psl. Kaina nepažymėta.

Leidinį sudaro du skyriai. Pirmame autorius parinkęs kelis praeito laiko pranašus, su tipingomis jų pranašystėmis, kurios buvo anksčiau spėtos ir vėliau išsipildė. Šalia prancūzo Michel Nostradamus (1503 - 1566) 1605 metais išleistos pranašysčių knygos ištraukų, siekiančių mūsų gyvenamą laikotarpį, rikiuojami airis Melachy O'Morgan (1094 - 1148), anglė "Mother Shipton" (1488 - 1561), 1917 m. Fatimos (Portugalijoje) pranašystės, minimi mūsiškiai A. Herbačiauskas (1876 - 1944), O. Milašius (miręs 1934) pranašai.

Antrame skyriuje aprašomos saulės sistemos planetos — išskyrus mūsų Žemę, kurios vietoje aprašomas Žemės palydovas mėnulis. Paminėtos kometos, Paukščių Tako galaktika, žvaigždės, galaktikų sistemos, kosminiai debesys — rūkai. Skyrius pajvairintas nuotraukomis su astronominiais ir astrofiziniais duomenimis.

KARIUI AUKOJO:

\$300.00

LKVS RAMOVĖ New Yorko skyrius per izd. L. Tamošaitį

\$100.00

Genė Stapulionienė, FL a.a. plk. Antanui Stapulioniui atminti jo 6 m. mirties metinėse

\$83.30

Karo Mokyklos XVIII laidos karininkai (B. Arūnas, P. Balsas, K. Batūra, St. Markauskas, M. Repečka, Pr. Sakalas, S. Slavickas, El. Šlekys, Br. Sergautis, Br. Ščeponavičius, Al. Stančikas) a.a. ltn. M. Cieminiui atminti

\$60.00

A. Gaidelis, Australia

\$50.00

LKVS RAMOVĖ Omahos skyrius per izd. St. Pangonį
J. Andriušis, D.C.
J. Grajauskas, NY a.a. ltn. Jonui Grajauskui atminti
J. Stankūnas, MI

LKVS RAMOVĖS sk., Rochester, N.Y., per pirm. Al. Beresnevičių

\$30.00

J. Nausėda, CA

\$24.50

A. Klimaitis, Australia

\$20.00

F. Borumas, Australia
Alg. Gustaitis, CA

\$18.00

P. Nekrošius, WI

\$15.00

A. Firavičius, ONT
Br. Keturakis, WI
M. Šnapštys, MI

\$13.00

A. Bakšys, CT
J. Girevičius, ONT
St. Paškauskas, CA

\$12.00

P.A. Gaižauskas, Anglija

\$10.00

A. Kenstavičius, B.C.
Vc. Nenortas, CT

\$9.00

M. Dambrauskas, AR

\$8.00

Pr. Damijonaitis, FL
A. Naikus, FL
Br. Valiukėnas

\$7.00

St. Motuzas, Vokietija
St. Packauskas, MI

\$6.00

St. Jurgaitis, OH

\$5.00

K. Cieminis, Australia
L. Dambrauskas, IN
J. Gurevis, IN
P. Vencius, OH
A. Šova, IN

REIKIA GINTI LIETUVIŲ TEISES

Panaudodama įtartinus iš okupantų bolševikų istaigų gaunamus dokumentus ir liudijimus, Specialių investigacijų istaiga kelia bylas laikuriems lietuviams, jau JAV piliečiams, net siekdama juos deportuoti. Reikia ginti taip neleistinai užsipuolamus lietuvius, kuriems primetami nacių vykdyti nusikaltimai. Lietuvių teisėms ginti yra sudarytas specialus bendras ALTO LIET. BENDRUOMENĖS ir VLIKO komitetas. Tam reikalui suorganizuotas Lietuvių Teisėms Ginti Fondas, kuris šiam uždaviniui vykdyti reikalingas lėšų.

MINTYS IR INFORMACIJA ATSIŠAUKIMUI

KAS YRA OSI? — Office of Special Investigation yra skyrius JAV-ių Teisingumo Departamento. Jo tikslas: suieškoti JAV-se gyvenančius nacių kolaborantus ir juos patraukti į Amerikos teismus (a) pilietybės atėmimui, (b) deportacijai.

KOKIOS YRA PROBLEAMOS? — 1) Kadangi bylos yra civilinės, o ne kriminalinės, teismas nėra įpareigotas paskirti apkaltintam advokatą. To pasėkoje, išlaidos eina grynai iš apkaltinto asmeniškų santaupų, jei jis iš vis tokias turi. (2) Trūksta centralizuotos, dokumentinės, istorinės medžiagos, kuri tiksliai nušviestų Lietuvos tikrąją padėtį vokiečių okupacijos laikotarpyje.

KAS YRA LIETUVIŲ TEISĖMS GINTI KOMITETAS? 1) Gynybos fondas, kuris remis apkaltintuosius asmenis, padėdamas jiems apsiginti prieš OSI keliamus apkaltinimus. Teismuose teisiama ne tik tas asmuo, bet ir Lietuvos istorija. (2) Informacijos telkimo centras, į kurį kiekvienas apkaltintasis galės kreiptis pagalbos. **KAIP TU GALI PADĖTI?** — Dabartinė krizė yra aiški. Reikia mums kiekvieno susipratusio lietuvių pagalbos ir paramos.

LIETUVIŲ TEISĖMS GINTI FONDAS

Aukus rašyti: American-Lithuanian Rights Fund, Inc. ir siųsti:
Lietuvių Teisėms Ginti Fondas
5620 South Claremont Avenue
Chicago, IL 60636

Nuoširdi padėka aukojusiems!

J. Kamarauskas, Trakų pilis Kęstučio ir Vytauto laikais
(rekonstrukcinis piešinys)

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę • KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą. Rankraščiai redakcijoje nesaugomi • Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą • Čekius, arba "Money Order" adresuoti tik "KARYS" vardu, — ne "Warrior" ar kt.